

PL ISSN 0514-0188

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS * SEPTEMBER * WRZESIEŃ * 1998 * Č. 9 (484) * CENA 1,50 ZŁ

**KRAJANIA
O ŽIVOTE**

**PO LESNÝCH
CHODNÍČKOCHE**

**PAMÄTÁ
SI EŠTE
PODDANSTVO**

Desať požiarnických jednotiek pochodovalo cez Novú Belú počas posviacky zástavy miestneho hasičského zboru. Podrobnejšie o slávnosti píšeme na str. 16-17. Foto: J. Šternogá

V ČÍSLE:

Vojnové osudy	2
Trikrát na tú istú vojnu	3
Čitateľský tábor krajanskej mládeže	4
Matičný festival slovenskej mládeže	5
Pamäť si ešte poddanstvo	6
V jablonskej cestovnej kancelárii	7
Po lesných chodníčkoch	8
Oravské leto	9
Zábavy detí včera a dnes	10
Stretnutie pod Roháčmi	12
Dvojhlas historikov o Spiši	13
Preklady slovenskej krásnej literatúry a iné slovaciká v Poľsku od roku 1989	14
Slávnosť v Novej Belej	16-17
Povedka na voľnú chvíľu	18-19
Čitatelia - redakcia	20-22
Polnohospodárstvo	23
Mladým - mladším - najmladším	24-25
Šport a hudba	26
Móda	27
Naša poradňa	28-29
Psychozábava - humor	30-31
Stáva sa	32

NA OBÁLKE: Žofia Bogačíková z Nedece so štvorročným synkom Mirkom počas vystúpenia na jednom z našich kultúrnych podujatí. Foto: J. Janiczko

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 633-36-88

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE
ZARZĄD GŁÓWNY

SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU
ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 632-66-04, 633-09-41
tel./fax: 634-11-27

Czasopismo zostało wydane
przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny:
JÁN ŠPERNOGA

Zespół:
Peter Kollárik

Społeczne kolegium doradcze:

Augustín Andrašák, Žofia Bogačíková,
František Harkabuz, Žofia Chalupková,
Bronislav Knapčík, Lýdia Mšálová,
Anton Pivovarčík

Skład:
Redakcja Život

Łamanie i druk:
Drukarnia TSP
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny w Krakowie w terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego lub bezpośrednio
wpłata na konto: BDK w Lublinie
II/O Kraków 10701193-2017-2221-0100
Prenumeratę czasopisma można zacząć
w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kół i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 1,50 zł
półroczenie - 9 zł
rocznie - 18 zł

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian
tytułów nadesłanych tekstów.

PL ISSN 0514-0188, INDEX 38501

KRAJANIA O ŽIVOTE

**FRANTIŠEK
MLYNARČÍK
z Čiernej
Hory**

Ked' vznikol náš časopis, bol som ešte veľmi mladý, chodil som do školy, preto sa na prvé čísla len matne pamätám. Spomínam si však, že ked' nám ho doniesli domov, čitali ho nahlas a prečítané hned' aj komentovali. Bol vtedy väčší ako dnes, mal novinový formát a len čiernobiele fotografie, ale aj tak ho ľudia s radosťou víťali, lebo konečne mali možnosť pravidelne dostávať a čítať časopis v slovenskom jazyku. V tom čase bol totiž dovoz novín i časopisov, kníh a iných tlačovín zo Slovenska značne obmedzený. Preto možno právom povedať, že bol v tomto období našim veľmi vzácnym a skoro jediným oblokom do sveta. Ved' televízia tu robila len prvé kroky. Začal vychádzať v pravý čas aj preto, že už o niekoľko rokov bolo zrušené slovenské školstvo a namiesto neho zavedené vyučovanie slovenčiny ako dodatočného predmetu. A vtedy bol často vo viacerých školách využívaný ako svojprázná učebnica slovenčiny, tým viac, že mal v každom číslu osobitné stránky pre deti. Ked' som podrástol, aj ja som začal pravidelne čítať Život. Ba nielen to, každé číslo som si aj odkladal a neskôr som sa k nim veľkársky vrácal.

Spočiatku, kým redakcia nevyriešila otázku kolportáže, roznášala časopis mládež, prípadne činitelia nášho Spolku. Neskôr to boli doručovatelia z jurgovskej pošty, s ktorí sme v podstate nemali nikdy problémy. Časy sa však menia a dnes, žiaľ, táto úloha opäť spadla na plecia aktív MS, predovšetkým predsedu miestnej skupiny Spolku. Je však veľmi pootešiteľné, že tak ako kedysi, aj dnes sa časopis teší veľkej obľube medzi našimi krajanmi. Sice za všetky tie roky nám počet predplatiteľov o niečo klesol, ale nadále patríme k úzkej špičke odoberateľov Života na Spiši.

Samozrejme technika, vtom aj polygrafia, urobila za tie roky veľký krok dopredu, čo sa odzrkadl'uje aj na našom časopise, ktorý si dnes môžeme tlačiť vo vlastnej, moderne vybavenej tlačiarni. Vďaka tomu dostávame dnes Život krajší, farebný, ktorým sa môžeme všade pochváliť. Aj po obsahovej stránke je veľmi zaujímavý, medziiným vďaka historickým materiálom a aktuálnym, pohotovo redigovaným správam z nášho každodenného života a kultúrnej i organizačnej činnosti nášho Spolku.

Pri príležitosti jubilea chceme do budúnosti popriat' redakciu mnoho ďalších úspechov a čo najviac predplatiteľov a nám, či-

tateľom, veľa zaujímavých článkov, v tom najmä pre mládež, do ktorej my, starší, vkladáme svoju budúcnosť.

**JÁN
GRIGLÁK
z Varšavy**

Až sa nechce veriť, že od založenia nášho časopisu uplynulo už štyridsať rokov. Pamäťom si tú radosť i záujem krajanov, ked' sa naši delegáti vrátili z prvého zjazdu nášho Spolku v Krakove a doniesli so sebou niekoľko čísel časopisu, vtedy ešte vytlačeného na cyklostyle. Myslím, že sa volal Krajanský život, a ako neskôr vysvitlo, bol to priamy predchodca dnešného Života. Ked' v nasledujúcom roku vyšlo prvé, ozajstné číslo časopisu s názvom Život a ked' sa v obci začalo zbieranie predplatného, záujem o časopis prevýšil všetky očakávania. Nikoho nebolo treba nahovárať, mnohí ľudia sami prinášali peniaze do predsedu MS. A tak neprekvapuje, že časopis dochádzal skoro do každého domu. Viacerí ľudia si dokonca predplácali po niekoľko výťačkov. Potom, ked' už bolo isté, že sa už nič nemôže zmeniť a Život bude trvale vychádzať, sa počet predplatiteľov v našej obci na dlhé roky stabilizoval vo výške ok. 120 exemplárov.

Samozrejme tento vysoký počet bol vo veľkej miere zásluhou krajanovského aktív, ktorý zbieral predplatné. Tu musím podotknúť, že azda najdlhšie zbieral predplatné i roznášal časopis Augustín Brija, ktorý bol v tom čase predsedom MS. Istý čas sa tým zaoberal František Chovanec, potom však to boli hlavne nasledujúci predsedovia miestnej skupiny SSP - Andrej Šoltýs, no a ja, a v posledných rokoch pokladník MS Alojz Griglák (v tomto roku zase Jozef Brija) - ktorí popri zbieraní aj doručovali Život čitateľom. Aby tento zoznam bol kompletný, treba spomenúť aj Máriu Klakovú, ktorá taktiež pomáhala v roznášaní časopisu. Spomínam všetky tie mená aj preto, že hoci sa istý čas kolportovaním Života zaoberali poštoví doručovatelia, teda Anton Čišček, Štefan Sovovci a neskôr Andrej Skorupka, neboli sme s nimi spokojní a iba vďaka zásahom a pomocí krajanov sme udržali vysoký počet odbereťov časopisu. Stávalo sa totiž, že niektorí čitatelia občas nedostali časopis, že sa niekedy istý počet exemplárov kdesi stratili, prípadne celá zásielka ležala dlho na pošte. Žiaľ, v posledných rokoch čitateľská základňa Života u nás poklesla, ale aj tak máme nadálej - v porovnaní s inými obcami - celkom slušný počet stálych predplatiteľov.

Odoberám Život už štyridsať rokov a každé číslo čítam od prvej do poslednej stránky. K niektorým člankom, najmä z minulosti našich území bud' občí, sa vracam aj viackrát. Teším sa, že v každom číslu sú takéto materiály. Ale nielen preto si Život cením. Ked' si občas zalistujem v starších ročníkoch, môžem v nich ako v učebnici dejepisu sledovať naše dejiny. Život totiž ako dobrá kronika verne zachytáva každú významnejšiu udalosť na Spiši a Orave, schôdze, kultúrne a iné podujatia nášho Spolku, jubileá, obecné záležitosti, ba dokonca narodenia či úmrtia členov SSP a pod. Je to teda kompletný dokument čias, ktorý môžeme prenechať nasledujúcim pokoleniam.

K tomuto peknému jubileu chceme zaželať redakciu veľa zdaru a časopisu aspoň ďalších štyridsať úspešných rokov.

**JOZEF
KRIŠK
z Vyšných
Láps**

- O vychádzaní Života som sa dozvedel krátko potom, ako sa ukázalo prvé číslo časopisu, teda ked' nám ho doniesli do rodičovského domu a mohol som si ho osobne prečítať. Zaujal ma, a možno aj preto som roku 1962, po absolvovaní Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, chcel začať pracovať v Živote. Žiaľ, redakcia v tom čase nemala voľné miesto, preto som sa zamestnal v Poľskej tlačovej agentúre, kde som taktiež mohol využiť svoju znalosť slovenčiny.

Popri tejto práci som však začal s redakciou pravidelne spolupracovať. Robil som v Živote jazykovú úpravu a korektúru, no a začal som do časopisu aj prispievať. V súvislosti s tým som sa zúčastňoval rôznych krajanovských podujatí na Spiši a Orave, o ktorých som potom písal. A vtedy som zistil, akej veľkej obľube sa Život teší. Krajania veľmi netrpezlivo čakali na každé nové číslo a nielenže mi veľmi ochotne poskytovali potrebné informácie, ale aj priamo navrhovali témy, ktoré by si v časopise radi prečítal, ba nezriedka poukazovali i na materiály a pramene informácií k týmto témam. Krajania mali, a myslím, že majú aj dnes, veľkú dôveru k časopisu, na ktorý sa obracali s každým problémom, písali do redakcie listy o svojich starostiah i radostiah, žiadali o radu, d'akovali... Redakcia sa im totiž snažila vždy, podľa svojich možností, poradiť a pomôcť. Myslím si, že práve tento veľký záujem a dôvera čitateľov patrí k najväčším úspechom Života. Preto k 40-ročnému jubileu časopisu želám redakciu do ďalších rokov práve to - vzájomnú dôveru a ďalší rast počtu predplatiteľov.

VOJNOVÉ OSUDY

1. septembra uplynulo ďalšie, už 59. výročie vypuknutia druhej svetovej vojny, jednej z najhrozivejších v dejinách ľudstva, ktorá priniesla utrpenie nespočetnému množstvu nevinných ľudí. Keď si dnes pripomíname túto tragicú udalosť spred vyše pol storočia, pred očami mnohých z nás sa vynára obraz tisíciek spálených dedín, zbúraných miest a miliónov vojakov a iných účastníkov odboja, ktorí v tejto vojne - proti svojej vôle - museli bojovať a nezriedka položili v nej najvyššiu obet - vlastný život. Boli medzi nimi i naši krajania, účastníci SNP a pod. Nech sa ich spomienky stanú varovným mementom, aby sa podobná dráma sveta nikdy viac nezopakovala.

Dnes si ako prvý na vojnové roky zospomína s nami krajan Jozef KOVALČÍK z Hornej Zubrice, ktorého životné osudy chceme bližšie predstaviť.

V armáde

- Narukoval som 1. októbra 1942 do Liptovského sv. Mikuláša - spomína. - Dostal som sa k tamojšiemu delostreleckému pluku, kde ma zaškolili za guľometčíka. Našej čate velil npor. Vajda. Spolu so mnou slúžil aj dobrý kamarát z Hornej Zubrice, Karol Pavlák. Po vojne som však s ním stratil kontakt. Ako som sa neskôr dozvedel, po vojne odišiel do Brazílie, kde aj zomrel.

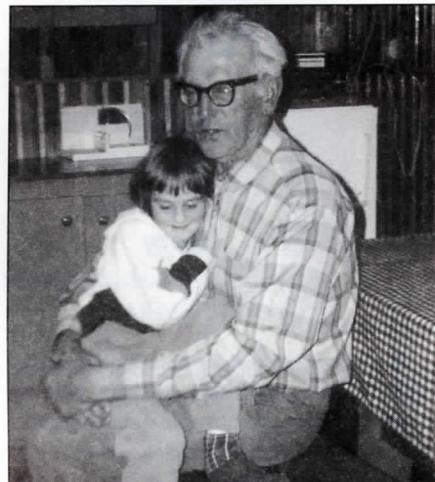
Vráťme sa však do prvých mesiacov Jozefovej vojeniny. Po kratšom výcviku výbrali z jeho jednotky 12 vojakov s výškou nad 180 cm, ktorí mali byť členmi čestnej stráže prezidenta Tisu. Ale k tomu nedošlo. Časť jeho jednotky odišla na front a jeho preveleli do poddôstojníckej školy v Nitre. Do mesta pod Zoborom, do ktorého slovenský spisovateľ Rudolf Jašik osadil príbeh svojej knihy Námestie sv. Alžbety, prišiel v máji 1943. Nemal však čas obdivovať Pribinovo mesto, ale zúčastňoval sa tvrdého vojenského výcviku. Do svojej jednotky v Liptovskom Mikuláši sa vrátil v hodnosti slobodníka v auguste 1943.

- 1. októbra 1943 ma zadeobili do pešieho práporu v Dolnom Kubíne - pokračuje - kde som sa stal inštruktorm nováčikov. Po mesiacnom poradovom a bojovom výcviku mali odísť na front. Mňa ako dobrého inštruktora však znova poslali do poddôstojníckej školy. Po niekoľkých mesiacoch celý nás prapor naložili do vlaku a vyslali na východné Slovensko. Vystúpili sme v Humennom a ďalej pokračovali nákladnými autami. Moja jednotka bola ubytovaná v obci Olšinkova. Niekoľko mesiacov sme tu budovali kryty, bunkre, zákopy, protitankové zásek, minovali sme cesty a podobne.

V auguste 1944, tesne pred vypuknutím SNP, jeho jednotku z východnej hranice stiah-

Jozef Kovalčík ako voják...

... a dnes s vnučkou

li. Mal za sebou už dva roky služby v armáde, rôzne školenia a povest dobrého vojaka. Toto spôsobilo, že ho neposlali na front, ale po návrate cez Humenné a Prešov sa ocitol znova v nitrianskych kasárňach.

- Hovorí sa, že do tretice všetko dobré - spomína. - Plne sa to potvrdilo aj v mojom prípade. Dostal som sa späť do kasárni pod Zoborom, kde ma privítali ako svojho. Tu ma zastihla aj správa o tom, že v Banskej Bystrici vypuklo ozbrojené povstanie proti Nemcom. Keď sme sa v nedeľu ráno zbudili, naša spojka hlásila, že Nemci obsadili viaceré body v meste. Veliteľ útvaru Glesk, meno a hodnosť si už nepamätám, vydal rozkaz, aby nám zo skladov vydali ďalšie zbrane a muníciu. Dovtedy sme mali totiž len pištole a pušky. Boli sme rozhodnutí nedovolit Nemcom obsadiť naše kasárne, hoci sme oficiálne boli ich „spojencami.“ Keď sa však ďalší deň-dva nič nedialo, vybrali sme sa na prieskum do mesta. Zistili sme, že nemecké vojsko opustilo Nitru. Zrejme sa presunuli bližšie k centru povstania ...

Práve vtedy veľa vojakov z nitrianskych kasárň, aj jeho kamarátov, s tichým súhlasom veliteľov, odišlo k partizánom.

- Mnohí z nich sa však už nevrátili - spomína. - Bojovali proti Nemcom o.i. pri Vŕťkach, Strečne, Zvolene, Starých Horách, Žiline a na iných miestach. Po zaistení povstalcov do hôr sa viacerí z nich dostali do obklúčenia a skončili v nemeckých zájateckých táboroch. Ja a časť nášho útvaru sme museli zostať na mieste chrániť kasárne. Až v októbri 1944 nás prevelili do Banskej Štiavnice, kde sme vykonávali strážnu službu v priestore Červená studňa-Banská Belá-Sklené. Nedaleko nás pôsobil známy partizánsky oddiel Sitno, ktorý bol súčasťou partizánskej brigády kpt. Jána Nálepku. Vznikol z partizánskej skupiny L. Exnára 5. septembra 1944 a neskôr sa zúčastnil na dobytí Banskej Štiavnice. Spolupracovali sme s nimi vo viacerých akciách.

Začiatkom decembra 1944 sa Jozef s časťou svojej jednotky dostali do Zlatých Moraviec, kde sa ubytovali v polozbúranom

kaštieli. O niekoľko týždňov sa veliteľ - po zhodnotení situácie - rozhodol rozpustiť oddiel. Len tak sa mohli vyhnúť zajatiu. A tak Jozef aj s kamarátom nasadli do vlaku, ktorým sa dostali až do Kraľovian.

Konečne doma

- Do Trstenej sme prišli večer, hladní, unavení a špinaví - spomína J. Kovalčík. - Zastavili sme sa v dome môjho známeho, Jozefa Révaja, ktorý sa spýtal kde ideme. Konečne domov, znala naša jednohlasná odpoved. Vojny už máme dosť! Bolo to práve deň pred vianočnými sviatkami ...

Kamarát ich vystríhal pred nemeckými hliadkami, hovoril, aby pári dňa počkali u neho, lebo na moste, cez ktorý mali ísť ďalej, strážili nemeckí vojaci. Oni však na nič nedbali. Boli predsa tak blízko domu!

- Počkali sme len do večera a pobrali sme sa k mostu. Nech sa stane, čo sa má stať - povedali sme si. - Halt! - zakriaľ na nás nemecký voják. - Kde idešte? Ukázať dokumenty! - Ideme na „urlaub“ - dovolenkou - hovoríme. - Srdce nám začalo rýchlejšie bit, ale čuduj sa svete, kývola len rukou a mohli sme ísť ďalej. Uveril asi aj preto, že boli Vianoce. Dobre, že sme nečakali dlhšie! Ďalej sme sa pobrali na saniach. Viezol nás brat Capiaka, ale pred Jablonkou sme sa dozvedeli, že sú tam Nemci. Aby sme sa im vyhli, odbočil do lesa. Ja som ďalej išiel sám a peši. Brodil som sa snehom, až som sa po niekoľkých hodinách, bolo to na Štedrý deň doobeda, privítal s mamou.

Rodina a práca

Vojna sa o pári mesiacov skončila, hoci na Orave, najmä vo Veľkej Lipnici, kde sa v januári 1945 front na dlhší čas zastavil, dala ešte ľudom o sebe vedieť. Prišla vytúžená sloboda a život ľudí sa vrácal do svojich kolají. V júni 1945 sa Jozef Kovalčík oženil. Jeho spoločníčkou na ceste životom sa mu stala sestra A. Kulaviaková z Dolnej Zubrice - Agneša Omyláková, s ktorou sú spolu už vyše pol storočia. Vychovali syna Stanislava

TRIKRÁT NA TÚ ISTÚ VOJNU

Jedným z tých, ktorí na vlastnej koži zakúsili všetky hrózy druhej svetovej vojny, bol i krajan Andrej PACIGA z Krempáčov.

Narodil sa 9. apríla 1915 ako jeden z piatich detí v slovenskej roľníckej rodine Alžbety a Pavla Pacigovcov. Chudobné rodinné pomery spôsobili, že všetky deti museli od malička pomáhať - či už prácou na neveľkom gázdrovstve alebo iným spôsobom - pri zabezpečovaní aspoň skromného živobytia. Len čo mladý Andrej vychodil ľudovú školu, začal si pripravovať ako pomocník v stavebnej skupine, ktorá v obci i okolí stavala domy a hospodárske a iné budovy. Pri týchto práciach sa priučil tesárcine, ktorá sa mu v neskoršom živote veľmi zišla, znamenala totiž dodatočný zdroj zárobku.

23. marca 1938 musel A. Paciga nastúpiť základnú vojenskú službu v poľskej armáde, z ktorej mal byť prepuštený v septembri budúceho roku. Narukoval do Stryja pri Ľvove, kde bol po niekoľkomesačnom zaškolení zadelený do 53. huculského pluku. Vojenčina by mu uplynula pomerne pokojne, keby nie skutočnosť, že medzitým sa nad Európou začali hrozivo kopítať mraky blížiacej sa vojny, a tak sa jeho nádej na ukončenie vojenskej služby a návrat domov začala čoraz viac oddaľovať. Keď 1. septembra 1939 vypukla vojna, A. Paciga aj so svojou jednotkou bol premiestnený ku Krakovu - do armády „Krakov“ - a zadelený do pluku majora Mlynarského, ktorý mal brániť mesto. Pred obrovskou presilou však museli ustúpiť na východ, boli zatlačení až ku Ľvovu, kde po ťažkom boji bol zvyšok pluku odzbrojený a prepravený do zajateckého tábora. Naštastie A. Paciga aj s priateľom Jozefom Kovalčíkom boli, ako obyvatelia Spiša, ktorí sa medzitým vrátili k Slovensku, prepustení a mohli sa vrátiť domov. Po ceste ich však Nemci chytili, prepravili do Sanoka a po niekoľkodňovej väzbe naložili do vlaku, ktorý ich mal

zaviezať na nútenej práce do Nemecka. Pri Krosne sa však Andrejovi aj s ďalším zajatcom, Lipničanom Jánom Poľanským, podarilo z transportu ujsť. Domov sa šťastne vrátil - presne si to pamätá - 18. októbra 1939.

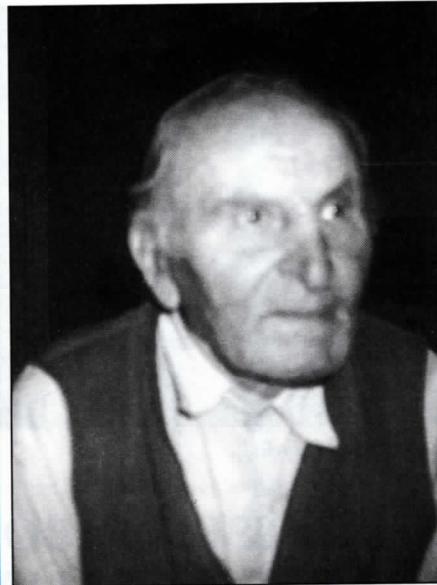
Nebol to však koniec vojnových útrap A. Pacigu. Po dvoch rokoch pomerne pokojnej práce v rodnej obci dostal v júni 1941 opäť povolávací lístok, tentoraz do slovenskej armády. Narukoval do Levoče, odkiaľ bol po urýchlenom zaškolení prepravený do Medzilaborieca a odtiaľ vyslaný na východný front. Jeho vojnová cesta viedla na Ukrajinu, najprv do Ľvova, potom ďalej na východ. V zákopoch, v ťažkých frontových podmienkach strávil niekoľko mesiacov. V jeseni 1941 bol odvelený do Popradu a po krátkom zotavení zadelený do strážnej jednotky. Potom v Spišskej Novej Vsi absolvoval trojtýždňový kurz a po jeho ukončení bol zaradený do 2. ženijného pluku v Poprade, v ktorom slúžil do roku 1944.

V júni 1944, po ďalšom ženijnom výcviku, sa A. Paciga očitol v Medzilaborciach, v útvaroch východoslovenskej armády, ktorej viaceré jednotky sa v súlade s inštrukciou odbojového Vojenského ústredia mali zúčastniť Slovenského národného povstania. V rámci príprav k SNP sa zúčastňoval pri budovaní bunkrov, stavaní minových polí, drôtených zátarás a pod. Nemecké velenie si uvedomovalo význam tejto armády pre SNP, preto nasadilo proti nej veľké sily a ju odzbrojili. A. Pacigovi sa podarilo vyhnúť internovaniu a vrátiť sa do Krempáčov. Vojnová povíchrca však v tom čase začala zasahovať i na Spiš. Ustúpujúci Nemci nutili miestne obyvateľstvo pracovať pre vojenské účely, medziiným chlapci museli chodiť kopať zákopy a iné opevnenia, ktoré mali pomôcť zastaviť postup Červenej armády. Počas neskorších bojov, ktoré sa tu odohrali, najviac utrpeli nedaleké Vyšné Lapše, keďže v dôsledku silného ostreľovania veľká časť dediny vyhorela do tla.

Vo februári 1945 bol A. Paciga opäť povolaný do armády, už tretíkrát. Spolu s ním šli na výcvik do Popradu aj Vojtech Lukáš, Ondrej Šeliga, Valent Petrášek a ďalší krajania. Po jeho ukončení a príchode do Smrečian bol A. Paciga zaradený do jednej z jednotiek 1. čs. armádneho zboru, s ktorým postupoval na západ. Zúčastnil sa viacerých bojov, medziiným pri oslobodzovaní Liptovského Mikuláša, Kráľovian a ďalších miest i obcí. Tak sa dostal na Moravu, kde ho zastihol koniec vojny.

a dcéru Evu, ktorí už vedú samostatný život. Tešia sa tiež z 3 vnukov a 6 vnúčiek. Jozefa Kovalčíka po vojne zvolili občania za svojho richtára. Túto funkciu vykonával dlhých 26 rokov. Zapojil sa tiež do krajanskej činnosti, bol tajomníkom miestnej skupiny Spolku Slovákov v Hornej Zubrici. Hoci je už na zaslúženom dôchodku, nadálej sa zaujíma o rozvoj obce, ako aj o naše krajanské hnutie.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Jeho návrat domov bol zložitý. Vieďol cez Prahu do Bratislavu, kde sa mal nachádzať jeho materský pluk, ktorý ho mohol uvoľniť z armády. Keďže ho tam nenašiel, pobral sa do Košíc a odtiaľ do Michaloviec, kde mu napokon veliteľstvo dalo prieplustku. Konečne po ťažkých rokoch bojovania sa v auguste 1945 natrvalo vrátil domov. Mal s tým sice isté problémy, musel totiž nelegálne prekročiť hranicu, keďže medzitým boli Krempachy spolu s ďalšími spišskými obcami opäťovne pripojené k Poľsku.

Doma už na A. Pacigu čakala netrpeľivo celá rodina, no a množstvo práce. Časy boli sice neisté, v okolí šarapatili bandy, ale predsa z čohosi bolo treba žiť. Opäť si, popri práci na gázdrovstve, pomáhal tesárcinou. V auguste 1947 sa oženil s mladou krajankou Agnieszou Petráškovou, s ktorou vychovali štyri deti: Máriu, Jánu, Žofiu a Františka.

Ked' sa po vojne začal organizovať nás Spolok, zapísal sa aj s manželkou do miestnej skupiny v Krempachoch hned po jej založení. Od začiatku bol tiež stálym predplatiteľom a propagátorom Života. Aktívne sa zúčastňoval krajanských schôdzí i kultúrnych a iných podujatí MS. Pred dvomi rokmi, 11. februára 1996, mu zomrela manželka Agněša, s ktorou prežil vyše pol storočia. Napriek vysokému veku a podlomenému zdraviu sa podnes zaujíma o krajanské otázky.

Poznamenajme ešte, že Andrej Paciga dostal za udalosť viaceré vojenské vyznamenania. V minulom roku mu predsedníctvo Slovenského zväzu profifašistických bojovníkov udelilo - pri príležitosti 50. výročia nášho Spolku - medailu SNP. Do ďalších rokov mu želáme veľa zdravia, pohody a milých, slnečných chvíľ.

SOŇA ŠENKÁROVÁ

Koncert J. M. Bašistu

Stretnutie s výtvarníčkou L. Mšalovou

ČITATEĽSKÝ TÁBOR MLADÝCH KRAJANOV

Je to jedno z najzaujímavejších podujatí pre krajanskú stredoškolskú mládež, ktoré každý rok organizuje Doc. PhDr. Eugen Mešša, CsC., v spolupráci s poslankyňou NR SR PhDr. Alenou Kolesárovou-Ličkovou a Doc. PhDr. Jánom Sandom, CsC., z Katedry žurnalistiky FF UK v Bratislave.

Tohoročný, už 9. ročník čitateľského tábora sa uskutočnil v dňoch 23. júla až 4. augusta a zúčastnilo sa ho 42 krajanských študentov z Maďarska, Ukrajiny, Rumunska, Juhoslávie a Chorvátska, ktorých sprevádzali viacerí vychovávatelia. Študentov z rumunskej Nadlaku priviedol Ján Kukučka, učiteľ dejepisu na tamojšom gymnáziu J. G. Tajovského a z lyciea v Bodonoši - Ludmila Lašáková. Tajomníčka MS v Našiciach Ružica Vinčiaková a Svetlana Vojničová z Iloku prišli z Chorvátska, a žiakov z Budapešti, Slovenského Komlóša, Békešskej Čaby, Dobosza a Piliscsévu v Maďarsku priviedla Andrea Mataiszonová. Z gymnázia M. Pupina a J. Kollára v Báčkom Petrovci v Juhoslávii prišli študenti pod vedením profesorov Anny Hansmanovej a Pavla Rohárika, kym žiakov z Užhorodu, Bereznej, Iršavy a Turji-Remety zo Zakarpatskej Ukrajiny priviedla tajomníčka

MS a redaktorka slovenskej redakcie v užhorodskej televízii Gabriela Molnárová. Žiaľ, už tretí rok, medzi nimi chýbali naši žiaci zo Spiša a Oravy, ktorí môžu iba ľutovať, keďže program tábora bol, podobne ako v predošlých rokoch, mimoriadne bohatý a zaujímavý.

Zraz

Všetci účastníci tábora sa stretli 23. júla 1998 v Žiline, kde strávili tri dni. Zúčastnili sa tu o.i. literárneho večera v Krajskej štátnej knižnici, prezreli si Považské múzeum a galériu, boli na výlete v Juráňovej doline a navštívili Hviezdoslavovo múzeum v Dolnom Kubíne. Potom sa prestáhovali do malého rekreačného strediska v Oraviciach na Orave, známeho termálnymi prameňmi, kde sa zúčastnili folklórneho festivalu. Z Oravíc robili ďalšie výlety. Navštívili o.i. expozíciu výtvarného Tvrdošína, Múzeum oravskej dediny v Zuberci-Brestovej, Oravský Podzámok so slávnym Oravským zámkom, Dolný Kubín, stretli sa s výtvarníčkou A. Kolesárovou-Ličkovou a voľné chvíle venovali kúpaniu na termálnom kúpalisku. Pobyt v Oraviciach si spestrovali aj vlastnými kultúrnymi progra-

mami, ktoré boli venované krajinám z ktorých prišli. Svoj pobyt na Slovensku využili zároveň na zdokonalenie sa v slovenčine, ktorá bola v tábore základným dorozumievacím jazykom. Ako nám povedal Doc. E. Mešša, za peknú slovenčinu treba pochváliť najmä študentov z Rumunska a Vojvodiny. Trochu problémov s ňou mali spočiatku študenti z Ukrajiny, Maďarska a Chorvátska. Lepšie to išlo najmä tým, ktorí sa čitateľského tábora zúčastnili aj v minulosti. Väčšina tohoročných účastníkov však bola na Slovensku po prvýkrát v živote. Z bohatého programu, ako mi povedali, im žiaľ, vypadol plánovaný výlet na Oravskú priehradu.

- *Finančné prostriedky, ktoré máme k dispozícii, musíme šetriť ako sa len dá - hovorí E. Mešša. - Viacerí zo sponzorov nám totiž peniaze zatial len prisľúbili. Dúsfajme však, že tak ako v minulosti nesklamú a sľub splnia. Napriek tomu už dnes začínam myslieť nad organizovaním budúceho, jubilejného 10. ročníka čitateľského tábora, ktorého sa snáď, po trojročnej prestávke, zúčastnia už aj krajania z Poľska ...*

V Jablonke a Hornej Zubrici

Jeden deň zo svojho 12-dňového pobytu na Slovensku venovali účastníci čitateľského tábora aj návšteve hornej Oravy v Poľsku, kde boli hostami nášho Spolku. Hranicu v

Pri hrobe E. Mišinca

Spoločná fotografia na rozlúčku s Oravou

Chyžnom prekročili 29. júla 1998. Tu ich privítali tajomník ÚV SSP v Krakove a predseda OV SSP na Orave Ľudomír Molitoris a Robert Kulaviak, ktorí im pripravili zaujímavý program. Pretože bola streda, čiže trhový deň v Jablonke, mohli si pozrieť tamojšie trhovisko. Počas obedu v miestnej reštaurácii Oravianka tajomník ÚV SSP Ľ. Molitoris oboznánil hostí s činnosťou Spolku Slovákov v Poľsku, prácou našej tlačiarne, pripomienal vlaňajšie oslavu 50. výročia vzniku Spolku, ako aj 40. výročie vychádzania krajanského časopisu Život. Delegáciu krajanských študentov sprevádzala o. i. redaktorka Slovenky Antónia Révajová z Bratislavky, ktorá si priebeh ich pobytu starostlivo zaznamenávala.

Po obede hostia predviedli krátky kultúrny program. Vystúpil i riaditeľ Mestského kultúrneho strediska v Tvrdošine Jozef Miloslav Bašista, ktorý zahral na viacerých hudobných nástrojoch, vtom na fujare a dvojitej pišťalke. Slovenské ľudové i žartovné pesničky zaspievala študentka gymnázia Cyrila a Metoda v Nitre a členka folklórneho súboru Ponitran Barbora Čukanová. Na záver príjemného posedenia si všetci spoločne zanotili Na Kráľovej holi.

- Ako ste spokojní so svojím doterajším pobytom na Slovensku? - spýtal som sa nie-

koľkých mladých účastníkov čitateľského tábora.

- Do čitateľského tábora sme prišli veľmi rady - hovoria sympatheticé študentky z Maďarska. - Videli sme už mnoho, stretli sme sa s viacerými zaujímavými ľuďmi a pobyt na Slovensku využívame aj na zdokonalenie sa v slovenskom jazyku. - Vznikajú medzi nami nové priateľstvá s mladými krajanmi z iných krajín - dopĺňali ich gymnaziisti z Chorvátska. - Rozprávame sa s nimi o. i. o tom, ako sa žije u nich, a oni sa zaujímajú hlavne o to, ako sme prežívali nedávnu ľažkú situáciu počas bojov v bývalej Juhoslávii. Na to však chcem cítiť skôr zabudnúť ...

Vedúci tábora E. Meša potom odovzdal predsedovi OV SSP na Orave zásielku slovenských kníh, ktoré iste potešia študentov licea v Jablonke, ako aj žiakov základných škôl navštievajúcich hodiny slovenčiny.

Z Jablonky sa účastníci tábora vybrali do Hornej Zubričky, kde navštívili múzeum oravskej drevenej architektúry. Organizátori tu pre nich pripravili aj milé stretnutie s našou krajankou a výtvarníčkou Lídiou Mšalovou, ktorá porozprávala študentom o svojom detstve, štúdiach, a najmä o výtvarnej tvorbe, ktorú sa venuje už desiatky rokov.

- Vo svojich dielach stvárajem najmä rodnú Oravu - hovorila - venujem sa tiež

maľbe portrétov, ako aj náboženských výjavov. Maľujem portréty svätých a môj portrét sv. Antona zdobi oltár v kostole v Studenej Diere v Hornej Zubriči. Pre kostol v Trzebini som zase namaľovala výjavu z Krízovej cesty.

Nasledovala krátka návšteva ateliériu v dome p. Lídie, kde sme sa dozvedeli, že v súčasnosti pracuje nad návrhom Ex Librisu, ktorý chce pripraviť na počesť výročia začiatenia licea v Jablonke.

- Ešte presne neviem - hovorí - čo bude na obrázku zobrazené. V mysli mám totiž množstvo nápadov. Možno stará budova licea, v ktorej je dnes internát? Uvidíme ...

Svoju návštevu na Orave ukončili krajanskí študenti prehliadkou cintorína v Hornej Zubriči, kde sa zastavili pri hrobe bývalého predsedu SSP E. Mišinca a nakoniec si prezreli maľby v miestnom kostole sv. Michala.

Deň sa chýlil ku koncu, keď nastal čas rozlúčky. Ešte neodmysliteľná spoločná fotografia na pamiatku a autobus s našimi priateľmi sa pbral do Oravíc na Slovensku. Prajeme im, aby si zo svojej návštevy na Slovensku odnesli čo najviac nezabudnuteľných dojmov.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

MATIČNÝ FESTIVAL SLOVENSKEJ MLÁDEŽE

Slovenský svet a jeho budúcnosť - také bolo motto Matičného svetového festivalu slovenskej mládeže, ktorý sa konal od 31. júla do 9. augusta t.r. v Martine. Zúčastnilo sa ho vyše dvetisíc mladých Sloveniek a Slovákov, vtom niekoľkosto zo zahraničia.

Keď do Martina dobehl matičná festivalová štafeta, na Hostihore sa fanfárami začal otvárací ceremoniál, na ktorom prehovorili viacerí hostia - predsedu Národného zhromaždenia SR Ivan Gašparovič, predsedu Svetového kongresu Slovákov Pavol Rusnák a ďalší. Festival potom otvoril predsedu Matice slovenskej Jozef Markuš, ktorý o. i. povedal: - Tento festival má a môže urobiť krok smerom k predkladaniu pravdivého a úplného obrazu Slovenska pred oči sveta, teda aj odkrývať jeho krásy a bohatstvá. Tento festival má priamo i sprostredkovane získavať priateľov Slovenska, priateľského Slovenska, ale aj brditého a pôvodného Slovenska, pre ktoré je hodnota ľudského bratstva a spolupatričnosti v znamení lásky dačím prirodzeným a vlastným.

Potom sa už naplno rozbehol kolotoč festivalových podujatií. Program bol neobykle bohatý, každý si teda mohol a mal z čoho vybrať. Spomeňme aspoň niektoré. Azda najživšie bolo vždy v organizačnom centre na Hostihore, v budove Matice slovenskej, ktorá v tomto roku oslavuje 135. výročie svojho vzniku, a najmä za budovou v tzv. Festivalovom humne, kde každé popoludnie začínalo vystúpeniami folklórnych súborov a končilo diskotékou do neskorej noci. V prvú festivalovú nedelu sa veriaci mohli zúčastniť slávnostných bohoslužieb v kostoloch sv. Martina a Sedembolestnej P. Márie, ako aj v evanjelickej kostole. V Zlatej niti a iných priestoroch matičnej budovy

sa každý deň konali zaujímavé besedy, prednášky, tlačové konferencie a stretnutia s významnými osobnosťami politického, spoločenského, kultúrneho i cirkevného života. Milovníci folklóru mali možnosť obdivovať v martinskem amfiteátri, spomínanom humne, na námestiah a na iných miestach takmer stovku domácich i zahraničných súborov a ľudových kapiel, ale aj moderných hudobných skupín. Účastníci festivalu mali tiež na výber viaceré výstavy, koncerty, prednesy poézie, divadelné predstavenia a športové podujatia, vtom futbalový, nohejbalový i tenisový turnaj. Veľkej oblube sa tešili rôzne turistické akcie, výlety za prírodnými krásami a návštevy pamätných miest Slovenska, o. i. Kláštora pod Znievom, Terchovej, Jasenovej, Dolného Kubína, Černovej a Ružomberka, kde sa poklonili pamiatke Andreja Hlinku. Súčasťou festivalu bol i Národný výstup na 2494 m vysoký tatranský konciar Kriván - symbol Slovákov, ktorého sa zúčastnilo skoro 600 osôb. Odtiaľ sa jeho účastníci obrátili na všetkých ľudí dobrej vôle s posolstvom bratstva, jednoty a porozumenia.

Ozajstným sviatkom folklóru a hudby bol najmä záverečný program festivalu v martinskem amfiteátri, nazvaný Slovenský svet budúcnosti, v ktorom sa divákom predstavili folklórne súbory z celého Slovenska, ako aj súbory zahraničných Slovákov z Chorvátska, Juhoslávie, Maďarska, Švajčiarska, Ukrajiny a USA.

10-dňové stretnutie slovenskej mládeže ukončilo zvesenie festivalových zástav na Hostihore za účasti viacerých hostí, vtom predsedu Ústavného súdu SR Milana Čiša, generálneho tajomníka Svetového kongresu Slovákov Rudolfa Zigmunda a ďalších. Počas záverečného ceremoniálu odovzdali popredseďovia MS S. Bajaník a I. Kovačoviči symbolickú festivalovú štafetu R. Zigmundovi, ktorý pri tejto príležitosti pozval všetkých Slovákov na ďalší ročník Svetového festivalu slovenskej mládeže do Toronto v Kanade.

J. Š.

PAMÄTÁ SI EŠTE PODDANSTVO...

Ludia sa od nepamätných čias snažili snažili snažiť tajomstvo dlhovekosti, túžili zachovať si večnú mladosť a hľadali prostriedky, ktoré by pomohli predĺžiť ľudský život. Takýmto omladzovacím prostredkom, dalo by sa povedať panaceom na všetky choroby, mal byť elixír života, ktorý sa neúnavne snažili objaviť už starovekí a stredovekí alchymisti. Žiaľ, bezvýsledne. Moderné vedy, medicína, farmakológia, biochémia a pod., hoci priamo nehľadajú žiadny elixír, lebo ten neexistuje, sa takto usilujú čo najlepšie snažiť tajomstvo dlhovekosti.

Keby sme sa spýtali lekárov, čo prospejeva dlhovekosti, každý by mal iste na túto tému vlastnú teóriu. Jeden by to vysvetloval zdravou, ekologickou výživou bez škodlivých živočišných tukov (hoci aj na to sú rozdielne názory), druhý by uprednostňoval pohyb, respektívne športovanie a život bez stresov, pobyt na čerstvom vzduchu, ďalší by zakazoval fajčenie a alkohol, a ešte iný by zdôrazňoval, že to všetko je zakódované v génoch. Skrátka kolko ľudí, tolko názorov.

V našom putovaní za najstaršími Spišiakmi sme sa tentoraz zastavili v Nedeci-Zámku, kde býva JÁN JANOŠ, ktorý prednedávnom oslávил 95. narodeniny.

Narodil sa 1. júna 1903 v chudobnej želiarskej rodine Evy a Jána Janošovcov. Keďže práve tu, ako aj v susednom Falštine sa ešte v medzivojnoveom období zachovali poddanské pomery, musel Jánov otec za obdržanú pôdu pracovať na panskom. Zámok panstvo Salamonovcov to nadalej vymáhalo, aj keď poddanstvo bolo v Uhorsku formálne zrušené už v roku 1848.

- Odrábal na panskem 148 dni do roka - spomína J. Janoš - *a len vo voľnom čase mohol obrábať svoje roličky. Až sa nechce veriť, že všetko stihol, keďže navyše, aby si niečo privyrobil, pracoval na zámku ako kočiš barónky Salamonovej. Samozrejme, veľa roľníckych prác musela robíť mama, no aj, len čo som trochu podrásťol...*

Keď mal J. Janoš 6 rokov, začal chodiť do ľudovej školy v Nedeci. Ešte dnes si pamätá, že ho vyučoval učiteľ, ktorý sa volal Švarc. Stávalo sa, že najmä počas polných prác mohol ísiť do školy, podobne ako iné želiarske deti, len párkrtá v mesiaci. Práca na poli pre zaistenie obživy bola predsa dôležitejšia.

Keď roku 1914 vypukla prvá svetová vojna, musel Jánov otec narukovať a bojovať „za cisára pána“. Ťarcha starostlivosti o rodinu, matku a o 4 roky mladšiu sestru Máriu,

95-ročný Ján Janoš s vnučkou Patríciovou. Foto: J. Špernoga

spadla na jeho plecia. Teraz on, hoci mal iba 11 rokov, musel chodiť pracovať na panskom. Odpracúval všetky dni, ktoré boli jeho rodine pripísané. Ba nielen to, aby si niečo privyrobil, chcel sa stať - ako jeho otec - barónkiným kočišom, ale ho pre mladý vek neprijali.

Vojna sa pomaly chýlila ku koncu, ale Janošovci o otcovi nemali stále žiadnu správu. Konečne dohrmeli delá a onedlho, koncom roku 1918, sa otec po štyroch rokoch bojovania vrátil domov. Vycivený, ale živý, aj keď s podlomeným zdravím. Opäť začal chodiť na panské, aj keď ho syn Ján musel v tejto povinnosti čoraz častejšie striedať. Nikdy sa totiž z vojnových útrap nezotavil a roku 1924 aj zomrel.

Medzitým Ján Janoš, zocelený prácou, vyrástol na statného mládence a v júni 1922 sa oženil. Jeho životnou družkou sa stala mestná dievčina z Nedece-Zámku, Anna Floreková. Osamostatnili sa a začali spolu hospodáriť. Roku 1923 sa im narodilo prvé dieťa, dcéra Mária. Potom postupne v rodine Janošovcov prišlo na svet ďalších desať potomkov: Rozália (1929), Jozef (1930), Štefan (1931), Ján (1932), Júlia (1935), Jakub (1936), Mária (1938), Anna (1941), Žofia (1943) a Margita (1945). - Pán Boh mi nedožičil majetku - hovorieval neraz J. Janoš - zato ma požehnal na deťoch, a som mu za to nesmierne vdľačný.

Vychovať tak početnú rodinu - každý to uzná - nebola naozaj jednudchá a ľahká vec. Aj keď im vo výchove pomáhala Jánova matka (zomrela roku 1958), museli sa manželia Janošovci veru poriadne obrácať, aby svojim deťom zabezpečili aspoň skromné živobytie. Hoci doma nikdy ničoho nebolo nazvyš, vďaka vynachádzavosti a snáď aj životnému optimizmu podarilo sa im vychovať deti na poriadnych ľudí. Samozrejme neveľké rodinné gazdovstvo by na všetko nevystačilo, preto J. Janoš kde len mohol, hľadal doda-

točný zárobok. Chystal sa každej roboty, medziiným pomáhal pri zvážaní dreva z lesov a jeho spracúvaní a pod. Postupne, ako deti rastli, pomáhali aj ony.

Je zaujímavé, že popri tejto práci si J. Janoš našiel čas aj na obecné záležitosti. Iste sa tešil veľkej dôvere občanov, keď ho roku 1935 zvolili za miestneho richtára, ktorým bol do roku 1939, kedy sa Spiš vrátil k Slovensku. Potom mu Zámočania ešte raz zverili na trojročné obdobie richtársku palicu. Vzdal sa jej roku 1942 - ako hovorí - pre nával práce. Po vojne deti postupne dorastli, začali sa osamostatňovať, zakladáť si vlastné rodiny a rozchádzať sa. Manželia Janošovci ďalej pracovali a každému z nich, ako len mohli, sa snažili pomôcť. Roku 1973 však Jánovi zomrela manželka. Bol to pre celú rodinu a najmä pre J. Janoša ľažký úder, z ktorého sa dľho nemohol spamätať.

Najväčšou Janošovou radosťou boli vždy deti, pre ktoré bol schopný urobiť všetko. Dnes mu starobu osladzujú už vnuci. Pravdu povediac dožil sa 26 vnukov a 37 pravnukov. Pochopiteľne, zdravie mu už sice neslúži tak ako kedysi, aj sluch mu už trochu otupel, ale aj tak sa - napriek vysokému veku - cíti ešte celkom dobre. Chodieva už pomaličky a pri chôdzi si pomáha starou, vyslúženou bakuľou. Je obdivuhodné, že ešte aj dnes k jeho najväčším záľubám patrí čítanie.

Ako nám počas návštevy prezradil, jeho najväčšou túžbou je dožiť sa stovky a osláviť storočnicu v kruhu všetkých detí, vnukov i pravnukov, a snáď aj praprapravnukov. Želali mu to najbližší počas nedávnych 95. narodenín, ktoré oslávili 1. júna t.r. Aj my sa pripájame k týmto želaniám a do ďalších rokov mu prajeme predovšetkým veľa zdravia, pohody, optimizmu a samých slnečných dní.

SOŇA ŠENKÁROVÁ

V JABLONSKEJ CESTOVNEJ KANCELÁRII

Tohoročná letná cestovná horúčka sa už skončila. Ľudia sa vrátili ku svojim povinnostiam a každodennej práci opälení, oddýchnutí a plní dojmov z videného a prežitého. Deti znova zasadli do školských lavíc, skrátku pomaly sa všetko vracia do svojich „východných“ koľají. Mnohí sa však na svoje dovolenky vyberajú práve teraz - začiatkom jesene - kedy mnohé cestovné kancelárie ponúkajú tie isté zájazdy ako v lete, ale oveľa lacnejšie. Napr. za malé deti sa platí len polovica ceny. Prečo sa teda nevybrať do teplých krajín práve teraz, keď sa u nás začinajú jesenné chladky, sloty a nepohoda a keď navyše cestovnú kanceláriu netreba hľadať ďaleko v meste? Totiž bohatú ponuku takýchto zájazdov môžeme dostať priamo na mieste, v cestovnej kancelárii.

EURO-BUS,

ktorá sídli v Jablonke. Aj to je príznak nových čias. Jej priestory sa nachádzajú na poschodi miestnej Poľnohospodárskej banky. Pred vstupom zaujmú bohaté ponuky známych cestovných kancelárií, o.i. Sindbad, Bermuda, Palm-Reisen či Jordan, s ktorími úzko spolupracuje. Majiteľ EURO-BUS-u Wiktor Wąsowicz mi o činnosti svojej cestovnej kancelárie povedal:

- *Cestovná kancelária v Jablonke je odbočkou firmy B.P. „Sport-tour - Eurobus“ v Novom Targu a otvorili sme ju v máji 1993. V súčasnosti zamestnávame 4 pracovníčky. Naša firma sa zaobrá sprostredkúvaním letných i zimných zájazdov. Predávame autobusové i letecké lístky na medzinárodné linky do väčšiny štátov v Európe, ale aj za oceán.*

A. Miesiarczyková - pracovníčka jablonskej cestovnej kancelárie

Pre menej zámožných turistov máme tiež možnosti lacnejších rodinných rekreácií, zájazdov a výletov v Poľsku i v zahraničí ...

Zaujímalo ma, čo ponúka cestovná kancelária tým, ktorí chcú cestovať na Slovensko a či sa im to opláca.

- *Vzhľadom na blízkosť poľsko-slovenskej hranice - hovorí Agata Miesiarczyková, pracovníčka cestovnej kancelárie v Jablonke - väčšina Oravcov využíva na cesty k našim južným susedom najmä svoje osobné autá alebo cestuje linkovými autobusmi. U nás si mälo ľudí kupuje zájazd na Slovensko, hoci máme aj také ponuky. Ide napríklad o týždenné pobytu pri Oravskom jazere, kde turistov očakávajú v hoteli Slanica. Väčším skupinám zase prenajímame autobusy u miestnych dopravcov, ktoré sú lacnejšie ...*

A. Miesiarczyková pochádza z Oravky. Po ukončení lýcea v Jablonke absolvovala 2 ročnú Strednú hotelovú školu v Zakopanom a

od 1. júla t.r. začala pracovať v cestovnej kancelárii v Jablonke. S novou prácou je spokojná. Sama navštívila už viacero štátov v cenej Európe, o.i. Francúzsko, Nemecko, Rakúsko, Maďarsko a niekoľkokrát bola aj na Slovensku.

- *Páčilo sa mi najmä v Bratislave - hovorí - ktorá ma zaujala historickým centrom, ako aj dnešnou modernou výstavbou. Stretla som tam veľa milých ľudí. V lete si neraz so svojimi priateľkami zájdeme na Oravské jazero; boli sme aj na Oravskom hrade, v Námestove a inde. Rada by som však navštívila aj ďaleké exotické krajinu, kde je stále teplo a príjemne. Myslím si však, že netreba cestovať až na druhý koniec sveta, aby sme videli niečo zaujímavé. Mnoho krás turistom poskytuje aj naša krajina ...*

Informácie doplnila Urszula Wąsowiczová, manželka majiteľa cestovnej kancelárie EURO-BUS: - Do konca tohoročnej letnej sezóny sme sprostredkovali výjazd do zahraničia už viac ako 3-tisícom ľudí. Väčšina z nich cestovala do Talianska, Nemecka a Rakúska. Pri cestách na Slovensko sprostredkúvame hromadné zájazdy hlavne pre školy, ale i iné organizované skupiny. Najradšej navštievujú Oravské jazero, Zemplínsku šíravu, Bratislavu, v zime najmä rekreáčné strediská vo Vysokých Tatrách a podobne. Nie všetci z našich zákazníkov však vedia napríklad o tom, že výlety do zahraničia je výhodné objednať si už pred začiatkom sezóny. Vtedy je ponuka nielen bohatšia, ale najmä lacnejšia ...

Ako vieme, mnoho našich krajanov z Oravy chodí na sezónne práce do Nemecka, Rakúska či Talianska. Do Viedne mnohí z nich cestujú o.i. pravidelnou autobusovou linkou firmy Jordan, ktorá ide z Krakova cez Jablonku a Chyžné.

Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje známeho poľského divadelného a filmového herca, ktorý napriek mladému veku hral už vo vyše dvadsať filmoch. Stvárať v nich najčastejšie „tvrdých“, silných chlapov. V nedávno nakrúcanom filme Pán Tadeáš mu však režisér A. Wajda zveril úplne odlišnú úlohu - kňaza Robaka. Ako v nej dopadne, uvidíme. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Spomendzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 7/98 sme uverejnili fotografii herca Romana Wilhelmicha. Knihy vyžrebovali: Magda Vojtasová z Jurgova, Jozef Klukovský z Krempáča a Emil Lopas z Rabky.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

PO LESNÝCH CHODNÍČKOCHEM

Podľa práva sa pašovanie chápe ako previnenie spočívajúce v preprave cez štátne hranice tovarov alebo devíz bez povolenia štátnych orgánov. Vyplýva z cenových rozdielov za tovary medzi susediacimi štátmi, čo umožňuje lacno kúpiť a drahó predať a tým aj dobre zarobiť. Je to v podstate celosvetový jav, existujúci prakticky od vzniku hraníc, ktorý je rozšíreny najmä medzi obyvateľstvom pohraničných oblastí. Existuje teda aj medzi našimi štátmi - Poľskom a Slovenskom. Stretnávame sa s ním aj v krásnej literatúre, medziiným známa slovenská spisovateľka Margita Figuli spomína pašovanie koní vo svojom románe *Tri gaštanové kone*.

Dá sa povedať, že pašuje sa takmer všetko, aj keď v jednotlivých obdobiah boli vždy isté veci, nazvime ich tovary, uprednostňované, pri ktorých cenový rozdiel bol najvyšší a zaručoval dobrý zárobok. Tak napr. už v medzivojnovom období bolo známe pašovanie koní alebo mýky na Slovensko, odkiaľ sa zase - vďaka dobre rozvinutým baťovským obuvníckym závodom - donášala obuv, ktorá tam bola nielen kvalitnejšia, ale i lacnejšia. V prvých rokoch po skončení druhej svetovej vojny sa na Slovensko chodilo o.i. so špiritusom, slaninou, hodvábom a inými druhmi textilu, za ktoré sa nosilo napr. zipsy, gombíky, topánky, no a citróny, ktoré boli v Poľsku pôlkrát dražšie. Vo veľkom sa pašovala najmä soľ, ktorej bolo v Poľsku nadostač vďaka výdatnej tažbe v soľných baniach vo Wieliczke a Bochni. Na Slovensku soľ chýbala, prešovský solivar ešte nefungoval (bol vraj otrávený), preto za 1 kg soli platili aj 60 korún. Za niekol'ko kg soli sa potom dalo kúpiť liter rumu, ktorý sa v Poľsku už vtedy tešil veľkej popularite.

Takéto koníky nachádzali odberateľov na Slovensku. Foto: J. Pivovarcík

V päťdesiatych rokoch na Slovensko vo veľkom putovalo najmä posteľné prádlo a viaceré potraviny, ktoré vtedy, v dobe začínajúceho združstevňovania, vo viacerých oblastiach chýbali. V nasledujúcim desaťročí to boli zase nylonové a vlnené šatky, tzv. tebetky, ktoré nachádzali odbyt takmer v celej republike. Vtedy sa tiež rozšírilo pašovanie jatočného dobytka, v ktorom príom viedli najmä vykŕmené býky. Krátko po páde komunizmu, keď sa naša ekonomika začala reštrukturizovať a na trhu sa objavovalo čoraz viac lacných produktov z dovozu, istý čas na Spiši (kde sa chovalo veľa oviec) prekvitalo pašovanie ovčej vlny. Zakrátko však zaniklo, prestalo sa rentovať.

Azda najdlhšie pretrvalo pašovanie koní. Skrývalo sa v ňom po troške všetko: romantika, dobrodružstvo, riziko, no a najmä dobrý obchod. Bolo doslova opradené legendami. Pašovanie koní sa začalo vlastne hneď po prvej svetovej vojne, ale najväčší rozmach zaznamenal v polovici osemdesiatych rokov, nie len na Spiši a Orave, ale v celom poľsko-slovenskom i českom pohraničí. Kone sa vtedy masovo kupovali v celom Poľsku. Celými nákladníkmi ich zvážali k hraniciam a v noci sa hnali na Slovensko, kde kone potrebovali pri lesných práciach. Keď sa dopyt ako-tak nasýtil, kone nezriedka putovali do Rakúska. Bol to najrentabilnejší obchod, ved' za pári pekných koní sa dalo kúpiť skoro traktor alebo auto.

Postupne ako sa ceny vyrovňávali, obmedzoval sa aj nepísaný zoznam tovarov, ktoré putovali v batohoch, po lesných chodníčkoch, k odberateľom za hranicou. Pašeráci sú však najlepšími cenovými odborníkmi, preto si vždy nachádzali nové a nové tovary,

s ktorými sa im oplatilo využívať tento nelegálny, často dobrodružný, „medzinárodný obchod“.

Mohlo by sa zdať, že sa dnes, keď colné predpisy medzi našimi štátmi sú značne zmiernené a každý majiteľ pasu môže slobodne prekročiť hranicu, už prestáva pašovať. Kdežeba! Samozrejme nemáme tu na mysli pašovanie drog, ktoré má široký, snáď až medzikontinentálny rozsah, a zaoberajú sa ním znamenite zorganizované medzinárodné mafie. Kto pozorne sleduje televíziu buď pravidelne číta noviny, môže sa skoro každý deň dočítať, že napr. na ktoromsi hraničnom priečchode zabavili colníci veľký TIR, ktorý v suchoch na hnojivá, čo potvrdzovali doklady, prevážal desaťtisíce litrov alkoholu, alebo na inom priečchode zapečatené plné auto džínsov, aj keď podľa predložených faktúr to malo byť južné ovocie atď, atď. Je všeobecne známe, že na Spiši či Orave, ba i na Podhalsku, sa skoro každá druhá svadba uskutočňuje so slovenským alkoholom, kde je stále lacnejší. Nemusí sa ani pašovať. Stačilo by, keby každý člen rodiny niekoľkokrát navštívil oficiálne, na pas, najbližšiu obec na Slovensku a dovezol so sebou povolené množstvo alkoholu buď piva. Za niekoľko mesiacov by sa takto dala zhromaždiť „pijatika“ aj na dve či tri svadby. Ovšem, lenže komu by sa chcelo zháňať alkohol takýmto zdľavým spôsobom, ktorý zároveň zvyšuje jeho cenu, keď cez „zelenú hranicu“ je to rýchlejšie a lacnejšie.

Kto pašuje? Pre niektorých to bol, a možno aj je, spôsob obživy. Iní si chceli ku gaždovaniu prilepšiť buď takýmto spôsobom zhromažďovať prostriedky na konkrétny cieľ, napr. na stavbu rodinného domu, nákup polnohospodárskych strojov, auta a pod. Ešte ďalší by si ani nepotrebovali prilepšovať, ale aj tak chodia, zo zásady, lebo pašovanie majú jednoducho v krvi.

Tak či onak, na hraniciach - ako sme už spomínali - vždy prekvital obchod a aspoň zatiaľ nič nenasvedčuje, že by sa to malo zmeniť. Samozrejme pašovanie bolo a je vždy riskantné, hrozí v najlepšom prípade stratou majetku (prenášaného tovaru), niekedy slobody, ba stalo sa, že aj života. Napr. v Kacvíne sa podnes spomína prípad ešte z medzivojnového obdobia, keď financi v chotári nazývanom „Za pisovým lazom“ smrteľne postrelili človeka prevádzajúceho kone na Slovensko. Podobný prípad sa stal aj v posledných desaťročiach v nedeckom chotári, kde taktiež došlo k zastrelению pašera. Najčastejšie sa vec končí súdom a trestom väzenia, ľažkou finančnou pokutou a v prípade recidívy aj zákazom vstupu na územie druhého štátu.

Mnohí ľudia nepovažujú pašovanie za niečo zlé, odsúdeniahodné. Viacerí pašeráci sa tešia vo svojom prostredí vážnosti. O ich kúskoch, aké vyviedli pohraničiarom, sa rozprávajú celé legendy. V obciach sú všetci

všetko vedia, ale keď niekedy niekoho dolapia, vládne pred súdom solidárna zábulivosť. Nikto nechce svedčiť. Ba ani dolapení sa spravidla nepriznávajú. Isty podozrivý z pašovania koní tvrdil, že so zabavenými koňmi nemá nič spoločné. Ony sa vraj samé pripojili k nemu a šli za ním, neborákom, až k hranici. Iný, prichýtený s batohom šatiek na chrbte, bol ochotný odprisať, že mu nepatria. Batoh si vraj ležal na zemi a on sa šiel len pozriet, čo to je a vtedy sa pohraničiai naňho vrhli...

Jednu zo svojich príhod nám porozprával aj Jozef Madeja z Nedece:

- Bolo to skoro pred 40 rokmi. Raz som sa aj s kamarátom Jožom rozhadol ísiť do Lendaku. Do batohov sme si nabali nylo-nové šatky, za ktoré platili ok. 150 korún, čo bola v tom čase veľmi dobrá cena. Večer, keď sa zotmelo, pobrali sme sa poza humná do hôr, k hranici, ktorá bola vtedy zatarasená ostnatým drôtom. Keď sme preliezali plot, Jožo sa tak nešťastne zamotal do drôtov, že sa nevedel ani pohnúť. Kým som rozmyšľal, ako ho osloboodiť, začuli sme kroky priблиžujúcich sa hraničiarov, ktorí si po ceste svietli baterkou a kontrolovali plot. Svetelný lúč na moment dopadol i na Joža a tak ho to šokovalo, že - dodnes si to nevie vysvetliť - v jednom okamihu sa z drôtu vymotal. Vojaci

si našťastie nič nevšimli a my sme už potom šťastivo došli do Lendaku.

Spiatočná cesta však bola omnoho ľažšia. Pohli sme sa podvečer a aby sme sa dostali do lesa, museli sme prejsť cez lúku porastenu vysokou trávou, v ktorej sme zanechali výrazné stopy. Čo však čerti nechcel. Prechádzali tam dial'financi, stopy si všimli a hned o nich telefónicky upovedomili hraničnú hliadku. My sme zatiaľ, nič netušiac, pokračovali v ceste, a keď sa zotmelo, opatrné sme sa prikrádali k hranici. Ja som bol vždy chlap pri tele, mal som slušnú hmotnosť, ale v nočnej chôdzi po lesoch som bol tak vycvičený, že nezaprasňal podo mnou ani len konárik. Kamarát tak isto. Napriek tomu, keď sme už mali len pári metrov k hranici, nás zrazu oslepilo svetlo slovenskej hliadky. Zmeraveli sme. Ale aj oni od prekvapenia asi zdúpneli, lebo dlhú chvíľu stáli neohnute a len na nás zízali. My sme sa našťastie spomäiali o niečo skôr a bleskove sme odskočili do nedalekého lesa. Nebežali za nami, len sa pozdĺž hranice pobrali ďalej, zrejme v presvedčení, že sa na inom mieste pokúsime prejsť hranicu a oni sa tam na nás zasadia.

My sme zatiaľ zostali na mieste a ticho sme čakali. Po dlhej chvíli, keď už kroky hliadky dôvodne utichli, Jožo ma začal nabádať, aby sme sa pohli. Mne sa však čosi nepozdávalo

a rozhodol som sa čakať ďalej. Čakali sme celé hodiny až sme začali podriemkávať. Naraz v polospánku sa mi zdalo, že sa mi zjavila moja nebohá mama, štuhla ma do pleca a povedala: - Chod' už domov! Precitol som, zobudil som aj Joža a hovorím, že teraz pojde. Práve sa začalo rozvidnievať a preto kúsok ďalej - keď sme preliezli cez plot - sme si už mohli všimnúť pláč vyležanej trávy, ktorý tam krátko predtým zanechali striehnúci poľskí pohraničiai. Keby sme sa pohli skôr, boli by nás chytli. Domov sme došli už za dňa, asi o šiestej ráno.

Smola sa nám v tento deň, ako nikdy do teraz, naďalej lepila na päty. Len čo som sa doma prezliekol a naraňajkoval, šiel som do roboty k murárom. Neubehlo však ani pol hodiny, keď za mnou prišiel dôstojník pohraničnej stráže a začal sa ma vypytať, kde som v noci bol, čo som robil a s kým? Ja reku, že som bol doma a spal som. On však na to, že popis, ktorý dostali od slovenských pohraničníkov, sedí na mňa ako uliaty. - Keby som sa celú noc kdesi vlastíl - namietal som - nevládal by som teraz pracovať. Asi ho to presvedčilo, lebo pokýval hlavou a poberal sa preč. Pohrozil však, že si na mňa ešte posveti. Ale neposvetil...

S. Š.

ORAVSKÉ LETO

Hovorí sa, že sedmička je šťastné číslo. Plne sa to potvrdilo aj počas VII. ročníka Oravského leta, ktorý sa uskutočnil v dňoch 25. - 26. júla t.r. v kultúrnom dome v Dolnej Zubriči. Podujatie otvoril jablonský vojt Julian Stopka, ktorý o.i. povedal: *Oravské leto je jedným z najvýznamnejších kultúrnych sviatkov organizovaných v našej gmine. Je to bohatá prehliadka výsledkov práce a umeleckej úrovne regionálnych súborov a jednotlivcov...*

O pravdivosti týchto slov sa počas podujatia presvedčili iste všetci diváci, medzi ktorí boli i mnohí hostia, vtom poslanec Sejm PR a veľkolipnický vojt Fr. Adamczyk, kurátorka osvety v Nowom Sączi B. Wiatrová a ďalší.

Sút'ažná prehliadka

V prvý deň podujatia, t.j. v sobotu 25. júla sa uskutočnila prehliadka inštrumentalistov, sólistov, speváckych skupín a folklórnych súborov. Diváci počuli množstvo oravských pesničiek a melódii, ktoré sút'ažiaci predviedli s veľkým majstrovstvom. Teší nás, že v sút'ažnej prehliadke vystúpili aj členovia folklórneho súboru Rombań z Chyžného a to dokonca v dvoch kategóriách. Nesklamali. Zvíťazili v sút'aži skupinového spevu pred speváckmi súboru Orava z Veľkej Lipnice a duetom H. Kowalczykovej a Štefánia Solavová zo súboru Skalniok z Hornej Zubričie.

Rombań si dobre počínať aj súťaži súborov, v ktorej obsadił druhé miesto za súborom Orava z Veľkej Lipnice. V kategórii spevákov-sólistov (deti) si prvé miesto vyspevala E. Sobczaková z Chyžného. V spev staršej mládeže vyhrala T. Pawlaková z Hornej Zubričie a z dospelých spevákov sa najviacej darilo H. Kowalczykovej a S. Solavovej, obe z Hornej Zubričie.

V kategórii inštrumentalistov vyhrali: D. Miklusia (deti), M. Kowalczyk (mládež) - obaja z Veľkej Lipnice, A. Dziubek, J. Haniaczyk, J. Zborek a E. Karkoszka (dospelí) a v hre na neobvyklých hudobných nástrojoch W. Karkoszka z Hornej Zubričie (fujarka) a L. Mlynarczyk z Veľkej Lipnice (lístok). Zvláštne ocenenie získal F. Węgrzyn z Dolnej Zubričie za hru na heligónku.

Kým v Dolnej Zubriči prebiehala sút'až spevákov, kapiel a inštrumentalistov, na štadióne v Jablonke diváci sledovali skoky parašutistov na ciel a neskôr futbalový zápas, v ktorom si svoje sily zmerali policajti a funkcionári pohraničnej stráže s učiteľmi a úradníkmi. Zápas bohatý na góly vyhralo družstvo učitelia-úradníci 5:1.

V nedelu, 26. júla sa podujatia preniesli do amfiteátra v Jablonke. Tu sa uskutočnila sút'až pod názvom

Maslo, moje maslo

Štyri páry z Chyžného, Pekelníka, Dolnej a Hornej Zubričie sa snažili, aby práve

ich maslo bolo najchutnejšie. Škoda len, že tentoraz chýbali vlaňajší víťazi sút'aže Helena a Ján Fiedorovci z Podvlnka a neprišli ani Emília a Albín Pacholskovi z Dolnej Zubričie, ktorí boli vtedy druhí. A veru bolo o čo bojovať. Organizátori totiž pripravili lákavé finančné odmeny. V prísnom časovom limite 15 minút mýtli maslo len ženy. Ich partneri pridŕžali drevené maselnice a poskytvali „nevýhnutné“ rady.

Sút'až vyhrali Maria a Jozef Moniakovci z Hornej Zubričie (300 zl.), ktorí namútili najkvalitnejšie maslo. Druhí skončili Władysława a Ferdynad Kubackovi z Dolnej Zubričie (220 zl.) a tretí Joanna Fulová a Jan Paściak z Chyžného (170 zl.).

Javisko potom patrilo hajdúcom, ktorí zakrepčili „kozačok.“ Oceňovaná bola ich výdrž v tanci po kvočiačky. V tejto sút'aži vyhral G. Sternal z Chyžného, ktorý neskôr dominoval aj v šplhu na stíp.

Po ukončení sút'ažných vystúpení sa začala kultúrna časť venovaná tým najmenším - detom. Špeciálne pre nich prišiel do Jablonky televízny „vláčik“. Priviezli sa v ňom oblúbení detskí hrdinovia Kulson a žaba Monika, známe rozprávkové postavičky. V závere programu vystúpila Krystyna Giżowska a Jacek Różycki a celé podujatie ukončila večerná tančená zábava.

PETER KOLLÁRIK

ZÁBAVY DETÍ VČERA A DNES

Mnohí sa ešte pamätáme na svoje oblúbené hračky, ktoré nám vyplňovali chvíle radosného detstva. Chlapcom žiarili oči, keď dostali autičko a pre dievčatá mala cenu zlata ich oblúbená bábika, s ktorou sa nerozlúčili ani počas spánku.

Hračky

majú neuveriteľne dlhú história a vývin. Sprezávali človeka v podstate od počiatku civilizácie. Výskyt ľudových hračiek z trvácich materiálov, akými sú drevo, koža, hlina či kameň je historicky doložený už z praveku. Zachovali sa mnohé pišťalky, vábničky, frndžadlá, ktoré sa vyrábali z kostí. Z obdobia mladšej doby kamennej (4 tisícročie pred n.l.) pochádzajú hračky vyrobené z kameňa a pálenej hliny (miniatúrne nádobky, hrkálky s guličkami, terčíky a pod.), napodobňujúce tvarom a skromnou výzdobou predmety dennej potreby. Boli určené najmä pre dievčatá. Ako kultové predmety slúžili vtedajším ľuďom figúrky rôznych domáciach i divých zvierat. S podobnými sa hrávali deti. Hračky pre chlapcov sa objavili v mladšej dobe bronzovej, keď rozhodujúce postavenie získal muž-bojovník. Potvrdzujú to figúrky bojovníkov, jazdcov, zvierat, meče, sekery a podobne.

V 17. - 19. storočí boli najobľúbenejšie hračky vyrábané najmä z dreva. Okrem koníkov, vozíkov, vojakov a bábik to boli vtáčiky, pišťalky, rapkáče, hrkálky, trúbky, praky, pukačky a podobne. Mnohé z nich si vyrábali samé deti alebo ich rodičia. Hračky sa vyrábali tiež z prútia, lyka, slamy, kukuričného šúpolia (bábiky, zvieratká, korábčiky, košíky), cesta (medovníkové srdcia, koníky), textilu (plyšové medvedíky), ale tiež z drôtu.

V posledných desaťročiach 20. storočia začali v hrách detí prevládať najrôznejšie elektronické či počítačové hry, autička na diaľkové ovládanie, elektrické vláčiky, v súčasnosti sú

Dievčatá hrajúce volejbal

Zlatá brána - častá hra spišských a oravských detí

to o.i. figúrky rôznych Supermanov, Batmanov a bábiky Barbie. Nie všetky deti hra s týmito drahými a komplikovanými hračkami baví dlhšiu dobu. Hračka sa pokazí a počiatocná radosť sa mení na smútok. Niektorí rodičia však nerezignujú a kupujú stále nové a nové. Neraz si ani nevedomujú, že menej známená často viac! Deti sa predsa najradšej hrávajú známe a oddávna oblúbené detské hry, ako sú skrývačka, zlatá brána, slepá baba, vlk a ovce, husi a húsatka, ktoré sa hrávali už aj ich rodičia a starí rodičia.

- Detské hry v minulosti - hovorí A. Kulaviaková z Dolnej Zubrice - sa v mnohom odlišovali od dnešných. Ked' sme ako deti páslí husi, dievčatá sedeli na lúke, vili si z kvetov venčeky, spievali a hovorili rôzne veršovanky. Chlapci sa zase naháňali, zápasili, z víby si krútili pišťalky, prehradili kameňmi potok, kde potom veselo klepal malý mlyn, ktorý vyzrezali z dreva. Aj sa rozplakali, keď im ho voda zobraťala. Hry detí na dedine sa striedali aj podľa ročných období.

Na jar a v lete

sa pažite ozývali smiechom a spevom detí, ktoré popri pasení našli čas aj na zábavu.

- Pamätám sa - pokračuje A. Kulaviaková - že ako deti sme sa na jar hrávali hru na „zelené“, ktorej zásady boli veľmi jednoduché. Každé z detí muselo mať pri sebe niečo zelené. Bol to listok, kvet, tráva, halúzka a podobne. Ked' sme sa znenazdajky priateľky spýtali, ukáz „zelené“ a nemala ho pri sebe, musela dať záloh. Obvykle to boli naše „po-klady“, s ktorými sme sa len ľahko lúčili, napríklad šatka, kým u chlapcov povrázok, farebné skličko, nožik a podobne. Zálohy sme sice neskôr vrátili majiteľovi, ale čas bez detských pokladov bol pre mnohých neuveriteľne dlhý a ľahký. Teda mať pri sebe niečo „zelené“ bolo nevyhnutné. Chlapci si lístky či halúzky zastrkávali do čiapky či za nohavice, aby ich mali stále poruke.

Na jar si odrezávali halúzky v tvare písma Y, z ktorých robili gumipušky a viedli boje o vršok alebo „pevnosť.“ Upravenú gumipušku si niekedy priniesli aj do školy. Bola to vlastne gumička pripevnená na palec a ukažovák, pomocou ktorej vystrelovali kúsky papiera. Terčom bývali najčastejšie spolužačky. Ked' však papierik doletel na katedru či k tabuli, bolo zle-nedobre. Vinník musel za trest kľačať v kúte a neraz zostal aj po škole, ba po návrate domov mu ešte aj otec remeňom vyprášil nohavice. V minulosti sa na Orave pestovalo veľa l'antu, ktorý ludia spracúvali v domáciach podmienkach. Podobne, ako počas priadok, aj pri čistení l'antu sa našiel čas aj na ľudovú zábavu, hry, spev i tanec.

- Lan sme vytrhávali ked' dozrel - hovorí V. Vengrín - Nazývali sme to „rafacki.“ Potom sme ho rafali na osobitných rafadlách, na ktoré sa oproti sebe posadili chlapci a dievčatá a striedavo trhali zväzky vlákien na klincových kefách, umiestnených v strede. Kto sa pomýlil, zaostal alebo sa mu vlákna splietli, musel dať záloh. Mládenca vystrelali tak, že sa musel otočiť a ostatní ho striedavo plieskali po zadnej časti tela. Hra sa volala „dupka.“ Ked' neuhádol, kto ho udrel, hra pokračovala. Nezriedka plieskanie bolo dosť boľavé. Miernejšie tresty postihli dievčatá, ktoré dávali do zálohu ručník, či museli pobožkať vybratú osobu ...

V lete sa chlapci kúpali v potoku, chytali raky, lovili ryby a hrali sa na „nebo, peklo, raj.“ Pri tejto hre vyhľobili v zemi tri jamky. Do každej z nich dali jednu vec a jamky prikryli kameňom. Ostatní museli hádať, čo je vo vnútri. Chlapci si tiež robili z papiera pukáčky, ktoré pri švihnutí vydávali zvuk priomínajúci výstrel. Pripravovali si tiež drenené pištole, pušky a iné zbrane, s ktorými sa hrali na vojny. A propos vojny:

- *Bolo to krátko po skončení 2. svetovej vojny - spomína Š. Karlák z Jablonky - bývali sme vtedy vo Veľkej Lipnici, kde sa v januári 1945 dlho držal front. Nečudo, že aj po skončení vojny zostalo v okolitých lesoch mnoho nevybuchnutých nábojov. Počas pasaenia sme neraz našli takéto náboje, ktoré po vhodení do ohňa vybuchovali a nám sa to veľmi páčilo. Hoci sme si dávali veľký pozor, niekedy sa stalo, že úlomok črepiny niekoho zasiahol. Mali sme vtedy veľký strach, ako takéto zranenie vysvetliť doma. Takéto „hry“ neodporúčam nikomu.*

Oblúbenou hrou dievčat bolo a stále je skákanie na švihadlách alebo hra na „tryedy.“

Na zemi si nakreslili spojené štvorce od 1 do 7 a do jedného z nich vhodili kamienok. Potom bolo potrebné na jednej nohe preskákať všetky, zdvihnuť kamienok a vrátiť sa späť, na štartovú čiaru.

Popri zábavách sa mnoho detí učí hrať na hudobných nástrojoch, športuje, spieva v súboroch, tančuje, svoj voľný čas teda trávia mimoriadne aktívne. Mamy a staré mamky ich neraz učia dávne ľudové pesničky, dievčatá vyšívajú, pomáhajú pri varení či pečení, kým chlapci sa neraz zaúčajú do poľnohospodárskych prác, starajú sa o domáce zvieratá a podobne. Môže sa teda zdáť, že deti a mládež žijúce na dedine nemajú čas na zábavu. Nie je to celkom pravda. Aj dnešné deti sa hrajú, a rady. Neraz ich vidíme hrať futbal, bicyklovať sa, jazdiť na kolieskových korčuliach, skateborde a podobne. Väčšinu svojho voľného času teda trávia na sviežom vzduchu. Stáva sa tiež, že sa na dlhé hodiny zavrú v izbe, kde sledujú televízny program alebo hrajú rôzne počítačové hry, čo je pre mladý organizmus mimoriadne škodlivé. Dbajme preto, aby odložili počítače, vypli televízor a vyšli von za

Mama a dcéra - ozdoba i hračka so šúpolia

kamarátmi pohrať sa. Vedľ detstvo uplýva veľmi rýchlo.

Sprac.: PETER KOLLÁRIK

KRÁTKO Z ORAVY

8. júla 1998 uplynulo 35 rokov od svadby krajanov Eudimly (rod. Matonogovej) a Vendelína Vengrinovcov z Dolnej Zubrice. Vychovali štyri dcéry, dvoch synov a tešia sa z 3 vnúčiek a 6 vnukov. Oslávencom k ich výročiu - ľanovej svadbe - želáme veľa zdravia a pohody.

* * *

V noci z 8. na 9. júla 1998 ukradli zloději v obchodno-priemyselnom družstve v Jablonke pokladňu so sumou 1, 1 tis. zlích, elektrické vráťačky a ďalšie veci v celkovej hodnote 6 tisíc zlích.

* * *

Počas výkopových prací našiel na svojom pozemku občan Veľkej Lipnice nevybuchnutý delostrelecký granát z obdobia 2.

svetovej vojny. Nebezpečný nález zabezpečili míneri z Děbice.

* * *

Novotargské riaditeľstvo automobilovej dopravy (PKS), zaviedlo počas tohorečnej letnej sezóny nové autobusové spoje do Oravíc na Slovensku, kde sa nachádzajú termálne žriedla. Počas horúcich dní túto možnosť využili viacerí Oravci.

* * *

Prvky potemkinovskej dediny v skanzene oravskej drevenej architektúry v Hornej Zubrici? Čažko totiž ináč nazvať kostolík (na snímke), ktorý sa nachádza v jej expozícii ...

* * *

Oravka, známa najmä historickým dreveným kostolom z roku 1711, sa žiaľ, nemôže pochváliť svojím obecným kultúrnym domom (na snímke), ktorý už roky stojí práz-

dny, zarastá trávou, chátra a pustne. Vari nikto neprišiel na nápad, ako využiť rozsiahle priestory tejto budovy v samom centre obce?

* * *

V dňoch 18. až 21. júla t.r. príslušníci pohraničnej stráže v Chyžnom nepovolili vstup na územie Poľskej republiky 26 osobám, v tom obyvateľom Rumunska, Chorvátska, Konga a Izraelu. Pohraničníci zadržali tiež dvoch občanov Maďarska, ktorí sa snažili previeť cez Chyžné ukradnuté osobné automobily Opel Corsa a Astra, ako aj skupinku turistov, ktorí nelegálne prekročili pol'sko-slovenskú hranicu.

* * *

Dňa 12. júla 1998 v Hornej Zubrici spáchala samovraždu 18-ročná Jolanta z Andrychova. Vyšetrujú sa príčiny, ktoré ju doviedli k tomuto kroku.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Vystupujú spojené oravské súbory

Ukážka hrnčiarskeho remesla

STRETNUTIE POD ROHÁČMI

Folklórne festivaly na Slovensku sa už oddávna tešia veľkej obľube a vzbudzujú nebývalý záujem divákov, vtom i našich krajanov, ako aj súborov, ktoré sa ich často zúčastňujú. K najpopulárnejším patria nepochybne Podroháčske folklórne slávnosti v Zuberči, ktoré akoby uzatvárajú celý cyklus podobných folklórnych podujatí. V tomto roku sa v dňoch 7.-9. augusta uskutočnil už 23. ročník týchto slávností, ktorých organizátormi boli: Oravské centrum kultúry a Oravské osvetové stredisko v Dolnom Kubíne, Obecné úrady v Zuberči, Oravskom Bielom Potoku a Habovke a ďalší.

Prehliadka folklóru

Tohoročné podujatie sa neformálne začalo už na ihrisku v Oravskom Bielom Potoku, kde sa divákom veľmi úspešne predstavil násorobrý známy, divadelný súbor Vendo zo Štefanova a po ňom viaceré detské folklórne skupiny, domáce a hostujúce.

Na druhý deň Podroháčske folklórne slávnosti v Zuberči oficiálne otvoril a privítal všetkých účastníkov starosta obce Vladimír Šiška. Dejiskom festivalu bol zuberecký ľudový amfiteáter, položený v blízkosti Múzea

oravskej dediny v Zuberči-Brestovej, kde sa konali niektoré sprievodné podujatia, medzi iným výstava Rok zo šúpolia v pohľade V. Farskej z Oravskej Jesenice alebo ukážky hrnčiarskeho remesla prezentované priamo v pamiatkových priestoroch skanzenu.

Vráťme sa však do amfiteátra, doslova preplneného divákmami z Oravy a ďalšieho okolia a cudziny. Boli medzi nimi i viacerí čestní hostia, vtom minister národnej obrany SR, oravský rodák Ján Sitek, predseda KDH a bývalý premiér Dr. Ján Čarnogurský, popred-seda SDĽ Peter Weiss, generálny riaditeľ Odboru miestnej a osobitej kultúry MK SR Dušan Mikolaj, štátny tajomník ministerstva privatizácie SR Stanislav Husár, prednosta Krajského úradu v Žiline Ing. Jozef Grapa a ďalší.

Čoskoro sa začala široká folklórna prehliadka, ozajstný maratón spevu,ancov a hudby z Oravy a iných oblastí, v ktorom sa o.i. predstavili: folklórny súbor Podbielan a ľudová hudba Murinovcov z Podbiela, folklórny súbor Oravan z Nižnej, mnohé ľudové hudby, v tom EH J. Šimičáka zo Zuberca, Kičinovci z Nižnej, Vnečákovci zo Sihelného, Kôpkovci zo Zázrivej, Šimekovci zo Suchej

Hory a ďalší. Veľký záujem vzbudili aj vystúpenia zahraničných umelcov, vtom folklórneho súboru Ženycy Wielkopolscy z Nietažkowa, FS Kolečko z Zurichu (Švajčiarsko), FS Šafárik z Nového Sadu (Juhoslávia) a FS Zvir z Jelene (Chorvátsko).

Po vystúpeniach nás zaujala debata pri kotlikovom guláši v kolibe O. Šišku, v ktorej sa minister J. Sitek (rodák z Oravy) a predseda KDH J. Čarnogurský (rodák zo Spiša) snažili dohodnúť, ktorý z týchto regiónov je krajší. Po prediskutovaní všetkých za a proti sa napokon džentlmensky dohodli, že oba regióny sú veľmi pekné, aj keď Orava má svoje výnimcočné čaro.

Tretí deň oravského festivalu v nedeľu sa začal slávnostnou sv. omšou pred pamiatkovým, neskorogotickým dreveným kostolom zo Zábreže, preneseným svojho času do skanzenu. Odšial prešli účastníci do amfiteátra. Keďže aj v tento deň počasie prialo, v hľadisku sa zhromaždili nespočetné zástupy divákov, medzi ktorými sme videli i viacerých krajanov zo Spiša a Oravy. Program tentoraz otvorili vystúpenia detských folklórnych súborov, ako napr. Hájenka z Bratislav, Pilisko z Oravského Veselého, Kašunka z Rabčíc,

V Múzeu oravskej dediny v Zuberči-Brestovej

Festivalu sa zúčastnil aj bývalý premiér SR J. Čarnogurský

DVOJHLAS HISTORIKOV O SPIŠI

Spiš, jeden z najkrajších krajov na Slovensku, sa rozprestiera od oboch horstiev Tatier smerom na východ až po vrchovinu Branisko. Zo severnej strany hraničí s Poľskom, kokrátne s regiónom Malopoľsko.

Na Spiši (plne alebo čiastočne) sa nachádzajú štyri národné prírodné parky, viacero mestských alebo dedinských pamiatkových rezervácií, ako aj architektonicky vzácné solitéry. Už tento suchý výpočet naznačuje, že spomenuté teritórium vyniká v množstve prírodných krás a vzácnych umelecko-historických pamiatok.

Spiš má bohaté dejiny, čo potvrdzujú archeológovia, historici a jazykovedci. Bol odpradávna obývaný, ako dokazujú nálezy už z obdobia paleolitu (aspoň jeden príklad: v Gánovciach sa našiel povestoný vyliatok mozgovne pračloveka neandertálkeho typu spred 117 tisíc rokov; z hľadiska absolútnej chronológie ide o najstarší antropologický nález na Slovensku). Bohaté archeologické nálezy sa viažu aj na mladšie dejinné epochy. Slovania prišli na Spiš v 5.-6. st. po Kristovi a odvtedy trvá kontinuita slovansko-slovenského osídlenia tohto teritória až do dnešných čias. Koncom 11. storočia sa Spiš dostal pod správu Uhorska, od roku 1918 patril do Česko-Slovenska, ktoré po spore s Poľskom - o severný Spiš, o hornú Oravu a Tešínsko - mu roku 1920 podľa uznesenia Konferencie veľvyslancov odstúpilo jeho severozápadnú časť. Okrem nej je v súčasnosti celý Spiš integrálnou súčasťou Slovenskej republiky.

O Spiši existuje rozsiahla historiografická literatúra (no zatiaľ chýba syntetická práca) z pera slovenských, poľských, nemeckých, maďarských i ďalších inonárodných autorov; naposledy sa k nim priradili dva historici-medievalisti: Poliak A. S. Sroka je pracovníkom Katedry stredovekých dejín Poľska na Jagelovskej univerzite v Krakove. Osobitne treba podčiarknuť, že vydavateľom knihy je Spolok Slovákov v Poľsku, ktorý v poslednom čase vydal už celý rad slovacík, v tomto prípade bez finančnej pomoci materskej krajiny (tá sa pravdepodobne administratívne dlho vybavuje). Prirodzene aj v Poľsku Spišiakov Spiš ako taký zaujíma. No spomenuté vyda-

nie bude mať nepochybne širší odborný a čitateľský záber.

Martin Homza je autorom troch ucelených fragmentov, ktoré sú vlastne súčasťou jeho dižertačnej práce (jej prvú rukopisnú verziu poznam kompletnie, no komentovať môžem len tu publikované časti).

V prvom fragmente-skici sa zameral na pôvod názvu Spiš, pričom načrtol chronologický prehľad doterajších názorov na toto pojmenovanie najmä z pohľadu historikov a jazykovedcov (jeho prvý historicky hodnotený záznam sa nachádza v listine z roku 1209: „*terram... in Chypus sitam supra Poprad*“). I keď Homza neprináša nijakú vlastnú hypotézu k tejto téme, prehľad je cenný z hľadiska svojej systematicnosti. Autor sa napokon hlási k etymologickému výkladu profesora Šimona Ondruša, že názov Spiš súvisí so slovom *spiška*, *spiška* vo význame odrezaný, odrúbaný kúsok dreva, palička používaná na zastoknutie konca jaternice. V pôvodnom význame Spiš bol vyrúbaný les, rúbanisko, čistina, kým tatry (Tatry) značilo útes, bralo.

V druhej skici približuje intenzívne kontakty medzi Spišom a Malopoľskom ako súčasť širších vzájomných vzťahov Poľska a Slovenska, respektíve Uhorska. Traktuje najmä názory na vznik stredovekej severnej hranice Uhorska na Spiši, ako aj sa venuje prehľadu historických prác na tému vzájomných vzťahov Spiša a Malopoľska. Pravda, v čase vzniku Homzovej dizertácie ešte nebola uverejnená štúdia Márie Vyvialovej Slovensko medzi rokmi 990-1070 s podtitulom Rozbor dobových prameňov (Literárnomúzejný letopis MS 27, Martin 1996), s ktorej konklúziami sa historik Spiša akiste musí vyuvoňať.

Najmä problematika vzniku severnej hranice Spiša je zložitá a Homza musel preštudovať rozsiahly pramenný materiál a kriticky ho prehodnotiť, keďže staršie interpretácie sú prevažne tendenčné a v podstate väčšmi ako pravdivými argumentmi operujú skrytými územnými pretenziami. Súdim, že autor sa zhstil svojej úlohy na úrovni. Z jeho záverov by som chcel vyzdvihnuť nasledujúce.

Hranice medzi stredovekými štátmi a národmi tvorili línie horských chrbotov, v tomto

prípade Karpát. Spiš počínajúc 8. storočím bol ekonomicky aj politicky vyspelou oblasťou a logicky mohol trendovať len k centru v Nitre, sídlu Nitrianskeho kniežatstva. S rozvojom osadníctva sa hranica historicky overiteľne ustálila podľa domén uhorských šlachtických rodov na konkrétnej linii, na ktorej pretrvala po stáročia; v našom prípade zahrnovala územie až po rieku Bialku a Dunajec. V oveřených historických prameňoch nie spôsobil správy, že by Spiš patril do Poľska pred rokom 1412 (napokon do nasledujúceho dočasného zálohu patrila len pätna či šestina územia Spiša s príslušnými mestami). Homzove analýzy sú korektné a objektívne, prevedivo vyvracajú mýtu „poľského“ Spiša, takej fikcie sa nemôže držať nijaký seriózny historik.

V tretej skici sa sústredí na vzťahy Spiša a Malopoľska od roku 1138 do roku 1241.

Stanislaw A. Sroka prispel do publikácie piatimi kratšími štúdiami (spolu v rozsahu asi tretina celej knihy), ktoré v poľskej verzii už boli publikované. Sleduje v nich kontakty Poľska so Spišom v neskrom stredoveku.

Mňa zaujíma predovšetkým Sroková interpretácia cirkevného konfliktu medzi krajovským biskupom a spišským prepoštom o vyberanie desiatkov na Spiši, ktorý sa začal v 14. storočí a riešil sa dokonca v Ríme, ako aj kontakty kartuziánov z Červeného kláštora s Poľskom.

Pri preklade Srokových štúdií do slovenčiny však translátori narobili značný počet jazykowych chýb, ktoré nebudem enumerať. Pravdaže, v slovenčine treba presne rozlišovať Červený kláštor (objekt a bývalý hospodársky komplex; len o tento význam ide v Srokových štúdiách) a Červený Kláštor (obec, ktorá toto pomenovanie získala až v druhej polovici 20. storočia, predtým mala iné názvy).

Napriek určitým edičným nedostatkom ide o hodnotné vydanie, ktoré robí renomé autorom i vydavateľovi. V každom prípade preukázalo, že Homzova dizertácia by mala vyjsť v knižnej podobe.

VLASTIMIL KOVALČÍK

Martin Homza, Stanislaw A. Sroka: *Štúdie z dejín stredovekého Spiša*, Spolok Slovákov v Poľsku, Krakov 1998.

DOKONČENIE ZO STR. 12

Roháčik zo Zuberca, Bučníček z Habovky a ďalšie. Po nich nasledoval nádherný spoločný galaprogram za účasti najlepších domáčich a zahraničných súborov, ktorý bol dôstojným zavŕšením 23. ročníka Podroháčskych folklórnych slávností. Dúfajme, že o rok opäť na nám vystúpia aj naše súbory či kapely.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

KRÁTKO ZO SPIŠA

14. augusta vypukol v Nedeci ďalší požiar. Za silnej búrky do hospodárskych budov Ireny a Františka Gronských udrel blesk a zapálil ich. Naštastie vďaka pohotovej záchrannej akcii hasičských zborov z Nedeca, Kacviny, Nižných a Wyżných Sromowiec, Fridmana, ba aj požiarnikov z Krakova, ktorí boli v Pie-

ninách na cvičení, sa oheň podarilo rýchlo lokalizovať.

* * *

Po dlhšej prestávke opäť zazneli zvony na kostolnej veži v Kacvini. Namiesto zvonára zvonenie riadi počítač, na ktorý sú napojené aj veľké elektronické hodiny. Zariadenie inštalovali technici z Cieszyna.

JOZEF PIVOVARČÍK

Preklady slovenskej krásnej literatúry a iné slovaciká v Poľsku od roku 1989...

DOKONČENIE Z Č. 8/98

3

V kategórii jazykovedných prác registrujeme viaceru aj samostatne vydaných diel. Prirodzene, tieto práce sú svojím zameraním vyslovene odborné (prevažne prezentujú výsledky výskumu relativne úzkej špecializácie), a tak ich recipientmi sú najmä odborníci.

Elżbieta Orwińska-Ruzicková vydala monografiu *Funkcje językowe interiekcji w świetle materiału słowackiego i polskiego*, Kraków 1992. Toto teoretické a analyticke dielo som si prečítať nielen zo záujmu o interiekcie, ale aj ako prekladateľ (pričom podčiarkujem, že autorka pri konfrontácii a preklade lexém z oboch jazykov preukázala veľkú translátorskú invenčiu; pravda, v slovenských textoch je značný počet chýb, no idú na vrub tlačiarne).

Halina Mieczkowska napísala viaceru jazykovedných monografií, tá posledná je o čislovkách v poľštine a slovenčine: *Kategoria gramatyczna liczebników w ujęciu konfrontatywnym polsko-słowackim*, Kraków 1994.

Maryla Papierzová je autorkou príručky *Krótką gramatyką języka słowackiego* (Warszawa 1994), ako aj ďalších jazykovedných štúdií súvisiacich so slovenským jazykom.

Danuta Abrahamowiczová, Zofia Jurczak-Trojanová a Maryla Papierzová pripravili *Mały słownik słowacko-polski* a *Mały słownik polsko-słowacki*, oba zväzky vyšli vo Varšave roku 1994.

Jazykovedný tím Katedry Filologii Słowackiej (ako súčasť Instytutu Filologii Słowiańskiej) pracoval na Veľkom slovensko-poľskom slovníku, ktorý onedlho odovzdajú do tlače.

4

Do kategórie „ostatné práce s rozličným odborným zameraním“ zaradujem takisto len knižné vydania.

Najviac kníh z tejto kategórie vydal Spolok Slovákov v Poľsku.

Roku 1993 to bol prvý ročník almanachu *Slowacy w Polsce*, ktorý ako typ publikácie a po obsahovej stránke priblížim podrobnejšie, a o dva roky neskôr ďalší ročník (titul s podobným názvom sa v nasledujúcich rokoch už neobjavil), pritom príspevky sú v slovenskom jazyku (väčšina) i v poľskom jazyku.

Almanach sa v širšom zmysle venuje reprencii poľsko-slovenských vzťahov; v užšom zmysle má ambíciu zdokumentovať, zaznačiť a evidovať všetko, čo „sa spája so životom, prácou, školstvom, kultúrou, náboženstvom, historiou a územím, ktoré Slováci v Poľsku obývajú, ale aj hľadanie pochopenia problému a snaha o jeho maximálne objektívne poznanie“.

Najvýznamnejšie príspevky sú zamerané historicky, Józef Ciągwa, profesor Sileskej

univerzity v Katowiciach, publikuje štúdiu K dejinám Slovákov v Poľsku a k ich kultúrnemu vývinu.

Eudomír Molitoris v príspevku Slováci v Poľsku a ich kontinuita s národným kultúrnym dedičstvom mapuje slovensko-poľské vzájomné styky počínajúc stredovekom.

Elżbieta Ciągwa a J. Ciągwa sú autormi štúdie Záloh spišských miest (1412-1769). Problematika tohto záluhu je v slovenskej historiografii podrobne a objektívne spracovaná; naopak, v poľskej historiografii mnohé s ním súvisiace fakty sa dodnes interpretujú tendenčne, teda štúdia sa v almanachu objavila opravnene.

Ďalšie príspevky (z pera J. Ciągwa a L. Molitorisa) sú svojím rozsahom menšie (vo viacerých prípadoch ide o tlačové polemiky), autori v nich obhajujú národné i kultúrne práva Slovákov v Poľsku.

V záverečnej časti sú po poľsky uvarené dokumentárne materiály dôležité pre život slovenskej komunity (okrem iného posolstvo Jána Pavla II. - Úcta k menšinám).

Zhodou okolnosti názov Slováci v Poľsku má aj zborník materiálov z vedeckej konferencie, ktorá sa uskutočnila v júni 1994; zostavili ho Genovéva Gracová a Mária Hurtajová, vyšiel v roku 1995 zásluhou dvoch vydavateľstiev - Krajanského múzea Matice slovenskej v Bratislave a Spolku Slovákov v Poľsku.

Najhodnotnejšimi príspievkami do zborníka prispeli: Józef Ciągwa (História a kultúrny vývoj Slovákov v Poľsku), Ján Šternog (Význam krajanskej tlače v živote slovenskej menšiny v Poľsku), Matej Andráš (Postavenie slovenskej národnostnej menšiny v Poľsku po podpisani československo-poľskej zmluvy roku 1947), Ján Podolák (Etnografický výskum Slovákov na poľskom Spiši), Beáta Klimkiewiczová (Média a slovenská menšina v Poľsku). Je správne, že najvýznamnejšie príspevky majú aj poľskú a anglickú verziu (v niektorých prípadoch resumé).

Rozsahovo neveľká publikácia *Slowacy w Powstaniu Warszawskim (Wybór źródeł)*, Kraków 1994, z pera autorskej dvojice Józef Ciągwa - Ján Šternog prostredníctvom záchovaných dokumentov približuje účasť príslušníkov slovenskej národnosti žijúcich v Poľsku vo Varšavskom povstaní roku 1944.

Roku 1995 sa v Krakove uskutočnila konferencia pod názvom *Związki kulturalne polsko-słowackie w dziejach*, z ktorej toho istého roku vyšiel rovnomený, vyše 300 stránkový zborník, obsahujúci príspevky od poľských, slovenských a jedného maďarského autora (príspevky od nepoliakov do spomenutého vydania preložili do poľštiny), ktoré sa zamerali najmä na poľsko-slovenské vzťahy

politické, kultúrne, literárne a pohraničných oblastí s osobitným zreteľom na kultúrnym výmenu.

Józef Ciągwa je autorom knihy *Dzieje i współczesność Jurgowa - Dejiny a súčasnosť Jurgova*, Kraków - 1996 - Krakov. Je to priam vzorne napísané dielko o minulosti a prítomnosti slovenskej obce zo severozápadného Spiša pri príležitosti výročia jej založenia (1546) z pera svojho rodáka. Cenné je, že autor prezentuje história obce a nové reálne nielen v kontexte lokálnych vzťahov, ale aj v nadregionálnych súvislostiach, pretože Jurgov bol a je dedinou na hranici štátov.

Pozoruhodným vydavateľským činom Spolku Slovákov v Poľsku je vydanie *Štúdia z dejín stredovekého Spiša*, Krakov 1998, od Martina Homzu, asistenta na katedre slovenských dejín a archívuctva FF UK v Bratislave, a Stanisława A. Sroku, pracovníka katedry stredovekých dejín Poľska Jagiellovskej univerzity v Krakove.

Homza je autorom troch skíc o vzájomných vzťahoch stredovekého Slovenska a Poľska; ide vlastne o fragmenty z jeho dižertácie. Sroka prispel do knihy piatimi kratšími štúdiami o kontaktach Spiša s Poľskom (všetky sú preložené do slovenčiny, no slovenskí prekladatelia sa v nich dopustili značného počtu jazykových chýb, ktoré nejdú na vrub tlačiarne). Táto kniha má dobrý ohlas v odborných kruhoch i v širokej čitateľskej verejnosti.

Treba spomenúť aj dve knihy, v ktorých popri odbornom a literárnom texte je hlavný dôraz na obrazovej časti.

V prvej z nich Dionýz Dugas - Piotr Dąbrowski: *Pieniny*, vydal Voyager vo Varšave roku 1993 (o dva roky neskôr vyšlo druhé vydanie), autorom všetkých fotografií je významný slovenský umelecký fotograf Dionýz Dugas, ktorého v súčasnosti považujem za najlepšieho fotografa Pienin. Informatívny text od Dąbrowského má anglickú a nemeckú verziu.

Takisto v druhej obrazovej publikácii - Kolektív autorov: *Pieniny*, Voyager - DINO, Warszawa - Prešov 1996 - Dugasove fotogratie majú hlavné slovo v zostave ďalších fotografov. Táto reprezentatívna publikácia sa mi vidí najlepšia, aká kedykoľvek z albumov o Pieninách vyšla. V úvode je zaradená eseistická štát profesora Jacka Kolbuszewského o Pieninách v krásnej literatúre (poľskej a slovenskej), a to v historickom priebere. Všetky texty majú slovenskú a poľskú verziu.

Napokon zaznamenávam ešte knihu Wacława Urbana: *Wokół Polski*, Kielce 1997, v ktorej autor vážne i menej vážne komentuje rozličné aspekty vzťahov Poliakov a všetkých susedov, vrátane Slovákov. Zatiaľ som nemal možnosť si ju prečítať, a tak len konštatujem, že v podstate nepriznahu ju hodnoti v článkovej recenzii Matej Andráš v časopise našich krajanov *Život*, z ktorej vyberám: „Dospel som k záveru, že autor vlastne ani nie je zau-

jatý voči nám, ale narába s tvrdeniami, najmä historickej povahy, veľmi voľne, niekedy až nepriprustne. Pravda, až na prípady, keď ide o obyčajný výmysel, ktorý autor bohvie odkaľ nabral."

Tým užatváram svoj text o prekladoch slovenskej krásnej literatúry a iných slovacích v Poľsku. Nemyslím si, že som hovoril o každej jednotke a nič som nevynechal, pretože, znova podčiarkujem, poznatky som získaval len z vlastnej iniciatívy. Usudzujem, že podobnú činnosť by malo poviňne robiť NLC - Dom slovenskej literatúry, aby aspoň všetky zahraničné vydania boli tam sústredené, nehovoriac o jeho bibliografických záznamoch, o ktorých som zistil, že nie sú kompletné. Nie je to kritika, ale skôr výzva k činnosti, ktorá

má byť úplne samozrejmá pre takú významnú inštitúciu.

VLASTIMIL KOVALČÍK

LITERATÚRA

Andráš, Matej: Naši susedia, Život (Krakov) č. 5/1998, s. 10-11.

Drug, Štefan: Literatúry zachodniosloviańskie času prelomów... (recenzia), Slovenská literatúra č. 1/1995, s. 72-76; Poľskými očami o slovenskej (nielen) literatúre, Slovenská literatúra č. 1/1995, s. 371-390; Podnete Zdzisława Niedziela pre slovenskú literárnu história a kritiku; In: Slovensko-poľské jazykové a literárne vzťahy, Bratislava 1997, s. 111-118.

Hvišč, Jozef: Nová bilancia: Slovensko-poľské literárne vzťahy po roku 1945; In: Slovensko-poľské jazykové a literárne vzťahy, Bratislava 1997, s. 76-88.

Kovalčík, Vlastimil: Tri poľské slovaciká, Literárny týždenník č. 33/1994, s. 5; V zahradníčnom dvojobraze, Literárny týždenník č. 48/1994, s. 4; Rúfus po poľsky, Literárny týždenník č. 27/1996, s. 13; Zaostrené na severozápadný Spiš, Literárny týždenník č. 29-30/1996, s. 22-23 a č. 32/1996, s. 3-5; Ohňostroj pieninských obrazov, Literárny týždenník č. 45/1996, s. 13.

Sabolová, Oľga: Z aktivít krakovskej slovakistiky, Verbum č. 1/1998, s. 50-52.

KRÁTKO Z ORAVY

Moderné kontajnery na zber odpadu sú veľmi dôležité aj na dedine. Tie v Hornej Zubrici, umiestnené pred cintorínom (na snímke vpravo), sú však neraz preplnené, čo nie je dobrou vizitkou pohradkumilovnosti občanov. Čo robia rodopovední za ich pravidelné vysýpanie?

V Dolnej Zubrici pribudol nedávno ďalší obchod, ktorý sa nachádza v budove požiarnej zbrojnice (na snímke vľavo dole). Majiteľmi obchodu, v ktorom možno kúpiť o.i. papiernické výrobky, drogistický tovar, mäso, mrazené výrobky, chlieb, pečivo, cukríky a pod., sú A. a S. Skawiniakovci.

Skupina 39 detí z Jaworzna (na snímke vpravo dole), už po šiesty raz trávila leto v Jablonke. Počas pobytu deti navštívili o.i. Zakopané, skansen v Hornej Zubrici a plavili sa na pltiach po Dunajci v Pieninách. Ich pobyt na Orave zorganizoval vedúci OCK v Jablonke Piotr Męderak.

V dňoch 20. júla až 2. augusta t.r. boli vo Veľkej Lipnici-Murovanici laureáti celopoľskej súťaže tzv. „Osem skvelých.“ Pre sedemdesiat mladých ľudí bol počet pod Babou Horou odmenou za ich mimoriadne činy, ktorými pomáhajú ľuďom v potrebe a núdzi.

Dňa 30. júla t.r. rokoval jablonský vojt Julian Stopka s poslancom Sejmu PR a vojtom veľkoplnickej gminy Franci-

szkom Adamczykom o spolupráci pri vytvorení stanice rýchlej lekárskej pomoci, ktorá bude slúžiť občanom obidvoch gmin.

Do prvých tried jablonského lýcea je v školskom roku 1998/99 prijatých 88 študentov.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Čestná tribúna

Posviacka zástavy

SLÁVNOSŤ V NOVEJ BELEJ

Beliánski hasiči sa na túto slávnosť - posvätenie zástavy - oddávna pripravovali. Akoby aj nie, ved' boli azda posledným zborom v okolí, ktorý nemal vlastnú hasičskú zástavu. Kým však tento slávostný moment nadišiel, musel zbor, a najmä jeho predseda F. Chalupka a veliteľ P. Dlugi, zohnať prostriedky, potrebné nielen na zástavu, ale i na samotnú slávnosť, tým viac, že bola spojená už s uplynulým 90. výročím činnosti Dobrovoľného hasičského zboru v Novej Belej.

Z história zboru

Pripomeňme, že beliánsky hasičský zbor patrí k najstarším na Spiši a o pár rokov, čo zdôraznil vo svojom prejave na slávnosti aj veliteľ zboru P. Dlugi, bude oslavovať svoju storočnicu. Uvedieme preto aspoň niekoľko údajov z jeho histórií. V roku 1906 si Beláňania zadovážili prvú striekačku, ešte ručnú, ktorú kupili v Budapešti. Zaobstarali si k nej aj ďalšie potrebné náradie, teda predovšetkým hadice, kožené prilby a hasičské sekery. Striekačku obsluhovali dva školení hasiči, ktorí sa nielenže zúčastňovali akcií pri hasení požiarov, ale zároveň, čo je iste zaujímavé, mali za povinnosť - podľa nariadení vtedajšej vrchnosti - staráť sa o poriadok v obci z hľadiska protipožiarnej bezpečnosti. Bol to teda istý druh prevencie.

Ďalší fakt z histórií beliánskych požiarnikov naznamenávame v roku 1930, kedy vznikol na obecnej schôdzi prípravný výbor pre zorganizovanie riadneho požiarneho zboru. Ochotu niesť pomoc bližným prejavilo vtedy 17 beliánskych občanov, ktorí tvorili základ zboru. Jeho prým veliteľom sa stal Vojtech Vincek. Ďalšími boli Michal Dluhý a Ján Kurnát. Hlavnou úlohou výboru nového zboru

bola výstavba zbrojnice pre uskladňovanie hasičského náradia, ktorého postupne pribúdalo. Čoskoro si ju aj postavili v blízkosti kostola, takmer pri kostolnom múre. Bola drevená, nevelká, ale na vtedajšie potreby vyhovovala.

K veľmi významnej udalosti v histórii zboru došlo za slovenského štátu, konkrétnie roku 1942, kedy beliánski požiarnici dostali prvú motorovú striekačku, ktorá veľmi uľahčila ich prácu a značne zvýšila ich účinnosť pri hasení požiarov. Samozrejme postupne sa zbor modernizoval, v jeho vybavení pribúdalo ďalšie náradie, výkonnejšie motorové striekačky a nakoniec aj prvy automobil značky Nysa, vďaka ktorému mohli zo svojej prepravy vyraziť voz i konský poťah a oveľa rýchlejšie zasahovať do akcií. Neskôr Nysu vymenili na Žuka, potom na Staru 29, až napokon roku 1993 kúpili na Slovensku moderný automobil značky Škoda-Liaz, ktorý im slúži podnes.

Azda najväčším investičným podujatím beliánskeho zboru bola výstavba novej hasičskej zbrojnice, taktiež v centre obce, ktorú začali roku 1977. Po niekoľkých rokoch, za veľkej podpory občanov, ju aj dokončili - krásny, niekoľkokrídlový poschodový objekt, v ktorom popri garázach je aj veľká spoločenská sála, kuchyňa a rad ďalších miestností. Slúži nielen požiarnikom, ale celej obci. Konajú sa v nej kultúrne podujatia, obecné schôdzze, zábavy, svadby a pod.

Zjedeme v období nedostatočných finančných prostriedkov skoro v každej oblasti života, preto dôležitú úlohu zohráva sponzorstvo. Aj beliánski hasiči hľadali sponzorov a nesklamali sa. Pomohli im o.i. rodáci z USA, ktorí prispeli na slávnosť. Spomeňme aspoň niektorých: Andrej Bendík, Emil Bria, Anna Grigušová, Helena Janíková, Dominik Kurnát, Vendelin a Dominik Majerčákovci, Mária Planicová Ján a Jozef Šturekovi, František Šoltýs, František Zaremba a ďalší. Vedenie zboru sa zároveň obrátilo na Gminný úrad v Novom Targu o pridelenie prostriedkov na opravu svojej zbrojnice.

KRÁTKO ZO SPIŠA

Prednedávnom pribudol v Nedeci ďalší gastronomický podnik, situovaný v blízkosti tamnejšej prie hrady. Volá sa Kasztel (Kaštieľ) a jeho majiteľom je krakovský podnikateľ S. Siuty. Návštěvníci nájdú v ňom grill-bar, reštauráciu a onedlho aj nocľah.

* * *

Veľkú nespokojnosť roľníkov na Spiši vyvolala júlová výpoved podpredsedu vlády a ministra financií L. Balcerovicza o pripravovanom zavedení dane z pridané hodnoty, tzv. VAT-u aj pre roľníkov. Podľa výpovedi viacerých roľníkov môže tento krok ešte viac ochudobiť vidiek a prispeť k nerentabilnosti roľníckych gazdovstiev.

* * *

Kto ešte nepozná klenot severného Spiša - Nedecký zámok, môže ho navštíviť za znížený poplatok. Vstupenka pre dospelých stojí 3

zl, kým pre deti a študentov - 2 zl. Prednedávnom bol tam pre návštěvníkov sprístupnený ďalší objekt - zámocká sýpka, v ktorej možno obdivovať zaujímavú kolekciu starých hodín.

* * *

Vo viacerých spišských kostoloch sa uskutočnila zbierka peňazí, ktorú usporiadalo katolícke dobročinné hnutie Caritas. Výťažok zo zbierky bol určený na pomoc obetiam tohto ročných záplav v prešovskom okrese, v oblasti Levoče i Sabinova na Slovensku, ako aj v Kłodzkej kotlinе.

* * *

V nedeľu 26. júla sa v Tribši uskutočnil futbalový turnaj o pohár vojta nižnolapšanskej gminy, za účasti štyroch mužstiev. Vítazom turnaja a držiteľom pekného pohára sa stali domáci futbalisti - Skalky Tribš, pred mužstvami ZOR Fridman, Blesk Kacvín a Kroks Nižné Lapše.

* * *

Odrovzdanie zástavy belianskym hasičom

Slávostný pochod cez Novú Belú

Vyznamenávanie zaslúžilých

Koncert mladej belianskej dychovky

Posviacka zástavy,

ale aj jubilejné oslavu 90. výročia vzniku zboru sa konali 19. júla t.r. za pekného slnečného počasia. Nemohli na nich chýbať ani požiarnici z iných obcí. Prišli z Nedeca, Tribša, Harklowej, Łopusznej, Wałksunda, Groňa, Maniow, Fridmana a Vyšných Lápš.

Ked' sa priblížila 14. hod., zazneli povely: Pozor! Vpravo hľad! Pochodom vchod! - ktoré vydal starší ašpirant P. Oleš z Oblastného veliteľstva požiarnej ochrany v Novom Targu. Všetky zby rovným krokom odpochodovali do kostola sv. Kataríny, kde sa začala slávostná sv. omša. Ďalšia časť slávosti pokračovala pred zbrojniciou, kde už čakala pripravená nová zástava. Ked' miestna dychovka pod vedením E. Cervasa odohrala štátну hymnu, zástavu posvätil farár K. Koniorczyk. Nasledovali príležitostné prejavy, ktoré prednesli: predsedu Vojvodského veliteľstva dobrovoľných požiarnych zborov Cz. Kosiba, novotargský vojt J. Smarduch, Oblastný veliteľ požiarnych zborov v Novom Targu J. Galica a veliteľ belianskych požiarnikov P. Dlugi.

Pri príležitosti slávosti najzaslúžilejší požiarnici dostali vyznamenia. Zlatou medailou boli vyznamenaní Andrej Gronka, Józef Hyla a Jozef Brija, a bronzovou medailou Ján Gronkovský a Ján Domalik. Odznakom Vzorný hasič vyznamenali Mariána Majerčáka, Cyrila Šureku, Szymona Kurnata, Jana Kamoňa, Jozefa Antoláka a Juliána Kurnáta.

Na záver slávosti predvedli všetky zúčastnené zby parádny pochod cez obec. Do kroku im vyhrávala miestna dychovka. Početní diváci mohli obdivovať i ukážku hasenia požiaru s použitím starej, skoro storočnej ručnej striekačky. Slávost' ukončil krátky koncert belianskej dychovky s trojicou mladých sólistiek, ktoré zaspievali niekoľko spišských i slovenských pesničiek, a večer l'udová veselica.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Firma pohrebných služieb Brzostowských z Nového Targu rošíruje svoje služby aj na Spiši, keď prednedávnom otvorila svoju filiálu v Nižných Lapšoch. Pripomeňme, že pred niekoľkými rokmi pôsobil podobný podnik aj v Nedeci.

* * *

O veľkom šťastí v neštastí môže hovoriť Anton G. z Kacvína, ktorý sa počas kúpania v miestnej riečke dostał do víru a začal sa topiť. Zbadal to našťastie Ján V., ktorý pohotovo skočil do vody a topiacemu sa zachránil život.

* * *

Ani najlepší spišskí predpovedač počasia sa nenazdali, že po daždivých senokosoch bude august taký pekný a slnečný. Využili to roľníci, ktorí vo veľmi krátkom čase ukončili žatvu a zozbierali aj väčšinu otavy.

JOZEF PIVOVARČÍK

Storočná ručná striekačka v akcii

K. BENNET

NEUVERITEĽNÁ NÁHODA

Na ulici sa zrazu ozval cvengot rozbitého skla a vzápäť poplašná sirená. Vychádzal z miesta, kde bol už zatvorený obchod s kožušinami. Na miesto o chvíľu prišli policajné autá ... To bol aj účel akcie - mala odváriť pozornosť policajtov ...

V tom istom čase nedaleko odtiaľ păť ozbrojených maskovaných mužov držalo v šachu zamestnacov poštového úradu a z pokladník pri okienkach zbierali do vriec hotovosť zo zvýšených predvianočných obratov. Poplašný systém poštového úradu sice fungoval, ostré zvonenie sa rozlahlo v piatich najbližších policajných staničiach, lenže policajti boli pri obchode s kožušinami na Oxford Street ...

Do pouličného ruchu na Baker Street sa nenápadne zaradila čierna limuzína. Nešla rýchlo, aby nevzbudila pozornosť. Traja muži na zadnom sedadle práve premiestňovali pekne zarovnané balíčky bankoviek z dvoch červených poštových vriec do niekolkých menších kufrov. Všetci mali výbornú náladu - lípež uskutočnili bezchybne a získaná korist bola väčšia, ako očakávali.

- Bumble, - ozval sa malý Maťtan s chudou tvárou, - čo kúpiš Daisy pod stromček?

- Ostatná sa hlasno rozosmiali, lebo Bumble sa nevyznamenal štedrošľou. Jeho žena Daisy, oveľa mladšia ako jej manžel, si zasa nepotrpaťa na manželskú vernosť ...

Bumble, vysoký muž s guľatou tvárou, mal na hlave čierny klobúk a tmavý plášť. Čosi zamrmial nespokojný s nepohodlným miestom a Maťtanovou zvedavou otázkou. Z toho sa dalo pochopiť, že Daisy môže byť rada, ak na Štedrý večer nebude samá modrina.

Na križovatke stalo policajné auto, ktoré udržiaval rádiotelefonické spojenie s ústredím. Jeden z policajtov práve hovoril do mikrofónu:

- Blíži sa čierna limuzína, bude sa treba na ňu pozrieť.

Policajné auto sa pohlo, lupič ho zbadali. Vodič sa skrčil za volant, pritlačil plynovú páku a veľkou rýchlosťou sa hnal širokou ulicou. Zrazu zabočil doľava, preleteł cez križovatku už na červenú a získal päťdesiatmetrový náskok pred policajným autom, ktoré zabrzdilo, aby predišlo zrážke. Malý Maťtan si kľakol na zadné sedadlo auta a rýchlo pripravil silný reflektor.

Policajné auto dobehlo časovú stratu a naháňačka pokračovala. Zrazu vodič limuzíny vykrikol: - Teraz!

V tom okamihu, keď vodič policajného auta vyberal zákrutu, Maťtan mu cez zadné okienko nasmeroval reflektor rovno

do očí. Policajta prudké svetlo oslepilo a stratil kontrolu nad volantom. Auto naraziło na ochranné zábradlie a náraz ho odhodil na pouličnú lampa ...

Limuzína uháňala ďalej.

Po piatich minútach, v labirinte predmestských uličiek, vystúpili lupiči z limuzíny, a s rozdelenou koristou sa podľa plánu rozložili.

Bumble opustil auto posledný. Mal kufrik ako ostatní. Bol vodcom bandy. Podrobne vypracoval plán na vylúpenie poštového úradu, preskúmal terén, rozdelil úlohy ...

Kým vystúpil z auta, štyria kumpáni už zmizli v krivolakých uličkách.

Okolie poznal veľmi dobre, vedť tu vyrástol. Ak policajti v rozbitom aute utrpeli len zranenia, uvažoval, nebezpečenstvo už nehrozí. Ak sa im však nič nestalo, zaiste rádiotelefonicky upozornili centrálu. V takom prípade by to vyzeralo zle ...

Keď prichádzal ku križovatke, práve tam zastávalo policajné auto, z ktorého povyskakovalo păť uniformovaných mužov.

Pátranie sa teda rozbehlo na plné obrátky ... Bumble sa vrátil a hladil úkryt v uličkách. Na niekoľko hodín sa musí skryť. Čoskoro nášiel opustený bývalý protiletecký kryt.

Zobudil sa, a necítil sa dobre. Skryša bola znečistená smetím a bola vlhká. Z hnilobného zápacu ho rozbolela hlava. Chvíľu rozmýšľal, ako sa asi darí ostatným účastníkom lípeži, a zislo mu na um, či polícia neobklúčila celé okolie.

Rozhodol sa konáť.

Zašiel ku vchodu a opatrne sa rozhľadal. Ticho, po policajtoch nebolo ani chýru. Vrátil sa do úkrytu a sadol si na kufrik s peniazmi. Musí čo najrýchlejšie odísť, polícia tu môže byť každú chvíľu.

Ale čo s poštovým vrecom? Bezmyšlienkovite ho otvoril a začal strkať zväzky banoviek do vreciek. Keď skončil, očistil si plášť, klobúk vtlačil na hlavu, aj pod neho si zastrčil niekoľko balíčkov bankoviek. V poštovom vrecom bolo ešte stále veľa peňazí. Čo s nimi? Chytil si hlavu do dlaní a opäť sa zamyslel. Po polhodinke sa odvážil opäť zájsť ku vchodu. Rozhliadol sa po ulici. Zbadal mladú matku s kočíkom. Najprv chcel počkať kým prejde, ale potom mu blysla hlavou myšlienka. Rýchlo chytil poštové vrece a z vnútorného vreca saka vytiahol pištol.

Žena s kočíkom prišla ku vchodu. Stihol si všimnúť, že je to pekná štíhlá brunetka. Najdôležitejšie však bolo, že okrem nej neboli na ulici nikto.

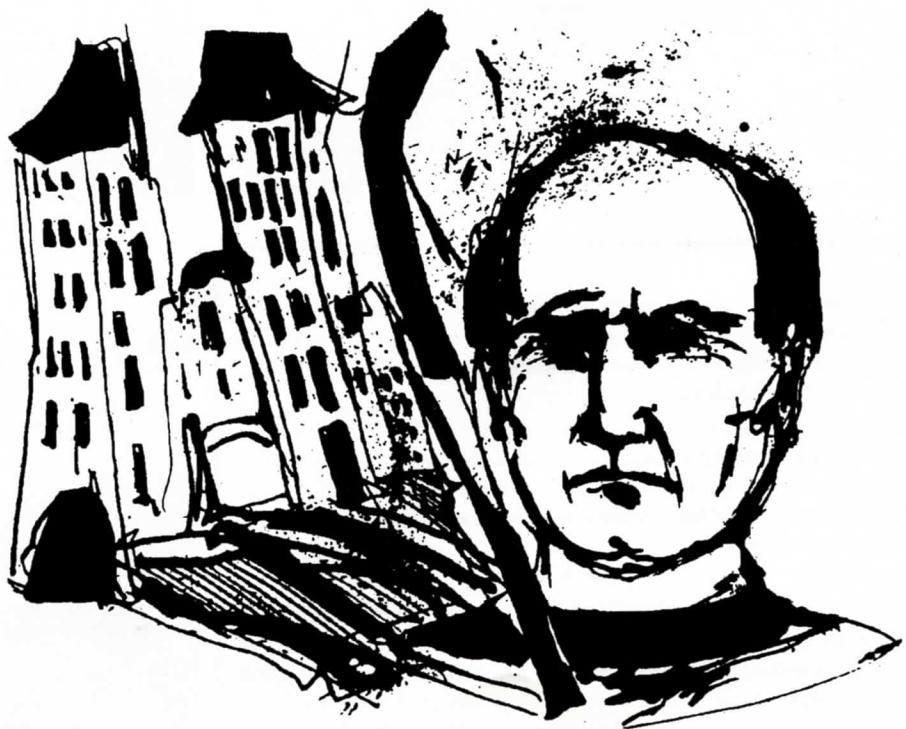
- Ani slovo, holubička! - oslovil ju pri-duseným hlasom. - Ak vykŕikneš, zabijem ti dieťa ...

Žena zastonala.

- Povedal som, aby si zamkla zobák! - zavŕchal zlostne Bumble.

S pištoľou v ruke vyzeral hrozivo. Hrubo odstrčil dieťa nabok. S namierenou pištoľou položil do kočíka kufrik a vrece a prikryl ho. Lavou rukou chytil držadlo kočíka a pravú ruku s pištoľou si strčil do vrecka. Potom sa obrátil na vystrašenú ženu.

- Ideme na zákupy, rozumieš, miláčik? Šťastná rodinka sa vybrala do sviatočných obchodov. Ak pôjdeš pokojne so zatvorenou ženou.

reným zobákom, všetko bude v poriadku...
Pohni sa...!

Polícia ešte tej noci zatkla štyroch Bumbleho spoločníkov.

Bumble unikal ...

Z výpovedí zamestnancov poštového úradu sa policajti dozvedeli, že banda bola päťčlenná. Bumbleho opis mali všetci policajti.

Na križovatke Kilburn Lane a Chamberlayne Road, nedaleko od opusteného protileteckého krytu, v ktorom Bumble prenocoval, päť uniformovaných strážnikov kontrolovalo autá, autobusy a náhodne aj chodcov. Najmladší a najurastenejší z nich bol John Harrison. Mal na starosti chodcov na severnej strane Kilburn Lane. Stál vo dverách jedného z obchodov a stále sledoval okoloidúcich. Usiloval sa udržať si v pamäti opis hľadaného zločinca ... plečnatého, tučného, plešatého s guľatou tvárou. A v ruke s koristou ...

John Harrison kedysi náruživo hrával rugby a vždy s ním rátali, keď bolo treba

silu. Chýbala mu však obrazotvornosť, ktorú vyžadovala jeho terajšia práca, a okamžité rozhodovanie v zlomku sekundy. Preto stál trochu znepokojený svojou úlohou, a každú minútu sa mu zdalo, že prehliadol hľadaného zločinca, alebo že ho má práve pred sebou. Na opis už akoby zabudol. V hlave mu utkvela len plešina na hlave ...

Ked' sa Bumble s mladou ženou a kočíkom blížili ku križovatke, pouličné hodiny práve ukazovali pol deviatej.

Bumble zbadal policajtov, ale navonok si zachoval pokoj. Rolu otca rodiny zahral výborne. Zavše sa zohol ku kočíku, urobil smiešnu grimasu. Matka šla vedľa ako automat, úplne podriadená jeho vôli. Ochromoval ju strach o dieťa a presne plnila každý banditov rozkaz.

- Hej, - zavolał Harrison, - pane!

Bumble sa ihneď dal na útek. Asi po tridsiatich metroch ho John Harrison dobehol.

Pred obedom zašiel Harrison do policiajnej kantíny. Ešte sa usmieval pri spo-

mienke na prejav uznania a slub povýšenia na seržanta. So šálkou silného čaju si prisadol ku stolíku, kde sedel Albert, jeden z jeho najlepších kamarátov.

- Dobrá práca, - vítal ho, - dnes ráno si sa vyznamenal ... Ako si vlastne spoznal toho chlapa? Poviem ti, ja by som ho ne-spoznal. Oproti tej fotografii je tučnejší, plešinu mu nebolo vidieť, bol elegantne oblečený. Vôbec nepripomína hľadaného zločinca ...

Harrison si odchlipol z čaju a mlčal.

- Tak ako si ho spoznal? - naliehal Albert. Mladý policajt sa usmial, naklonil sa ku kolegovi, a pošeppky sa zdôveroval:

- Povedz mi Albert, čo by si robil ty, keby si zrazu videl chlapa v plásti, ako si vykračuje s tvojou vlastnou ženou, tlačí nový kočík, ktorý si sám nedávno kúpil, a s tvojím vlastným dieťaťom? A ktorý sa na výše správa tak, akoby on bol otcom tvojho syna?!

(Express 12/1991)

BERT H. METZKOW

ALIBI

Hlavný inšpektor Hausmann ani na okamih neprejavil vzrušenie, keď odvrátil oči od revolvera a zadíval sa na bledú tvár Harryho Kleinschmidta. Dokonca svojho neželaného hosta pozoroval viac pobavenie ako prelaknuto. No medzi oboma mužmi ležalo hrozivé mlčanie, ktoré sa stávalo čoraz povážlivejším. Len občas sa ozvalo vrznutie parketovej podlahy pod Kleinschmidtom, ako tak stál pred pracovníkom polície.

Hlavný inšpektor Hausmann si odkašla. Na tvári sa mu rozprestrel výraz zdánlivej bezstarostnosti.

- Mohli ste povedať aspoň dobrý večer, Kleinschmidt, keď ste tak nečakane vstúpili oblokom.

Harry Kleinschmidt nevedel, čo by mal na to odpovedať. Prečo by mal pozdraviť muža, ktorý ho priviedol na päť rokov do väzenia?

Hausmann pokračoval: - Pamätám sa na vás veľmi dobre, Harry. Boli ste najlepším otváračom trezorov, aký vôbec existoval v našom peknom mestčeku. Vaša „práca“ vtedy v mestskej sporiteľni bola prvotriedna!

Harry vystrčil bradu a dôrazne povedal:

- Nechajte si tie zbytočné reči. Neprišiel som preto, aby som počúval vaše chválospevy!

- Nuž prečo ste potom prišli? - spýtal sa Hausmann.

- To sa v priebehu hodiny dozviete.

Potom sa všetko skončí. Vidím, že napriek ovládaniu sa ste poriadne šokovaný.

- A ja som si mysel, - povedal Hausmann priateľsky, - že sa mi chcete pomstif a zavraždiť ma.

Harry Kleinschmidt potriasol hlavou a po jeho tvári prebehol záblesk úsmevu. - Čestne sa priznávam, že mi táto myšlienka neraz prišla na um. Lenže päť rokov väzenia stačilo. Naozaj nemám chuť ešte raz...

V tej chvíli sa ozval telefón. Hlavný inšpektor sa spýtavo pozrel na Kleinschmidta. Ten ukázal revolverom na prístroj. Hausmann sa prihlásil a počúval v rýchlosťi podávanú správu službukonajúceho policajta. Keď položil slúchadlo, povedal pomaly:

- Prepadi mestskú sporiteľňu, Kleinschmidt. A v trezore...

- Viem, viem, - počul som, ten druhý kričal, - povedal so zadostučinením v hlase. - Ocelovú skriňu pravdepodobne otvorili takým spôsobom, ako to robieval Harry Kleinschmidt, ktorý je od včera na slobode, - pokračoval. - Keby sme my dvaja neboli už vyše dvoch rokov spolu, každý všivavý policajt by upodrazil mňa. A vy by ste boli prvý. - Načiahol sa za cigaretou v škatuli na stole inšpektora. - Kto sedel päť rokov, veru nemá chuť na ďalších päť. A okrem toho veľmi túžim po svojej žene a synovi. Guido už má dvadsať rokov, to predsa chápate... No vráťme sa k tejto historike. Keď som utratil poslednú marku za pijatiku, chodil som bez ciela po uliciach. Jedna ma zaviedla, naozaj irónia osudu, k mestskej sporiteľni. Neviem, ako

dlho som pred ňou stál s otvorenými ústami. Vtom som zrazu zazrel postavu, akoby zahmeniu a nejasnú, ponáhľať sa k vchodu pre zamestnancov bankovej budovy. V nasledujúcej chvíli som začul tichý štrngot kovu a už som presne vedel, čo bude nasledovať.

So širokým úsmevom sa priblížil k Hausmannovi a s potešením sa naňho pozeral.

- Usiloval som sa čo najrýchlejšie zmiznúť odtiaľ, - vravel, - aby som mal na ten čas alibi. A vtedy som si spomnul na vás, lebo bývate hned za rohom. Nikto by mi nemohol tak presvedčivo potvrdiť, že nemám s krádežou nič spoľočné ako práve vy!

Hausmann sa pomaly obrátil a zostal bez pohnutia stáť pri svojom písacom stole. Nakoniec sa odhodlal, pristúpil k Harrymu a povedal mu:

- Jedného z mužov, ktorí sa vlámal do banky, polícia zastrelila.

Kleinschmidt zbledol. Náhľivo sa začal vypytovať: - Kto to bol? Lohberg? Maletz? Alebo azda Severin?

Hlavný inšpektor pokrútil hlavou: - Z nich ani jeden. Bol to Kleinschmidt. Guido Kleinschmidt. Váš syn!

Sekunda ohromenia hlavnému inšpektorovi celkom postačila. Zaznel výstrel. Harry Kleinschmidt padol dopredu. Reflexný pohyb, ktorý urobil, keď zrazil zazrel pištoľ v Hausmannovej ruke, ho stál život.

- Chudáčisko! - povedal Hausmann ticho a s lútostou sa zadíval na mŕtveho. Potom siahol po telefónnom slúchadle...

(Express 36/1989)

MARIÁN SERVÁTKA VEĽVYSLANCOM VO VATIKÁNE

Zastupujúci prezidenta predseda vlády SR Vladimír Mečiar odovzdal poverovacie listiny novovymenovanému mimoriadnému a splnomocnenému veľvyslancom Slovenskej republiky pri Svätej stolici vo Vatikáne PhDr. Mariánovi Servátkovi, CSc.

Premiér SR zároveň podľačoval M. Servátkovi za jeho obetavú prácu, ktorú vykonával ako veľvyslanec SR v Poľsku. Pripomeňme, že v tejto funkcií pôsobil od 19. januára 1994 do 30. júna 1998. Prejavil sa ako veľký priateľ Slovákov v Poľsku, ktorým pomáhal riešiť viačeré problémy. Srdečne mu d'akujeme a súčasne prajeme veľa úspechov v jeho zodpovednej práci na novom pôsobisku.

Život

JUBILEÁ NA SLIEZSKU

Clenovia Miestnej skupiny Spolku Slovákov na Sliezsku sa na rozlúčku s letom už tradične schádzajú pri krajanskej vatre. V posledných rokoch si na miesto týchto stretnutí zvolili kopec Skrzyczne nedaleko Szczyrk, kde sa - v príjemnom prostredí vo výške 1300 m n.m. - môžu milo zabaviť a súčasne si podebatovať o krajanských otázkach. Možno sa tam dostať pohodlné lanovkou, prípadne, kto sa cíti pri sile, urobiť si turistický výstup na kopec, z ktorého sa rozprestiera malebná panorama Beskýd, a pri peknom počasí aj vzdialenejších Vysokých Tatier a Babej hory.

Naše stretnutia pri vatre sa už oddávna uskutočňuju v prvý víkend po kalendárnom lete, teda v tomto roku je to v dňoch 26. a 27. septembra. Tohoročná vatra by mala byť zvlášť slávnostná, keďže chceme pri nej osláviť tri jubileá: 40. výročie časopisu Život, 20. výročie založenia MS Spolku na Sliezsku a 10. výročie našej hospodárskej činnosti na Skrzycznom. Na tento cieľ sa nám podarilo získať aj sponzora, ktorý sa zaviazal uhradiť cestovné a 30 nocľahov. Pre účastníkov stretnutia je pripravený bohatý kultúrny, spoľočenský, športový a turistický program. Svoju hru ho obohatí aj známený harmonikár z Oravy, kr. Michal Soľava. Radi uvítame každého, kto by sa chcel zúčastniť tohto podujatia.

Chcem pri tejto príležitosti podotknúť, že v našej klubovni sme pripravili pestrofarebnú výstavu skoro všetkých čísel Života, ako aj fotografickú výstavu zo života krajanov a miestnej skupiny SSP na Sliezsku za 20 rokov jej existencie, ako aj z hospodárskej činnosti na Skrzycznom. Doplňujú ich zábery spojené s vyhlásením a priebehom svetového roka Slovákov, ktorý sa končí v septembri t.r. Je teda na čo pozerať, čo obdivovať.

Brono

K VÝROČIU PRVEJ SLOVENSKEJ NÁRODNEJ RADY

Slovenská národná rada bola vrcholným národným orgánom, vytvoreným 15.-16. septembra 1848 vo Viedni. Na ľudovom zhromaždení, ktoré sa konalo 19. septembra 1848 na Myjave, vypovedala SNR poslušnosť peštianskej vláde a jej úradom, vyhlásila sa za jediného reprezentanta moci na Slovensku a vyzvala slovenský ľud do ozbrojeného povstania za oslobodenie Slovenska (slovenské povstanie 1848-49). Vytvorila sa z nej prvá slovenská národná vláda, ktorú tvorili *Ludovít Štúr, Jozef Miloslav Hurban a Michal Miloslav Hodža*, ako politickí predstavitelia slovenského národného hnutia, českí vojnoví poradcovia *B. Bloudek a F. Zach* a tajomníci *B. Nosák a D. J. Bórik*. Pokiaľ to dovoľoval vývin vojnových a politických pomerov, SNR organizovala na území Slovenska výkonnú moc. Zriaďovala orgány miestnej národnej správy a vytvárala povstalecké dobrovoľnícke orgány. Programovo vychádzala zo Žiadostí slovenského národa, záverov Slovanského zjazdu a chorvátsko-slovenských dohôvorov. Jej hlavným cieľom bolo zbaviť Slovensko peštianskej nadvlády a konstituovať ho v rámci monarchie ako autonómnu alebo federatívnu samosprávnu jednotku. Štátovprávne snahy SNR boli vyjadrené v Pamätnom spise návrhov riešenia slovenskej otázky, a najmä v jeho koncepte z marca 1849. Vojenské dobrovoľnícke oddiely SNR (v 2. a 3. výprave), boli podriadené vrchnému veleniu cisárskych armád operujúcich na Slovensku. Keď v rakúskych politických a vojenských kruhoch získali prevahu kontrarevolučné sily, bola činnosť SNR stále viac obmedzovaná a v jeseň 1849 zanikla.

P.K.

NAOZAJ ZDARMA?

Začal sa nový školský rok 1998/99. Kým však školy otvorili svoje brány, mali rodičia - najmä prvákov, ale nielen - veľa preveľa starostí. Už od augusta museli obehnúť množstvo obchodov so školskými potrebami a navštíviť viac kníhupectiev, aby svojim ratolestiam zabrástali všetky potrebné pomôcky a učebnice. Mimochodom je ich z roka na rok čoraz viac, vždy nové a nové, keďže ich v posledných rokoch často prepracúvajú a dopĺňajú. Kedysi bolo učebníc menej a boli pre žiakov prijateľnejšie. Navyše nebolo treba kupovať stále nové, lebo na záver školského roka starší žiaci odovzdávali knihy a učebnice mladším. Preto tiež vybavovanie žiaka všetkým potrebným bolo pre rodičov lacnejšie.

Ako je to s tým dnes? Mnohí rodičia pri pohľade na dnešné ceny často krútili hlavami. Všetko sa im zdalo akési predražené, preto nezriedka museli svojim miláčikom to alebo ono odriecknuť. Po zrátaní všetkých výdavkov

sme zistili, že vybavenie prváka všetkým potrebným stojí takmer 350 zlотовých. Prítom sme brali to úvahy len to najnutejšie. Pre viacetnú rodinu je to teda veľký výdavok.

Ako je známe, nová Ústava PR zaručuje bezplatné základné vzdelanie. Ako však z uvedeného vyplýva, nie je to celkom tak. Každá nová vláda, ktorých sa v posledných rokoch vystriedalo už aspoň päť či šesť, navrhuje v školstve stále nové riešenia, ktoré by boli prospěšné i pre žiakov, i pre učiteľov. Vedľí tí poslední sa už oddávna stážajú na viaceré nedostatky, vtom aj na nízke mzdy, kvôli čomu sa napr. pred pár rokmi uchýlili k celopoľskému štrajku. Učiteľom i žiakom želáme, aby nový školský rok bol pre nich priaznivejší. (jp)

POŽIAR VO FALŠTÍNE

25. júna na Spiši opäť horelo. Tentoraz červený kohút zaútočil na pamiatkovú kúriu Jungensfeldcov vo Falštine. Na miesto nešťastia sa dostavilo niekolko požiarových zborov zo Spiša a Podhalia, ale aj tak sa do neskorých popoludňajších hodín vznášali nad obcou kúdoly čierneho dymu. Zhorela väčšia časť usadlosti, ale vďaka rýchlej a dobre organizovanej spoločnej akcii požiarníkov sa podarilo zachrániť aspoň školské učebne, ktoré sa nachádzali v pravom krídle kúrie.

Pripomeňme, že falštinská kúria Jungensfeldcov patrila do 90. rokov pod správu Ministerstva kultúry a umenia PR. Odnedávna starostlivosť o kúriu prevzal Gminný úrad v Nižných Lapšoch, ktorý vypísal súbeh na obhospodárenie tohto čoraz viac chátrajúceho pamiatkového objektu. Prípad vypuknutia falštinského požiaru sa vyšetruje. Prepolakáda sa, že ho spôsobil blesk, ale nevylučuje sa ani podpálenie.

J. P.

DIPLOMOVÉ PRÁCE O ORAVE

Dve študentky z Katedry slovanskej filológie Sliezskej univerzity v Katowiciach, Joanna Oczko a Katarzyna Rudy písali diplomové práce venované slovenskej ľudovej kultúre. Jedna sa týkala slovnej zásoby ľudových sviatkov a druhá slovnej zásoby cirkevných sviatkov na Slovensku, so zameraním na Oravu. Práce písali na základe výskumov a informácií, ktoré získali nielen z literatúry, ale aj priamo od Oravcov. V súvislosti s tým viackrát navštívili Oravu, vtom o.i. Jablonku a Hornú Zubricu, kde sa nachádzala poozoruhodný skanzen oravskej drevenej architektúry, a mohli sa porozprávať s viacerými staršími obyvateľmi z týchto obcí, ako kedysi prežívali ľudové a cirkevné sviatky.

Pobyt na Orave umožnil študentkám získať mnoho cenných poznatkov a jasne im ozrejmil, akým cenným pokladom je v dnešnej

modernej dobe ľudová kultúra Oravcov. Ľudia im ochotne poskytovali informácie a vďaka Oravskému centru kultúry, najmä jeho riadiťovi P. Mederakovi, mohli svoje diplomové práce obohatiť aj o pekné fotografie a video-kazetu so zaujímavým filmom o Orave. Dnes, po úspešnej obhajobe prác, chceli by touto cestou podakovať všetkým za ochotu a pomoc. Zároveň dúsfajú, že to nebol ich posledný kontakt s týmto pekným regiónom.

K. R.

PLÁN OCHRANY VÔD

Pod najvyšším vrchom Babej Hory - Diablakom (1725), sa rozprestiera Oravská kotlina, do ktorej plynú všetky potoky, tvoriace prítoky rieky Čierna Orava. Na ochranu čistoty týchto vodných zdrojov sa však v minulosti akosi pozabudlo. Hoci čističky odpadových vôd v Jablonke či Dolnej Zubrici robia čo môžu, veľa nečistôt aj napriek tomu plynne do oravských potokov a riek. V jablonskej gmine sa rozhodli zmeniť tento nepríaznivý stav. Z iniciatívy vojta Juliana Stopku a Beaty Slowik-Kowalkowskej bol pripravený *Program ochrany hraničných vôd rieky Čierna Orava*.

V poľskej časti Oravy sa totiž nachádza 14 obcí rozdeľených do štyroch gmin, v ktorých žije okolo 26 tisíc ľudí a povrch spádových vôd má rozlohu 345 km². Je to terén s množstvom rašelinísk, spôsob zástavby tvoria individuálne roľnícke hospodárstva, sledujeme vysoký prírast obyvateľstva, čo zvyuje potreby na zásoby vody aj do budúcnosti a automaticky sa zväčšuje tiež množstvo domových odpadov, s ktorými treba niečo robiť.

V *Programe ochrany vôd* sa predpokladá výstavba 11 miestnych čističiek: v Jablonke (priepustnosť doterajšej je pomerne malá - 182,5 m³ za 24 hod., zapojených je 564 domov a kanalizácia má dĺžku 37 km), Dolnej a Hornej Zubrici (tam je doteraz napojených 320 domov a kanalizácia má dĺžku 20 km), Malej Lipnici, Podvuku, Oravke, Chyžnom, Veľkej Lipnici (prebiehajú práce na zapojení hlavného kolektora), Podsklí, Pekelníku, Podsrní, Harkabuze a Bukovine. Predpokladá sa, že celková priepustnosť nových čističiek má byť do 4000 m³ za 24 hodín a kanalizačná sieť bude mať celkovú dĺžku asi 370 km.

Vysoké finančné náklady, s ktorými sa v *Programe ochrany vôd rieky Čierna Orava* počíta, sú však nevyhnutné. Na výstavbu nových čističiek bude potrebné 13 934 420 zl. a na kanalizáciu 83 844 000 zl. Spolu s prostriedkami na prípravu technickej dokumentácie a geodetický prieskum je to obrovská suma vyše 101 miliónov zlottedých. Pretože rieka Čierna Orava patrí do hraničného pásma, jej ochrana by mala byť sfinancovaná zo štátneho rozpočtu. Dúfajme, že sa potrebné peniaze nájdú, a oravské potoky a rieky budú zase krištáľovo čisté.

P.K.

Dlhé čakanie na priechod v Chyžnom. Foto: P. Kollárik

MODERNIZÁCIA PRIECHODU V CHYŽNOM

Ked' bol na slovensko-poľskej hranici v Chyžnom otvorený hraničný priechod, asi nikto netušil, že sa jeho význam v priebehu rokov až tak neuveriteľne zvýší. V súčasnosti je to najväčší priechod v tejto oblasti, cez ktorý prejde denne okolo 400 kamiónov, nehovoriac o tisícoch osobných automobilov, autobusov a ľudi. V roku 1997 priechod prekročilo vyše 1 milióna áut a 4,3 milióna ľudí. Podmienky sú však v posledných rokoch čoraz īažšie. Nával práce majú colníci najmä v stredy, štvrtky a soboty, kedy sa v Jablonke a Novom Targu konajú trhy, čo ešte viac predlžuje colnú kontrolu hlavne TIR-ov. Ich vodiči musia neraz čakať desiatky hodín, pričom nemajú zabezpečené potrebné parkoviská, sociálne zariadenia a pod. Pamätáme sa, že hľavne z tohto dôvodu priechod v novembri 1997 dokonca na 27 hodín zablokovali! O jeho modernizácii sa hovorí oddávna. Zaobrali sa tým o.i. predstavitelia Euroregiónu Tatry, jablonský vojt Julian Stopka a mestny podnikateľ, majiteľ stavebnej firmy Chyžbet Jan Łys z Chyžného, ktorý dokonca požiadal úrady o súhlas na výstavbu infraštruktúry z poľskej strany (parkovisko, motel a pod.). Mnoho príslubov bolo tiež zo slovenskej strany, aj keď zatiaľ sa, zrejme kvôli nedostatku finančných prostriedkov, situácia nezmenila. Zmeny sú však nevyhnutné, čo dokazuje o.i. posledná návšteva predsedu Hlavného colného úradu Janusza Paczocha začiatkom augusta t.r. Na stretnutí sa o.i. zúčastnil pod-

predseda Slovenského úradu cieľ v Bratislave L. Martinčák, ktorý na modernizáciu priechodu v Chyžnom prisľubil 170 miliónov SK. Práce by sa mali začať 1. novembra t.r.

PETER KOLLÁRIK

SÚŤAŽ FIATIEK

V máji t.r. sa Mikołove na Sliezsku uskutočnila zaujímavá prehliadka (spojená so súťažou) najstarších automobilov značky Fiat 126 P, čiže populárnych „maluchov“. Zúčastnilo sa jej niekoľko desiatok majiteľov týchto najmenších vozidiel v Poľsku, ktorí na prehliadke predstavili svoje autíčka majúce nezriedka 20 rokov, ba aj viac. Hodnotilo sa celkový technický stav vozidiel, ich vonkajší vzhľad, estetiku, ba aj skutočnosť, či vystavovateľ auta je jeho prvým, prípadne ďalším majiteľom.

Ked'že počasie prialo, prehliadku prišli obdivovať veľké zástupy záujemcov o motorizmus. A exponáty? Tie sa prezentovali skutočne dôstojne. Všetky, čo je veľmi dôležité, znamenite fungovali (na prehliadku došli „o vlastných silách“) a napriek vysokému veku vyzerali ešte veľmi dobre. Ani nečudo, keď ich majitelia, hrdí na svoje vozidlá, do poslednej chvíle čistili a leštili.

Prvé miesto obsadil „maluch“ (ročník 1976) krajan Bronislava Knapčíka, ktorý je jeho prvým majiteľom. Druhé miesto pripadol fiatke z roku 1975 A. Uciechu (druhý majiteľ) a na treťom skončil „maluch“ (ročník 1978) T. Kruka, ktorý má svoje autíčko od začiatku. Gratulujeme! (jš)

B. Knapčík so svojím „maluchom“. Foto: B.K.

VARI MÁME ROPU?

Texas, štát nachádzajúci sa na juhu USA nad Mexickou zátokou, má značné podzemné zásoby ropy a zemného plynu, čo prispelo k jeho obrovskému bohatstvu už v dávnej minulosti. Bežným ľuďom u nás je však Texas známejší z tzv. texasiek, či z amerických televíznych seriálov typu Dallas či Dynastia, v ktorých sme sledovali osudy bohatých Carringtonovcov, J. R., či zlomyseľnej Alexis.

Americká firma z Texasu „Apache“ sa však rozhodla hľadať ropu a plyn práve v Poľsku, konkrétnie na Podhalí, Spiši a Orave. Je len samozrejmé, že táto informácia nedávno vzbudila nebývalý záujem tunajších občanov. Ako sme sa totiž dozvedeli, Američania chcú spočiatku na skúšobné vrtky investovať 7 miliónov dolárov, neskôr dokonca 20 miliónov \$. Má sa vŕtať o.i. v oblasti od Myšleníc po Szaflary a od Veľkej Lipnice po Szczawnicu.

- Vieme o tom - hovorí predseda gminnej rady vo Veľkej Lipnici Emil Kowalczyk - dokonca na jednom z posledných zasadanií gminnej rady sme už vyjadrili súhlas k týmto prácam. Myslime si, že ak k tomu dojde, umožní to získať nové pracovné príležitosti v našej gmine a jej ďalší rozvoj ...

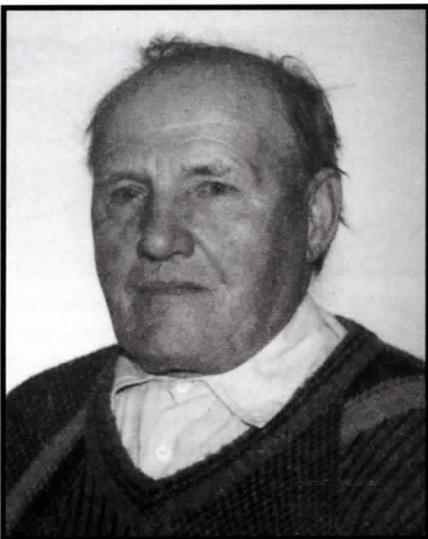
Nič na túto tému mi naopak nevedel poviedať jablonský vojt Julian Stopka, ktorý bol mojom otázkou viditeľne zaskočený, ako aj mnohí z občanov, ktorých som sa spýtal na ich názor v tejto veci. Viacerí krútili hlavami, niektorí sa dosť jednoznačne poklepali na čelo a iní sa iba zasmiali. Musím však priznať, že sa našli aj takí, ktorí sa nápad zapáčil a už videli, ako na Oravu začínajú prúdiť doláre. Hoci tak naozaj asi nikto na veľké ropnosné náleziská nepočítá, skúsiť je možné predsa všetko. Súhlas na vrtné práce vydalo už predstavenstvo Nového Targu, teraz sa čaká na rozhodnutie Ministerstva ochrany prírodného prostredia PR, takže kto vie. Možno oravská príroda naozaj vydá hľadacom svoje poklady, ak tam pravdaže sú.

P.K.

SPOMIENKA NA JÁNA BLAHUTA

16. júna 1998 zomrel v Kacvíne vo veku 76 rokov krajan Ján BLAHUT. Odišiel ticho, pokojne, nenápadne, tak, ako tichý a nenápadný bol celý jeho život. Na poslednej ceste ho však popri najblížej rodine a príbuzných sprevádzala skoro celá obec.

Každý odchod, a tým viac človeka dobrého, pocitívho a dobrosrdečného, tešiaceho sa všeobecnej úcte, prijíname vždy s lútostou, pocitom smútku a presvedčením, že nám bude chýbať. Zároveň v našich myslach ožívajú spomienky na chvíle strávené so zosnulým, na jeho životné osudy, mládenecké časy i tie neskoršie roky, ktoré krajan J. Blahut prežil na vojne.

Narodil sa 15. decembra 1922 v chudobnej slovenskej roľníckej rodine Alžbety a Jána Blahutovcov v Nedeci-Zámku. Ako každé dieťa v tejto kedysi nevel'kej osade musel chodiť do školy do susednej obce, Nedeca, a súčasne pomáhať rodičom na nevel'kom gazdovstve. Z tohto obdobia - ako neskôr spomína - mu utkveli v pamäti najmä tri udalosti: jeho prvá návšteva v Nedeckom zámku, kam v neskoršom období chodil občas vypomáhať, návrat rodnnej obce a celého Spiša k Slovensku roku 1939 a návšteva v Nedeci Dr. J. Tisu, prezidenta Slovenskej republiky.

Vypuknutie druhej svetovej vojny zastihlo J. Blahuta v rodnnej obci. Videl tadiaľ prechádzať kolóny vojsk a vtedy určite ešte netušil, že onedlho sám - ako vojak - zažije všetky útrapy vojnového života. V roku 1942 ako dvadsaťročný mládenec musel totiž narukovať do slovenskej armády a po niekoľkomesačnom zaštolení bol vyslaný na východný front. Hoci vojna sa mu vždy protivila, nemohol si pomôcť. Spolu so svojím plukom prežil v zákopoch na Ukrajine veľmi ťažké chvíle. Keď sa však naskytla vhodná príležitosť, spolu s ďalšími slovenskými vojakmi prebehol cez frontovú líniu a prihlásil sa do jednej z jednotiek československého vojska, ktoré sa formovalo v ZSSR pod vedením plukovníka, neskôr generála L. Svobodu. Po krátkom vojenskom zaštolení ho v januári 1944 zaradili do 2. československej paradesantnej brigády, ktorá sa tam práve začala organizovať a prešla v Jefremove urýchlený parašutistický výcvik. Spolu s ňou potom postupoval na západ a na začiatku septembra 1944 sa ocitol v Przemyšli. 12. septembra sa J. Blahut so svojou brigádou zúčastnil ťažkých bojov v jednej z najväčších vojnových operácií - Karpatsko-duklianskej operácií, v ktorej brigáda stratila skoro tretinu vojakov.

Ďalšiu kapitolu vojnových osudov J. Blahuta tvorí jeho účasť v Slovenskom národnom povstani. Koncom septembra bol so svojou jednotkou letecky prepravený na Slovensko a vysadený na letisku Tri Duby. Hned po vysadení bola 2. čs. paradesantná brigáda na-

sadená do bojov na Pohroní, západne od Zvolena, kde hrozilo najväčšie nebezpečenstvo prelomenia povstaleckých liníi. Zviedla tu viac úspešnych bojov, v ktorých neskôr pokračovala medziiným pri Banskej Štiavnici, Dobrej Nive a Brezne a koncom októbra 1944 kryla ústup povstaleckých jednotiek do hôr. J. Blahut sa zúčastnil i ťažkých bojov pri obraňe Banskej Bystrice a neskôr, po prechode povstalcov na partizánsky spôsob boja, pri Vážci. Počas týchto bojov bol väzne ranený. Po oslobodení stredoslovenského kraja sa príslušníci brigády vo februári 1945 spojili s jednotkami 1. čs. armádneho zboru a plnili ďalšie bojové úlohy. Krajan J. Blahut ostal v armáde do 12. decembra 1945, kedy sa vrátil do Nedece- Zámku.

Po návrate z vojny sa J. Blahut opäť pustil do gazdovania v rodnnej obci. Neskôr sa oženil s kacvinskou krajankou Annou Petrušovou a presťahoval sa do Kacviny. Tu sa tiež stal členom miestnej skupiny nášho Spolku. Aktívne sa zúčastňoval na schôdzkach MS a iných kultúrnych podujatiach. Bol tiež stálym čitateľom Života, ktorý odoberal od začiatku jeho vychádzania. Často sa stretával so svojimi druhmi z oboja. Veľmi sa potešil, keď sa svojho času spolu s inými krajanskými odbojármi zo Spiša a Oravy mohol zúčastiť zájazdu po stopách SNP a navštíviť miesta dávnych bojov od Banskej Bystrice po Dušklu, ktoré on a jeho spolubojovníci skropili vlastnou krvou.

Poznamenajme ešte, že za účasť v SNP a udatnosť v boji získal viaceré vojenské vyznamenania, medziiným Rad Slovenského národného povstania. V minulom roku mu predsedníctvo Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov udelilo - pri príležitosti 50. výročia nášho Spolku - medailu SNP.

Odišiel od nás dobrý človek, vzorný krajan, starostlivý manžel a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

JÁN ŠPERNOGA

* * *

V súvislosti s úmrtím Jána Blahuta manželke Anne a celej rodine vyjadrujeme úprimnú sústrast.

MS a OV SSP v Kacvíne
ÚV SSP v Krakove

ODIŠIEL OD NÁS

Dňa 7. júla 1998 zomrel v Podsrní vo veku 62 rokov krajan

LUDVIK KAPUČÁK

Zosnulý, tešiaci sa v obci všeobecnej úcte, bol dlhoročným čitateľom propagátorm Života. Odišiel od nás vzorný krajan a dobrý človek. Nech odpočíva v pokoji!

MS SSP v Podsrní

Z KALENDÁRA NA SEPTEMBER

Záhradkári

V tomto mesiaci sa už začína hlásiť jeseň, preto treba pomaly končiť zber, prípadne sejbu alebo sadenie zeleniny na prezimovanie. Koncom mesiaca, a niekedy aj skôr, prichádzajú prvé mráziky, ktoré definitívne ukončia zber uhoriek, rajčiakov, fazuľky a pod. Pri slabších a kratších mrazikoch môžeme chrániť rastliny zakrytím fóliou. Vďaka tomu prekonajú krátke chladky a v neskornej teplej jeseni môžu rásť d'alej. Koreňovú zeleninu a hlúboviny obyčajne prvé mraziky nepoškodia, sú totiž odolnejšie, preto môžu rásť d'alej.

V septembri začíname pripravovať aj základ budúcej úrody, a to prípravou pôdy, hnojením a sejboru budú sadením niektorých druhov rastlín. Na prezimovanie možno vysievat' napr. špenát, šalát, petržlen, mrkvu, cesnak a pod. Termín sejby upravujeme podľa miestnych klimatických podmienok tak, aby rastliny do ukončenia jesennej vegetácie vytvorili ok. 4-6 listov. Husté porasty potom iba preriedime, aby sa na jar mohli dobre vyvinúť. Za suchej jesene treba vysiate rastliny zaliať, prípadne aj pochnojuť. Ostatné záhony, ktoré ostatnú voľne do jari, treba pochnojuť a zrýľovať a pri väčších plochách zaorať. Z pôdy odstraňujeme všetky organické zvyšky, lístie, korene pýru, pupenca a ostatnú burinu, ktorú môžeme použiť na výrobu kompostu. Ak máme trochu voľného času, môžeme prevrstviť aj starý kompost. Zároveň pripravujeme priestory na uskladnenie zeleniny a vydezinfikujeme debničky, do ktorých ju budeme ukladať.

Ovocinári

Začiatok mesiaca je ešte vhodný na predsvetlenie kôstkovín. V tomto období je totiž

menšie nebezpečenstvo vzniku glejotokovej rakoviny, ako pri presvetľovaní v zime alebo na predjarí. Odstraňujeme predovšetkým suché a poškodené konáre. Z ďalších prác sa odporúča plytké rýľovanie pôdy pod stromami, lebo poranené korene sa ešte dobre hoja a vyzénú nové koreňky, čím sa vlastne zmladzuje koreňová sústava. Hlbšie rýľovanie robíme len raz za 3-5 rokov, kedy zároveň pôdu hojnejšie prihnojujeme, najlepšie dobre preležaným maštaľným hnojom, pripadne kompostom.

Tento mesiac Oberáme jesenné kultivary jabĺk a hrušiek. Oberanie zimných odrôd môžeme ponechať aj na začiatok nasledujúceho mesiaca, samozrejme za predpokladu, že nie je ešte príliš chladno. Neodporúča sa zimné odrody ovocia Oberať predčasne, ani príliš neskoro, lebo také plody po uložení pomerne skoro mŕtvajú. Zimné jabĺka je najlepšie ukladať do chladných miestností alebo pivníc, ktoré vopred vybielime vápenným mliekom, čím ich vydezinfikujeme.

Chovatelia

V tomto mesiaci nastáva jeseň, preto nosniciam treba umele predĺžovať svetelný deň, aby neklesla znáška. V horských oblastiach bývajú v septembri chladné noci, preto na chovných priestoroch už treba nasadiť zasklené obloky a plné dvere. Keď kury začali prichnuť v auguste, prichnu zvyčajne aj v septembri. Treba ich preto vhodne dokrmovať, aby si čím skôr obnovili perie a pokračovali v prerušenej znáške. Kto nepodsklbal husi a kačice v auguste, môže to urobiť, ešte na začiatku septembra (nie neskôr). Po podsklbaní treba ich aspoň týždeň chrániť pred prípadným prechladnutím

a dokrmovali krmivami s väčším obsahom dusíkatých látok a tukov.

Hoci ovce sa v septembri ešte pasú, skúsení chovatelia sa ich v tomto období snažia dokrmovali jadrovými krmivami, napr. ovoseným šrotom alebo ražnými otrubami. Totiž obidve tieto zložky dobre pôsobia na vyvolanie a priebeh ruje, čím utvárajú príaznivé podmienky pre dobrú oplodnenosť. Ešte pred rujou by chovateľ mal pretriediť ovce a jarky podľa zdravotného stavu a vyčleniť tie, ktoré si ponechá na plemenitbu.

Včelári

Včelstvá sa už pripravujú na vegetačný pokoj. Zriedkavé kvety na pooraných poliach a v kŕmných miešankách poskytujú len málo peľu. Je chladnejšie a včely sú menej aktívne. V prvej polovici mesiaca sa v úľoch liahne značné množstvo cenných mladušiek z buňiek, ktoré matka nakládala v auguste. Matka však obmedzuje množstvo vajíčok, pretože včely ju slabšie kŕmia. Včelstvo si pripravuje zimné zásoby tak, že cukrový roztok, ktorý sme im podali, staršie včely spracúvajú, zahustujú a ukladajú do prázdnych buniek, z ktorých sa vyliahol augustový plod. V tomto mesiaci nie je intenzívne plodovanie ani žiaduce, lebo augustové včely by sa zbytočne vyčerpávali pri výchove plodu, včelstvo by sa ochudobňovalo o peľové zásoby, ktoré bude potrebovať na jar a napokon včely vyliahnuté v septembri sú aj tak krátkoveké, lebo majú v tele len málo bielkovinových zásob. Veľa z nich uhyne ešte do zimy, a v najlepšom prípade sa nedožijú jari. Preto je také dôležité urobiť načas jesennú prehliadku včelstiev, zúžiť ich (ako aj letáčové otvory) podľa sily včelstiev, no a najmä doplniť chýbajúce zimné zásoby cukrovým roztokom v množstve 1,5 až 1,75 kg na každý plást. (jš)

ZBIERAME BYLINY

Dnes chceme upozorniť na dobre známu koreňovú zeleninu - PETRŽLEN ZÁHRADNÝ (lat. Petroselinum hortense Hoffm., pol. pietruszka), ktorá je zároveň aj liečivou rastlinou.

Na liečebné účely sa využíva predovšetkým koreň, ktorý sa vykopáva na jeseň, prípadne i na jar. Po vyčistení treba ho hned sušiť (vonku alebo umelým teplom do 30-40°C), aby nedošlo k zhnednutiu a plesniveniu. Niekoľko sa zbiera a suší aj vŕňať, ako aj semená. Petržlen obsahuje silicu a v nej apiol, potom éterické oleje, najmä v plodoch, menej vo vŕniatí a najmenej v korení. Koreň obsahuje ešte flavónový glykozid apíín, semená mastný olej, ktorý vŕňať je známa obsahom vitamínu C.

Liečebný účinok petržlu sa vysvetľuje tým, že silica mierne dráždi obličky, čo pôsobí močopudne. Dráždi aj zažívaci systém, takže v malých dávkach podporuje trávenie. V minulosti silicu z petržlu v dávke 20-30 kvapiek denne odporučali ako celkový posilňujúci prostriedok. Čerstvou vŕňaťou sa natierała pokožka proti komárom. Dlhlo sa verilo, že je afrodiziakum a spolu s bazou (1:1) ho používali pri chorobách močového mechúra. Pridávali k tomu struky fazule a z tejto zmesi pripravovali čaj, pričom 1 polievkovú lyžicu čaju riedili 2 dl

vody. V Nemecku pridávajú petržlen do obličkových a močopudných čajových zmesí a na povzbudenie chuti do jedla, ako aj na zlepšenie trávenia. Vo Francúzsku ho okrem toho používajú pri hnisavom výtoku z močových ciest, bolestivej menštrúácii, na zniženie horúčky, pri rekonsiliacii, na podporenie tvorby červených krvinek, pri žltáčke, pri edémoch a na vyhľávanie močových kamienkov. Lúdová medicína v našich krajoch využíva petržlen pri zápaloch prostat, pri poruchách trávenia (bolestivé nadúvanie) a menštrúácii, na vyhľávanie močových kamienkov a piesku.

Použitie: 1 - 3 čajové lyžice rezaného koreňa alebo 1 - 1,5 g plodov na zápar, prípadne 1 - 3 polievkové lyžice suchej narezanej vŕňate zliať šálkou vody. Pit' niekoľkokrát denne. Lúdove sa čerstvú šťavu z rastlín dáva na ľanové plátno a prikladá na rany, opuchliny a pod. (jš)

O lietajúcom koníkovi a nafukovacej kolobežke

V jednom meste žil vo veľkom parku koník Janík. Koník bol malý, huňatý a strašne zvedavý. Kamarátkou mu bola hrdlička Anička s čiernym golierikom na striebリスト perí na krku. Keď sa stretli pri lavičke na cestičke k jazierku, takto sa pozdravili:

- Ahoj, Anička! Ty si ale ranostajka! Hrdlička si prisadla na operadlo lavičky a odpovedala: - Ved' aj ty si dnes privstal, ešte tu nie je nikto z detí, len my zvieratká a zabudnuté hračky.

- Pozri, tu stojí kolobežka Božka, najrýchlejšia zo všetkých kolobežiek.

- Čo keby sme sa spolu zahrali na naháňačku? Navrhla hrdlička Anička: - Čože, ja nedbám, ale je to nespravidlivo, lebo ja s Janíkom musíme obchádzať potôčik a jazierko, živý plot, stromy, a ty zatial môžeš preletieť čo len chceš - hovorí útostivo koník Janík.

- A skúšali ste už lietať? Aspoň celkom nizúčko, ponad cestu a lavičky... - navádzaj ich hrdlička.

- A ty nevieš, že kolobežky nelietajú? To len gumové balóny letia vo vzduchu a kúsok hádam zaletí aj koník Janík, keď povyskočí dohora - namieta kolobežka Božka. - Nože si to vyskúšajte - nedá pokoja hrdlička. Najprv ty Janík! Dobre sa nadýchni, aby si sa nadľahčil - preskoč túto lavičku a keď budeš vo vzduchu pohybuj nohami, akoby si stále vy-

skakoval vyššie a vyššie. A aby mu narobila chuti, vzletla z lavičky, nadletela živý plot a ponad cestičku sa druhou stranou vrátila a sadla si na riadiču smutnej kolobežky Božky.

Janík neváhal, zhlobka sa nadýchol, až mal bruško ako balón a rozbehol sa povedľa ním, poriadne so všetkými štyrimi kopytami odrazil od zeme a preleteľ ponad lavičku. Pred dopadnutím na trávu znova zahrabol do vzduchu prednými nohami, potom zadnými, a už sa prenesol aj ponad živý plot a letel nad jazierkom! Uveličený nevidaným pocitom z lietania, na chvíľu zabudol zaberáť nohami - a prask doody! Vyľakané divé kačky s gagotom vylietali z jazierka a zo vzduchu sa priblížili neznámemu vodoplavcovi. Koník Janík s nozdrami zdvihnutými nad vodou vyšiel nad trávnik a otriasol sa ako mačka po kúpeli:

- To bolo ale krásne! Také krásne, že som zabudol aj nohami pohybovať!

- A môžem to skúsiť aj ja? - pýta sa kolobežka Božka. - Lenže ja sa na taký balón ako Janík nedokážem naťuknuť...

- Ale čo! Ved' máš dve gumové kolesá! - radí Janík. Skús to aj ty! - posmeluje ju hrdlička. Kolobežka si dupla na zem gumenými kolieskami, nadýchla sa koľko vládala, až kolieska narastli do veľkosti kolies na plávanie. Len tak skusmo sa rozbehla po chodníku, nadskočila najprv predným a potom zadným kolesom a už bola nad lavičkou! - Neprestávaj

točiť kolesami! - kričí na ňu hrdlička. Koník Janík neverí vlastným očiam. - No toto! - vrávi si - nafukovacia kolobežka a letí vo vzduchu!

Vyskočil aj on a zahrabuje do vzduchu nohami, a už doháňa kolobežku nad živým plotom. Hrdlička ich posmeluje: - Len do toho kamaráti! A pristaneme až za jazierkom pri veľkom ružovom kríku! To ste mali vidieť, ako tí traja vo vzduchu vyvádzali. Najvyššie plachtila vo vzduchu hrdlička Anička, a pod ňou vedľa seba koník Janík a kolobežka Božka. Koník zláhka ako v trape po ceste zaberal striedavo prednými a zadnými kopýtkami a chvostom, ktorý za ním vial ako šál vo vetre a udržiaval smer. Kolobežka Božka otáčala kolesami naťuknutými ako pneumatiky na motorke. Hrdlička si sadla na vysokú jelšu, odkiaľ mala najlepší výhľad a pozorovala ich šantenie.

- Pridaj, pridaj koník! - povzbudzovala ho, keď bola skôr nad cestičkou kolobežky. - Do toho Božka! - posmelovala kolobežku, keď videla, že pomalšie otáča kolesami. No každá zábava má svoj koniec. Za chvíľu, keď sa veľká ručička hodín na veži priblížila k deviatke, zaškripala stará brána a park sa otvoril pre návštěvníkov. - Stačí! - zavelila hrdlička Anička. - Kurz lietania sa končí, každý sa vracia na svoje miesto...! Už? Prečo už? - sklamane sa pýta koník Janík. - Lebo nie ste v rozprávke, kde kone a hračky lietajú. Keby vás deti uvideli, ako lietate, aj tak by vám neuverili... Ale po prázdninách, keď budú deti v škôlkach a v škole si urobíme veľké pretekov vzduchoplavcov. Dobre?

PaedDr. GEJZA SÁDECKÝ, CSc.

ČO JE TO?

Nemá konca ani kraja,
čo ho budú hľadať dvaja.
Čo je to?
(reinaT)

Ked' je prašná cesta,
nepohnú sa z miesta,
a keď sa ľad zatrblíta,
každá ako strela lieta.
(elučroK)

Prišiel k nám vojak,
mal červený zobák.
Čo je to?
(ránuG)

Hlas má takmer ako basa,
ked' je sýty, vtedy hrá sa.
Veľké laby, kožuch hrubý,
maliny a medík lúbi.
(d'evdeM)

Milí mladí čitatelia!

Redakcia za spoluúčasti základných škôl na Spiši a Orave vypisuje pre vás novú

VÝTVARNÚ SÚŤAŽ ŽIVOTA '98

pod názvom

PAMIATKOVÉ A INÉ ZAUJÍMAVÉ OBJEKTY VO VAŠOM OKOLÍ

Je to ľahká téma a určite si s ňou hravo poradíte. Ved' v každej obci sú iste nejaké vzácné staré budovy, ktoré majú historickú hodnotu, prípadne iné zaujímavé stavby, ktoré vzbudzujú vašu pozornosť. Patria sem aj prírodné pamiatky. Napokon keby aj neboli, stačí sa prejsť po okolí a určite niečo zaujímavé stretnete. Aby sme vám prácu uľahčili, navrhujeme niekoľko pomocných námetov:

- pamiatkové kostoly, kaplnky, oltáre, náhrobky a iné objekty,
- okolité hrady, zámky, kúrie a iné panské sídla,
- staré obytné domy, mlyny a iné vodné diela, píly, sýpky, brány a pod.,
- prírodné pamiatky, rezervácie, skaliská, doliny, staré stromy a iné krásy prírody,
- zaujímavé súčasné stavebné objekty.

Súťaže sa môžu zúčastniť všetci žiaci základných škôl, ak nám pošlú aspoň jednu prácu na uvedenú tému. Pri práci môžete používať ľubovoľnú techniku - farbičky, pastelky, ceruzky, textil, papier, drevo a pod. Každá práca musí obsahovať nasledujúce údaje: názov (titul), meno, priezvisko, vek, triedu, číslo školy a presnú adresu autora.

Svoje práce posielajte na adresu redakcie (Redakcia Život, ul. Šv. Filipa 7/7, 31-150 Kraków), najneskôr do 20. decembra 1998.

Najlepšie práce získajú hodnotné vecné a knižné odmeny a budú uverejnené v Živote.

Srdečne pozývame!

MILAN RÚFUS

BÁSEŇ A MODLITBA

Čo sa ty v básni dozvedáš:
Ked' plače oblak, to je dázd'.

Ked' nebo plače, je to rosa.
Ked' plače lúka, je v tom kosa.

Ked' plače strom, je priskyrica.

Ked' ty plačeš - dve tvoje líca
sa rozprávajú o duši.

Modlitbička to osuší.

A ako božie slniečko
zatlačí slzu pod viečko.

Báseň a modlitba sú sestry.
Pozvi ich k sebe, stôl im prestri.

JÁN SABOL

MATERINSKÁ REČ

A na vrbe je veľavravný zvonec...
Nedeľnú bránku anjel otvoril
a vrátil otcov stromik do hory.
Nemá mať v dokrkvanom tóne

zostali s nami strašne sami.
Zrazu im pukli všetky metafore.
Len slza dávny príbeh dohovorí,
prastará rekvizita z drámy.

Tá h-láska rodostromu z-vedie ťa.
A ty, kalambur, rýchlo z kola preč!
Nedorástol si ešte na dieta.

Tvoju hru zlatá struna zhodnotí:
mlčiacia múdrost - materina reč,
ten jazýček na váhach istoty.

VESELO SO ŽIVOTOM

- Prečo máš takú ufúľanú tvár?
- Pán učiteľ nám povedal, že mladším treba pomáhať.

- No a?

- Pomohol som mladšiemu bratovi zjest' čokoládu.

* * *

- Mama, naši predkovia nepoznali ani rádio, ani televízor. Ako len mohli žiť?

- Ved' aj pomreli.

* * *

- Dnes sa nekúp, Jožko. Ráno ťa bolelo bruško! - hovorí mama.

- Neboj sa, mamička, - odpovedal Jožko.

- Budem plávať len na chrbe.

MAĽUJTE S NAMI

Všetci vieme, že kuchári sú najčastejšie oblečení v bielom. Chceli by ste vedieť, ako vyzerá kuchár vo farebnom úbere? Áno? Dozviete sa to, keď náš obrázok vymaľujete farebnými tužkami. Samozrejme najkrajšie práce odmeníme slovenskými knihami.

Z minulého čísla sme vyžrebovali nasledujúcich výhercov: M. Kovalčíkovú a B. Surmu z Krempáč a J. Novakovú z Jablonky.

V šírom poli

Bystro

(Neznámy zberateľ, [1890])

Vší-rom po - li, vší-rom po - li dážd' i - de, dážd' i - de,
už môj mi - ly, už môj mi - ly ne - pri - de, ne - pri - de!

Hej, haj, ne - pri - de, hej, haj, ne - pri - de,

hej, haj, hej, haj, už môj mi - ly ne - pri - de!

[:V šírom poli:] dážd' ide, dážd' ide,
[:už môj milý:] nepríde, nepríde!
Hej, haj, nepríde, hej, haj, nepríde,
hej, haj, hej, haj, už môj milý nepríde!

[:Prišiel by on:] jaj Bože, jaj Bože,
[:pre zlé cesty:] nemôže, nemôže.
Hej, haj, nemôže, hej, haj, nemôže,
hej, haj, hej, haj, pre zlé cesty nemôže.

REKORDÉR

Milovníci ľahkej atletiky si už dávno zvykli, že všetky bežecké disciplíny od 800 m hore „ovládli“ africkí bežci. Znali predmetu sa neraz zamýšľajú, z čoho vyplýva takáto veľká supremácia v behoch, a keď nenačádzajú nejaké priateľné vysvetlenie, zdôvodňujú to akousi vrodenou vlastnosťou, danou od prírody čiernoškým bežcom. Ako však vysvetliť úspechy alžírskych alebo marockých bežcov najmä na stredných tratiach? Jedného z nich, Maročana Chichama El Guerrouja, chceme dnes predstaviť.

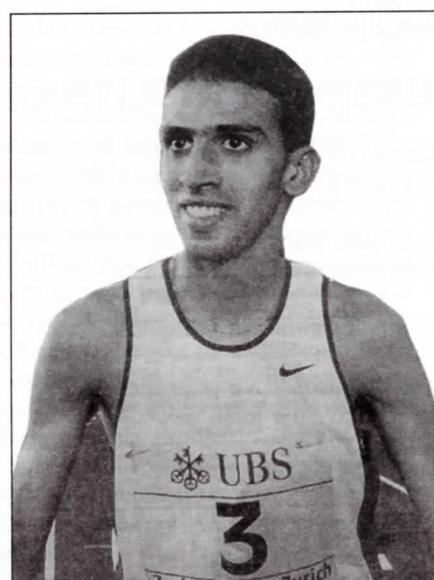
Tento mladý, 23-ročný bežec sa narodil v nevelkej dedinke ležiacej na východ od hlavného mesta Maroka Rabatu ako syn chudobnej mnohodetnej rodiny. Ako väčšina chlapcov sa chcel stať futbalistom. Nepáčilo sa to však jeho rodičom, lebo sa domov vracať často celý doráňaný a špinavý. Preto sa chtiac-nechtiac futbalu vzdal a rozhadol sa pre behy. Raz dokonca vyštartoval na akýchsi mládežníckych pretekoch a nečakane vyhral. Kto si všimol rýchlonohého chlapca, zapísal si jeho meno... a tak sa vlastne onedlho dostal do hlavného mesta, kde ho zaradili do ústredného školenia.

Chlapec sa chopil šance, a aj keď ako junior nerobil bohviecké pokroky, nevzadal sa. Behal však priemerne, na dlhých tratiach (3, 5 a 10 km), až mu napokon tréneri navrhli stredné trate. Bol to znamenitý ľah, lebo už onedlho jeho talent v kratších behoch priam explodoval. Kdesi v treťom či štvrtom štarte prekonal dokonca marocký rekord na 1500 m v kategórii seniorov. Stal sa reprezentantom

Maroka a čoraz častejšie štartoval na medzinárodných pretekoch. Dariilo sa mu, a tak neprekvapuje, že si chcel zmerať sily s tými najlepšími, sníval o rekordoch...

Od júla 1995 držiteľom svetového rekordu na 1500 m bol Alžírčan Noureddine Morceli. Jeho čas 3.27,37 mal pretrvať roky. Práve vtedy sa však vo svete ľahkej atletiky objavil ešte nevelmi známy, ale už dobre pripravený bežec, ktorému odborníci predpovedali veľkú budúlosť - Hicham El Guerrouj. Ich súboje v prvých dvoch rokoch sa skončili - dalo by sa povedať - nerozhodne. Najprv na halových majstrovstvách sveta v Barcelone zvíťazil El Guerrouj, potom na MS na otvorenom štadióne majstrovský titul vybojoval Morceli. V roku 1996 na Olympijských hrách v Atlante opäť vyhral Morceli, aby o niekoľko mesiacov neskôr, na záver cyklu pretekov Grand Prix, prehral práve s El Guerroujom.

V minulom roku však El Guerrouj už nemal seberovných. Najprv sa po druhý raz stal halovým majstrom sveta a tento úspech zopakoval aj na MS na otvorenom štadióne v Aténach. Víťazil na najväčších atletických mítингoch, zarábal tisíce dolárov, udivoval všetkých štýlom a ľahkosťou behu. Vyhral za radom 14 veľkých pretekov, vtom sedemkrát v čase pod 3.30 min., ale s rekordom N. Morceliho si nijako nevedel poradiť. Aj tento rok začal znamenite. Vyhral za sebou sedem mítингov, až konečne 14. júla na pretekoch v Miláne zabehol 1500 m za rovných 3.26,00 min. Zlepšil teda Morceliho svetový rekord až o 1,37 sek. Keď dobehol, kľakol si na zem, pobozkal bežeckú dráhu a podľakoval Allahovi. Potom na tlačovej konferencii poviedal, že už dva roky „poľoval“ na tento re-

kord, pokúšal sa ho prekonat' na všetkých 21 pretekoch, ktorých sa zúčastnil. Zároveň zdôraznil, že pozná svoj organizmus a preto cíti, že je schopný tisíc päťstoviek zabehnúť aj pod 3.26 min.

Kto sledoval preteky s účasťou El Guerrouja, vie, že to nie sú len prázne slová. Je to naozaj obrovský talent, aký sa stretáva raz štvrt' storočia. Možno teda očakávať, že svoj rekordný výsledok može zlepšiť prakticky na každých pretekoch, samozrejme ak bude vo forme a na štadióne budú dobré podmienky, no a silní súperi. Napokon má iba 23 rokov. Dnes je hrdinom Maroka, idolem mládeže, ktorého na osobitnej audiencii prijal sám marocký kráľ Hassan II.

J. Š.

Hviezdy svetovej estrády

HANSON

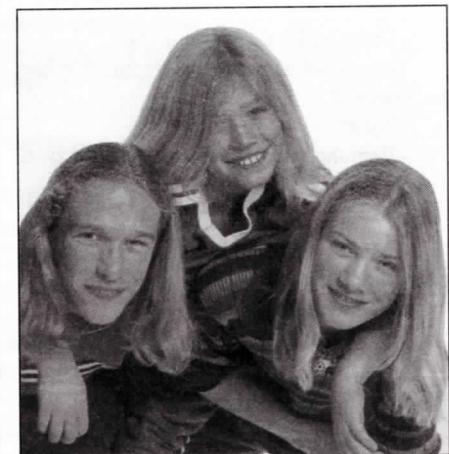
Takto sa volá jedna z najmladších a súčasne veľmi dobrých amerických hudobných skupín, ktorá si v poslednom čase získala veľkú obľubu, a to nielen na americkom kontinente. Tvoria ju traja súrodenci Hansonovci: Zachary (13 rokov), Taylor (15) a Issac (18). Zachary hra na bubenoch, Taylor na klavesových nástrojoch a Issac na gitare a súčasne spieva.

Narodili sa v meste Tulsa v štáte Oklahoma, ale sú - dalo by sa povedať - akýmis svetobežníkmi, keďže otec pracuje vo veľkom naftovom koncerne, v súvislosti s čím sa celá rodina musí dosť často stahovať z miesta na miesto. Chlapci majú hudbu vraj v krvi. Obaja rodičia totiž dobre spievajú a viedli k tomu aj svoje deti (majú ešte tri malé dcéry, ktoré taktiež prejavujú záujem o hudbu). Vyrastali najmä na hudbe šesťdesiatych rokov, ktorú

oblubujú ich rodičia, preto sa k nej, už ako skupina, aj dnes často vracajú. Ich kariéra sa začala vtedy, keď sa rodina prestaňovala do Trinidadu a onedlho do Ecuadoru a Venezuely. Sami začali hrať hudbu 60. rokov, ale napodobňovali aj neškoršiu, vtom skladby Chucka Berryho a skupiny The Beach Boys. Roku 1992 si založili skupinu pod spomínaným menom Hanson a začali aj verejne vystupovať. Hrávali v kluboch buď kaviařach. Stávalo sa však, že do niektorých ich nepustili, lebo boli príliš mladí.

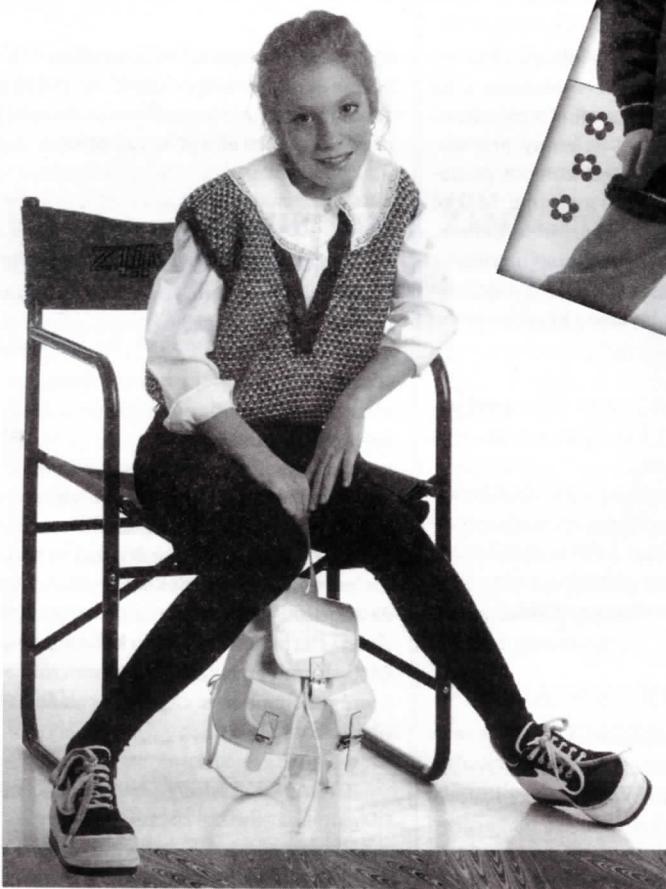
Od roku 1992 nahrala mladá skupina dve menšie platne a tri albumy, pričom treba podotknúť, že chlapci si hudbu skladajú väčšinou sami. Doteraz napísali vyše sto originálnych piesní. Prvé dva albumy, ktoré dokonca sami distribuovali, nevzbudili príliš veľký ohlas. Až tretí - *Middle Of Nowhere*, vydaný v máji minulého roka, sa stal hotovou senzáciou a v zoznamoch najpopulárnejších skladieb bol dlhší čas na prvom mieste. Poznamenajme, že tým

sa skupina zapísala aj do Guinessovej knihy rekordov - je totiž najmladšou skupinou, ktorá sa umiestnila na čele americkej hitparády. Predtým sa to roku 1970 podarilo len Michaelovi Jacksonovi so skladbou *I Want You Back*, ale bol predsa len o tri mesiace starší ako Zachary, najmladší člen skupiny Hanson. (jš)

PRE DETI

Hoci sa iba začína jeseň, už je načase myslieť na chladnejšie októbrové či novembrové dni, ba i na zimu. Teplejšie oblečenie budú potrebovať najmä deti, ktoré cez leto opäť o tých pári centimetrov povyrástli. Zídu sa im najmä svetre a pulóvre, prípadne vestičky a nejaké doplnky, čiapočky, kapucne, rukavice a pod. Deti sa im iste potešia. Možnosti je vela, nielen keď ide o vzory, ale aj farby. Prinášame niekoľko ukážok na výber.

WPŁYW PASOŻYTA NA ŻYWICIĘLA

Działanie pasożytów na swojego żywiciela jest zawsze szkodliwe i sprawdza się do:
 1/ odjadania żywiciela,
 2/ działania mechanicznego
 3/ działania trującego

Odjadanie żywiciela - jest to po prostu odżywianie się jego tkankami i sokami oraz przerobionym przezeń pokarmem. Jest to najbardziej typowa właściwość pasożytów. Szkody wywoywane w ten sposób są niekiedy dość znaczne. Jeszcze poważniejsze szkody wywołują pasożyty odżywiające się tkankami i sokami żywicieli. Odnosi się to zwłaszcza do żyjących we krwi pasożytów wewnętrznych. Powodują one bardzo ciężkie schorzenia kończące się zazwyczaj śmiercią żywiciela. Jako przykład mogą tu służyć pasozyty wywołujące u bydła krewny mocz.

Działanie mechaniczne - to działanie może przejawiać się w różny sposób. Często pasożyty ranią tkanki żywiciela narządami czepnymi. Najwyraźniej widać to u pasożytów zaopatrzonnych w haki, zęby lub kolce. Wymienić tu można występujące u świń kol-

cogłowy, które swoim rykiem pokrytym rzędami kolców wbijają się tak głęboko w ściankę jelita, że dochodzi niekiedy do jej przebicia. Mechaniczne uszkodzenia tkanek zdarzają się również przy wędrówce larw. Wiele bowiem pasożytów wewnętrznych zanim osiedli się w miejscu sobie właściwym, odbywa skomplikowane wędrówki po ustroju żywiciela. Młode motylce wątrobowe przebiwszy ścianki jelita dostają się do jamy brzusznej a przebiwszy z kolei torbkę wątrobową przenikają ostatecznie przez miąższ wątroby do przewodów żołąciowych. W ten sposób pasozyty te niszczą po drodze rozliczne tkanki i powodują drobne krewotoki z naczyń włosowatych. Należy przy tym pamiętać, że ranki spowodowane przez pasożyty mogą stać się niekiedy wrotami, przez które wnikają do tkanek bakterie chorobotwórcze. Skupiające się wielkie ilości robaków, np. glisty lub tasiemce, mogą wywołać zaczepowanie a nawet pęknienie jelita. Podobnie robaki płucne umiejscawiające się w drogach oddechowych mogą zbiąć się w kłyby i spowodować uduszenie zwierzęcia. Wreszcie niektóre pasożyty uszkadzają tkanki żywiciela drogą mechanicznego ucisku. W ten sposób np. wagr mózgowice, wywołujący u owiec schorzenie zwane kołowaczną, przez swój rozrost i ucisk doprowadza do uszkodzenia i zaniku tkanki mózgowej.

Działanie trujące. Pasożyty wpływają na ustrój żywiciela nie tylko w poprzednio

opisany sposób, ale także przez wydalanie produktów swojej przemiany materii. Produkty te, mające często właściwości trujące, wchłonięte przez organizm żywiciela powodują ciężkie zaburzenia natury ogólnej. Ponadto niektóre pasożyty są wyposażone w specjalne gruczoły, których wydzielina może być przyczyną ostrych lub przewlekłych zatrut. Skład chemiczny tych substancji trujących (jadów) jest jeszcze mało poznany, ale wiadomo, że większość z nich działa na układ krwionośny, powodując jego niewydolność, lub na same krwinki, przyśpieszając ich rozpad. Jest to przyczyną ciężkich niedokrwistości. Takie zaburzenia w ośrodkowym układzie nerwowym (podrażnienie lub porażenie) należy przypisać działaniu jadów.

STRATY WYWOLEANE PRZEZ PASOŻYTY

Znaczny odsetek schorzeń naszych zwierząt domowych stanowią właśnie choroby inwazyjne (pasożytne). Wynikłe stąd straty gospodarcze, jakkolwiek nie zawsze łatwe do obliczenia, sięgają bardzo dużych sum. Należy przy tym mieć na uwadze, że szkody te powodują nie tylko choroby dające wyraźne objawy, lecz także w równym, a może w większym stopniu choroby bezobjawowe, których nie dostrzegamy i którym na ogół nie

ČO NA OBED?

PLNENÁ KAČICA. 1 kačica, 2 žemle, 1,5 dl mlieka, 40 g masla, 150 g mletého bravčového bôčika, 2 vajcia, mleté čierne koreniny, 1 strúčik cesnaku, petržlenová vŕňať, mäst na pečenie, soľ, voda alebo vývar na podlievanie.

Žemle pokrájame na malé kúsky, dáme do mlieka navlhčiť. Potom ich rozmrvíme. Maslo, soľ, mleté mäso, čierne koreniny, rozotretý cesnak a nadrobno pokrájanú petržlenovú vŕňať dobre spolu zmiešame, pridáme rozmrvnené žemle, premiešame a takto pripravenou plnkou naplníme kačicu. Zašijeme ju niťou a v rúre upečieme dozlatista. Počas pečenia ju podlievame vývarom, ktorý podľa chuti posolíme.

HOVÄDZIE NA VÍNE. 400 g hovädzieho mäsa z pleca, 40 g masti alebo oleja, 80 g koreňovej zeleniny, 40 g cibule, 1 dl vína, 20 g rajčiakového pretlaku, 20 g cukru, 20 g hladkej múky, nové koreniny, voda, soľ.

Čisté mäso opečieme z oboch strán na rozpálenej masti. Opečené vyberieme a na masti oprážime zeleninu a cibuľu pokrájanú na plátky. Do opráženej zeleniny pridáme rajčiakový pretlak, soľ, nové koreniny, podlejeme vodou, pridáme mäso a dusíme. Mäkké mäso vyberieme, šťavu zaprášime múkou, rozriedime vodou, prilejeme víno a pridáme cukor. Mäso rozdelíme na dávky a zalejeme pretretou šťavou. Podávame s knedľou alebo makaronmi.

POLIEVKOVÁ „PASULA“. 150 g zemiakov, 50 g fazule, 1/2 l kyslého mlieka, 30 g hladkej múky, voda, soľ.

Namočenú fazuľu dáme variť. Keď je skoro mäkká, pridáme očistené zemiaky pokrájané na kocky, posolíme a dovaríme. Z mlieka a múky pripravíme záturepku, prilejeme k fazuli a spolu ešte trochu povaríme.

ŠALÁTY

ŠALÁT S JOGURTOM. Ok. 500 g zeleniny (mrkvka, petržlen, pór, hrášok, cibaľa), biely jogurt, 1 žltok, 1 lyžica oleja, citrónová šťava, soľ, koreniny.

Zeleninu uvaríme a po vychladnutí nadrobno pokrájame a dáme do misy. Jogurt v osobitnej nádobe rozšľaháme so žltkom a

olejom, dochutíme soľou, korením a citrónovou šťavou, potom pridáme do pokrájanej zeleniny a premiešame. Šalát podávame ako predjedlo alebo ako prílohu k mäsu.

MÚČNIKY

KOKOSOVÉ VALČEKY. 250 g kryštalového cukru, 2 dl vody, 100 g sušeného mlieka, 250 g strúhaného kokosu, 1/2 vrecúška vanilkového cukru, 1 čaj. lyžička citrónovej šťavy, 1-2 čaj. lyžičky kakaa, červená potravinárska farba, kokosová műčka a čokoláda na varenie na obaľovanie.

Cukor zalejeme vodou a uvaríme sirup, ktorý necháme vychladnúť. Sušené mlieko, kokos a vanilkú rozmiestíme, pridáme studený cukrový sirup, citrónovú šťavu a vypracujeme pevné cesto. Rozdelíme ho na 3 rovnaké časti, jednu necháme bielu, druhú prifarbitme do červena bretónom a tretiu kakaom. Z každej časti sformujeme valčeky s priemerom 3 cm, ktoré polejeme roztopenou čokoládou alebo obalíme v kokose.

CIGÁNSKE REZY. 250 g hladkej múky, 60 g práškového cukru, 100 g margarínu, 5 g prášku do pečiva, 100 g ríbezľového lekváru, 180 g kryštalového cukru, 80 g orechov, 20 g kakaa, 1 žltok, 3 bielky.

przeciwdziałamy. Główne przyczyny tych szkód są następujące:

1. Śmierć zwierząt. W naszych warunkach klimatycznych większość tych schorzeń nie powodujemy tak wielkich strat na skutek śmierci zwierzęcia. Niemniej wystarczy wspomnieć, że np. kokcydiozy drobiu i królików rokrocznie dziesiątkują całe hodowle tych zwierząt. Również choroba motylcza, czy też robaczycza płuc owiec bardzo często powoduje śmierć licznych zwierząt.

2. Obniżenie wartości rzeźnej. Przy przewlekłych robaczych przewodu pokarmowego lub płuc, a także przy chorobie motylczej mięso bywa z reguły blade i wondniaste i łatwo ulega psuciowi.

3. Wstrzymanie rozwoju młodzieży. Sukcesywność wzrostu prosiąt zarażonych glistami obniża się o 30 % w porównaniu z prosiątkami wolnymi od tych pasożytów.

4. Obniżenie mleczności. Jest ono częstym zjawiskiem przy różnych chorobach pasożytowych. Krowa napadnięta przez 10 - 15 larw gza bydlęcego obniża udój o 10 - 12 %. W przypadku choroby motylczej udój może się obniżyć nawet do 25 - 40 %.

5. Obniżenie jakości skóry. Występuje ono szczególnie wybitnie przy hypoderacie bydła. Skóra traci wówczas około 60 % swojej wartości.

HENRYK MĄCZKA

Do múky pridáme margarín, cukor, prášok do pečiva, žltok a vypracujeme cesto. Rozval'káme ho na hrúbkú stebla, dáme na suchý plech, zapečieme a potrieme lekvárom. Z bielkov a cukru ušľaháme tuhý sneh, primiešame zomleté orechy a kakao, vylejeme a rozotrieme na zapečené a lekvárom potreté cesto a v stredne teplej rúre dopečieme.

MLADÝM GAZDINÁM

- Na krájanie alebo strúhanie zeleniny alebo zemiakov používame nehrdzavejúce nože a strúhadlá, lebo železo rozrušuje vitamín C.

- Aby koreňová zelenina nezvádla, dávame ju vždy do piesku.

- Pečenie teľacie mäso dostane peknú farbu, keď na pekáč pridáme k tuku trochu cukru.

- Na vyprážanie nedávame veľké množstvo tuku, aby sa zbytočne neprepaloval; asi 20-25 g na osobu.

- Strukovinové pokrmy biologicky obohatíme, keď ich upravujeme s mliekom.

- Krémové prášky a maizenu pridávame do vriaceho mlieka tak, že ich najprv rozemiešame v malom množstve studeného mlieka.

- Ruský čaj nevaríme, len sparujeme vriacou vodou; dlhšie ho povarieme vtedy, keď ho podávame pri hnačkách, aby sa vylúhovali triesloviny. (jš)

DANE OSOBOWE

Od paru miesięcy a ścisłej od 31 maja br. obowiązują nowe przepisy chroniące dane osobowe obywateli. Nie wolno zbierać, utrzymywać, przechowywać i udostępniać danych dotyczących m.in.: pochodzenia rasowego, etnicznego, poglądów politycznych, przekonań religijnych lub filozoficznych, przynależności wyznaniowej, partyjnej lub związkowej, stanu zdrowia, kodu genetycznego, nałogów i życia seksualnego. Ale osoba, której te informacje dotyczą, może wyrazić zgodę na ich zbieranie. Można je również wykorzystać wtedy, gdy zostały już wcześniej podane do wiadomości publicznej przez osobę, której one dotyczą. W pewnych wypadkach dopuszczalne jest jednak zbieranie danych osobowych przez kościół a także inne związki wyznaniowe.

DOŻYWOCIE

Umowa dożywocia polega na tym, że przenosimy własność domu, mieszkania lub innej nieruchomości na nabywcę w zamian za to, że zapewni nam on dożywotnie utrzymanie. Do jego obowiązków należy m.in. dostarczenie nam wyżywienia, ubrania, opału, opieki w chorobie, sprawienie pogrzebu lub inne świadczenia, które szczegółowo określa się w umowie. Umowę dożywocia mogą zawrzeć między sobą zarówno osoby spokrewnione, jak i obce. Zwracam uwagę, że zawiera się ją w formie aktu notarialnego. Umowa zawarta w inny sposób, np. tylko na piśmie albo ustnie, nie będzie ważna.

ZAMELDOWANIE

Gdy zmieniamy adres, musimy zameldować się na pobyt stały lub czasowy. Na pobyt czasowy nie muszą być tylko zameldowane dzieci, które nie ukończyły 7 roku życia, a także rodzice, którzy przebywają do dzieci i dziadkowie będący u wnuków. Czas ich pobytu nie może jednak przekraczać 30 dni. Formalności związanych z zameldowaniem się na pobyt czasowy musimy dopełnić w urzędzie prowadzącym ewidencję ludności. Gdy meldujemy się na pobyt czasowy nie przekraczający 2 miesięcy, możemy zrobić to ustnie. Potrzebny jest tylko dowód tożsamości.

PRACA WZBRONIONA

Kobieta nie może pracować w warunkach szkodliwych dla zdrowia. Wykaz takich zajęć opracowała Rada Ministrów i jest on obowiązujący. Jeżeli zajęcie, które wykonuje pracownica, znajduje się w tym wykazie, to pracodawca powinien skorygować umowę o pracę i wyznaczyć jej inne, odpowiadające jej

kwalifikacjom stanowisko. Jeżeli pracodawca tego nie robi, może ona odmówić wykonywania pracy wzbronionej i taka odmowa nie będzie naruszeniem obowiązków pracowniczych. Jeśli w zakładzie nie ma stanowiska, na które pracownica mogłaby zostać przeniesiona, wówczas pracodawca powinien rozwiązać z nią umowę o pracę (z wypowiedzeniem). Mimo iż w okresie wypowiedzenia (w zależności od stażu pracy - od dwóch tygodni do trzech miesięcy) pracownica nie świadczy pracy, to za ten okres przysługuje jej wynagrodzenie

ODWOŁANIE

Jeżeli decyzję administracyjną czy sądowną uważamy za niesłuszną, możemy się od niej odwołać. Odwołanie do drugiej instancji wnosi się za pośrednictwem organu, który wydał decyzję, w ciągu 14 dni od jej doręczenia albo ustnego ogłoszenia. Zwracam uwagę, że zanim uplynie termin wniesienia odwołania, wydana decyzja nie może być wykonywana. Także wniesienie odwołania wstrzymuje wykonanie decyzji. Wyjątkiem są decyzje opatrzone rygorem natychmiastowej wykonalności (Ustawa z 14 czerwca 1960 r., Kodeks postępowania administracyjnego - Dz. U. nr. 9 z 1980 r., poz. 26)

EMERYTURA DLA OPIEKUNA

Osoby opiekujące się dziećmi wymagającymi stałej troski mogą ubiegać się o wcześniejszą emeryturę bez względu na wiek. Muszą one jednak spełnić pewne wymogi - okres składowy i nieskładowy powinien wynosić 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn. Jednocześnie dziecko winno zostać uznane za całkowicie niezdolne do pracy i do samodzielnnej egzystencji (bez względu na chorobę) albo za całkowicie niezdolne do pracy z powodu jednego ze stanów chorobowych, wymienionych w przepisach. Taka niezdolność musi powstać przed ukończeniem 18 roku życia (Rozporządzenie Rady Ministrów z 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury osób opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki - Dz. U. nr. 28, poz. 149).

OPŁATY SKARBOWE

Składając podania czy też żądając w urzędzie stanu cywilnego niektórych zaświadczeń itp., musimy uiścić opłatę skarbową. Podajemy ceny niektórych takich opłat: duplikat książeczków wojskowej - 10 zł; karta rowerowa i motorowerowa - 2 zł (osoby, które nie ukończyły jeszcze 18 lat, nie płacą za kartę rowerową i motorowerową); karta woźnicy - 5 zł; dokument prawa jazdy - 6 zł; dowód osobisty wydany zamiast utraconego - 10 zł; wtórnik (duplikat) dowodu rejestracyjnego - 7 zł; wtórnik prawa jazdy - 7 zł; sporządzenie aktu małżeństwa - 50 zł; wpis do ewidencji działalności gospodarczej - 30 zł. (jš)

HVIEZDY O NÁS

VÉHY (24.9.-23.10.)

Všetko nasvedčuje tomu, že to bude mesiac pokoja a spokojnosti. Zistíš, že to najdôležitejšie už máš za sebou, len vo finančných otázkach môžeš mať isté ťažkosti, spôsobené narastaním stále nových potrieb. Nedovoľ, aby ťa to vyviedlo z rovnováhy. Sadni si ešte raz k domácomu rozpočtu a porozmýšľaj, ako vyrovnať bilanciu.

ŠKORPIÓN (24.10.-22.11.)

Si rušným letom trochu unavený, ale nesmieš podlahnúť depresii. Naštastie snažíš sa držať krok s prebiehajúcimi zmenami. Aby však z toho niečo vyšlo, musíš v prvom rade pochopíť ich zmysel. Snaž sa neprenáhliť, konaj rozvážne a čoskoro uvidíš, že príčiny nervozity nie sú vôbec také vážne, ako sa ti spočiatku zdalo.

STRELEC (23.11.-21.12.)

Je už najvyšší čas, aký si sa konečne rozhodol, k čomu sa vlastne - pravdu povediac - oddávna chystáš. Potom si budeš môcť aj trochu poleňať. Mal by si vediet, že s tým, čo si v poslednom čase dokázal urobiť, môžeš byť úplne spokojný. Ostatne aj tvoje okolie si vysoko cení výsledky tvojej práce.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Zdá sa, že pričasto myslíš na svoje osobné problémy a robíš si zbytočné starosti. Navyše nie vždy dochádzať k správnym záverom. Naštastie práve teraz budeš mať trochu viac času, aby si sa vyrovnal sám so sebou. Ked' ide o tvoju hmotnú situáciu, pravdepodobne sa zlepší, čo však neznamená, aby si vôbec prestal počítat.

VODNÁR (21.1.-18.2.)

Mal by si si uvedomiť, že úloha pasívneho pozorovateľa ti absolútne nevyhovuje. Tvoja aktívna, živá povaha ti jednoducho nedovolí stáť bokom. Tak či onak si nakoniec predsa len nájdeš pre seba to správne miesto, aj keď predtým budeš musieť prekonáť rad prekážok a navyše zrealizovať to, čo si už pokladal za vybavené. Bude ťa to stáť trochu námahy, ale vyplatí sa to.

RYBY (19.2.-20.3.)

Nezdá sa ti, že to, čo ti robí starestí, je len výplodom tvojej fantázie? V skutočnosti je situácia úplne iná. Ty to však, bohužiaľ, neviďis, ba ani to, že v tvojom okolí sa pomaly začínajú prejavovať určité zmeny, ktoré môžu byť pre teba veľmi prospiešné. Aby všetko bolo reálne, treba splniť jednu základnú podmienku: musíš sa do týchto zmien aktívne zapojiť.

BARAN (21.3.-20.4.)

Si rojko, stále hľadáš šťastie kde si veľmi ďaleko, a neviďis, že je veľmi blízko teba, priam na dosah ruky. Mal by si byť viac praktický a snažiť sa reálne zhodnotiť svoje túžby, ambície a plány. Veľká škoda, že sa o to ani nepokúšaš. Totiž ľahko sa môže stať, že tým stratiš možnosť osobnej spokojnosti a radosti z drobných úspechov a malých všedných príjemností.

BÝK (21.4.-20.5.)

Nezačal si najlepšie, ale to ešte nie je dôvod k pesimizmu. Vedaj perekadlo hovorí, že každý začiatok je ťažký. Každý môže raz urobiť chybu, ale to ešte nie je nič strašné. Samozrejme musíš si to uvedomiť a priznať sa k tomu, no a napraviť to, čo si pokazil. Tvoji spolupracovníci to iste pochopia, ved' ani oni nie sú neomylní a iste aj oni niekedy urobili chybu.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Uvedom si, že nemá zmysel predlžovať to, čo aj tak zostane len epizódou. Tvoje snahy sú vopred odsúdené na neúspech. Môžeš si nanajvýš pokaziť spomienky na prijemne strávené chvíle. Teraz sa ti to zdá ťažké, ale v návale práce a nových úloh iste zabudneš na to, čo ťa trápi. Obzri sa okolo seba a iste nájdeš niekoho, kto ťa pochopí a poušiluje sa ti pomôcť.

RAK (22.6.-22.7.)

Nemožno sa čudovať, že chceš hrať hlavnú úlohu v realizácii projektov, ktorých si bol autorom, prípadne spoluautorom. Pochybnosti však vzbudzujú tvoje spôsoby a metódy. Vedz, že určite nemáš - akej jediný - patent na rozum. Experimenty treba nezriedka drahoh zaplatiť. Preto snaž sa tomu vyhnúť. Môžu ti v tom pomôcť skúsenosti a dobre rady tvojich spolupracovníkov. Snaž sa ich využiť.

LĽEV (23.7.-23.8.)

Si malicherný, snažíš si všímať maličkostí, hoci na druhej strane ti unikajú skutočne dôležité záležitosti. Navyše sám sa neraz zaplietaš do rôznych drobných nedorozumení a zbytočne si kaziš nervy. Máš sklon k moralizovaniu a poučovaniu iných, čo sa raz môže obrátiť proti tebe. Vyopočuj si aj druhú stranu a uvedom si, že aj iní môžu mať pravdu.

PANNA (24.8.-23.9.)

Mal by si vediet, že aj tie najlepšie pripravené a premyslené plány nemožno začínať v nevhodnom momente. Platí to najmä o finančných plánoch, ktoré vyžadujú veľkú predvídativosť. Preto sa neponáhľaj s rozhodnutím, ale vypočuj si priateľskú radu osoby, ktorá sa v tom vyzná. Ne snaž sa urýchliť vývinu udalostí, tvojim plánom by to určite neprospelo. (js)

NÁŠ TEST

Ako si na tom s plačom?

1. Mení sa tvoja nálada často naraz a hned?

a/ Len ak dostanem nejakú nepríjemnú správu - 3; b/ Áno, stáva sa to - 6; c/ Nie - 0.

2. Díváš sa v televízii na katastrofické správy?

a/ Nie, neznášam pohľad na biedu a útrapu ľudí - 6; b/ Myslím, že treba pozerať na všetko - 0; c/ Len zriedkavo - 3.

3. Čo cítis, keď tvoji priatelia pred tebou pláču?

a/ Lutujem ich - 6; b/ Chcem ich utešiť - 3; c/ Neviem, ako sa mám zachovať - 0.

4. Obmáckí ťa pohľad na žobráka?

a/ Áno, vždy - 6; b/ Len keď niečo predvedie - 3; c/ Nie, pošlem ho na sociálny úrad - 0.

5. Páčia sa ti programy TV, ktoré umožňujú ľuďom nájsť východisko z ťažkej situácie?

a/ Áno, postihnutým iste pomáhajú - 6; b/ Podľa mňa sú zbytočné - 0; c/ Nepáčia sa mi - 3.

6. Majiteľ psa s ním zaobchádza brutálne. Čo ty na to?

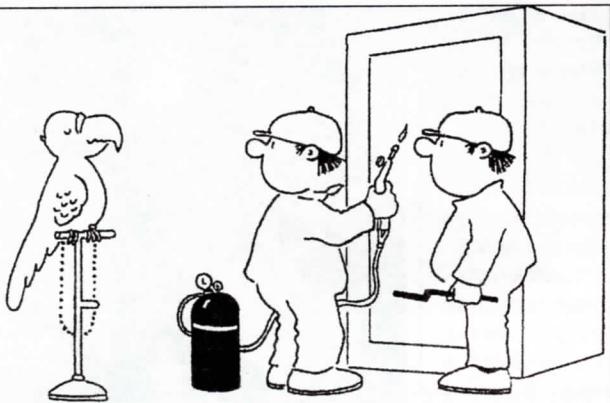
a/ Rázne proti tomu zakročím - 6; b/ Nestarám sa o to - 0; c/ Pohováram sa s majiteľom - 3.

7. Záverečné dramatické scény filmu Skaza Titanicu, keď sa loď aj s ľuďmi potápá...

a/ ...ťa dojmú až k slzám - 3; b/ Často na to pohnute myslíš - 6; Ostávaš chladný - 0.

8. Oblubuješ koncerty „pod šírym nebom“?

a/ Áno, majú fantastické ovzdušie - 6; b/ Záleží na tom, kto hrá - 3; c/ Nie, nepáčia sa mi - 0.

- Pustíte ma na slobodu, ak vám prezradím kombináciu sejfu?

Starší pán na ulici zastaví malého uličníka:

- Počkaj, ty chuligán, - rozčuluje sa, - zájdem do školy a poviem, že fajčíš.

- Zbytočná námaha, ujko, ja ešte do školy nechodom!

- Je alkohol vo vašej rodine dedičný?

- Kdeže! Nezdelen som ani slzu. Všetko si musím drahou zaplatiť!

Zuza sa pýta svojho otca:

- Ocinko, nebudeš sa hnevať na Vinca, keď si ma vezme za ženu a odvedie si ma preč od vás?

- Ale nie, čo by som sa hneval, - povie otec, ale nech ho pánbok ochraňuje pred tým, aby s tebou zaobchádzal tak, že sa k nám vrátiš!

Vinco sa vrátil z dovolenky a rozpráva chlapom v krém:

- Predstavte si, chlapí, bol som aj na nudistickej pláži. Všetci

tam behali úplne nahí, ešte aj ten plavčík!

- Ale prosím ťa, - doberajú si ho chlapí. - Ako si mohol vedieť, keď bol nahý?

- Čo ako? Ved som videl, že to nie je plavčíčka.

Dvaja milenci sedia v podvečer na lavičke. Ona sa k nemu prítiška a zašepce:

- Počuejš ten nádherný bzučok cvrčkov?

On sa započúva a po chvíli povie.

- Blbost', to nie je cvrček, to je predsa zips!

Príde domov Amália z divadla a celá natešená rozpráva Dežovi:

- Predstav si, že jeden herec sa celé predstavenie pozeral iba na mnä a usmieval sa!

- No to sa mu vôbec nečudjem. Nechala si si totiž na hlave natáčky ...

MENO VEŠTÍ

EDITA - obyčajne blondína bud' vôbec žena so svetlejšími vlasmi. Spravidla vysoká a štíhla, s modrými, šedými, zelenými, niekedy aj hnédymi očami a - dalo by sa povedať - večne mladou tvárou. O jej povahových črtách možno povedať len to, že je to osoba pokojná až flegmatická. Od najmladších rokov je vychovávaná v blahobytte. Dobre sa učí, má humanistické a umělecké nadanie. Pochádza najčastejšie z inteligentskej rodiny a máva obyčajne mladšiu sestru. Nemá veľa priateľiek, veľa času venuje najmä hre na klavíri a štúdiu cudzích rečí. Fyzicky je veľmi zdarná, býva dobrú atlétikou, ale pre nedostatok času na tréning nikdy nedosahuje nejaké oslnivé výsledky. Učitelia ju predstavujú iným ako príklad hodný nasledovania.

Svoju prvu lásku prežíva Edita v strednej škole. Je ctižiadostivá, ale skrytá, a nikdy navonok neprejavuje svoje city. Žije vo vlastnom svete uzavretá stenami rodinného domu. Spočiatku sa málo stará o svoj zovnajšok, ale po vyštudovaní sa snaží byť až prehnane elegantná. Ako pracovníčka je cenéná, rýchle získava slávu a pocty. Osud jej nikdy nedáva poznáť, čo je to nedostatok, tým viac, že rodičia jej neustále pomáhajú. Je schopná a ambiciozna a rýchle dosahuje to, na čo iní čakajú celé roky.

Edita sa vydáva pomerne neskoro za človeka, ktorý mal veľké úspechy u žien. Vychovaná v inom svete, nevie si vždy nájsť spoločný jazyk s manželom. Mávajú najčastejšie len jedno dieťa. Najšťastnejšie obdobie v jej živote je medzi dvadsiatkou a tridsiatkou. Neskôr sa stretáva s mnohými problémami, ale vie sa ovládať a vždy prechádza životom s vysoko pozdvihnutou hlavou.

Viacerým Editám v stredných rokoch život uplyva občas v osamotení. Niekedy je na príčine rozvod, inokedy manželská separácia. Ľudia si Editu väzia, ale ju nemajú veľmi radi. Ako vedúca je prísná, aj keď spravodlivá, ako žena pomerne chladná, ako matka starostlivá, ktorá sa až prehnane stará o svoje dieťa. Všeobecne možno povedať, že je to hodnotný, nadaný, aj keď nie vždy pochopený človek. (jš)

SNÁR

Verite snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snívalo:

Radnica - dostane sa ti cti, obdržíš funkciu; byť v nej - po strate (škode) zmúdríeš.

Radu niekomu dávať - poškripieš sa pre maličkosti; dostať ju - za dobro sa ti zlom odplatia.

Repa, červená - zdravie; biela - dostaneš sa do nebezpečnej situácie; žltá - musíš si ešte veľa vytrpieť; jest' ju - nepriaznivé pomery; vykopávať - si dobrý hospodár; krájať ju - rozchod, rozlúčka; kŕmiť ňou dobytok - dobrá práca; okrajovať ju - čaká ňa výsmeh.

Reťaz, železná - osamelá staroba; zlatá - skorá svadba v rodine; nosiť ju - starosti; byť ňou spútaný - problémy s vyriešením tvojich záležitostí; trhať - tvoja energia ti pomôže k úspechu.

Rodina (narodenie nového člena) - nové plány; vlastnú vidieť - dôležitá rodinná udalosť; Svätú Rodinu vidieť - pokoj duše, spokojnosť.

Rohy na sebe vidieť - niekto ťa oklame; na iných vidieť - pred tebou prekážky.

Roj včiel vidieť - dožiješ sa vysokého veku.

Rolník, byť ním - priprav sa na väčšiu prácu; jednať sa s ním - dlhý život; hovoriť s ním - si príliš hrdý; cestovať s ním - neočakávané dedičstvo.

Rolníčka, stará - dostaneš sa do styku s hašterivými osobami; mladá - pre mužov silná žena, pre ženy pracovitý muž.

Román čítať - šťastie v láске; písat' - trampoty a starosti.

Rozkaz dostať - nepríjemnosti v povolaní; dávať - tvoja pýcha ti priniesie škodu. (jš)

HODNOTEINIE

0-11 bodov: Pôsobíš vcelku tvrdo a odolne, čo tvoje okolie chápe tak, že sa rozplačeš len pri krájaní cibule. Ale nezastieraš tu niečo? Asi ti vstepovali, že len slabí ľudia ukazujú svoje city. Alebo ťa doterajší život presvedčil o tom, že toho, kto svoje vnútro otvára druhým, budú zneužívať? Niekde v kútku však vyroníš slzu nad smutným filmom. Rany osudu iných ľudí ťa však nenechávajú chladným. Na to si príliš jemný a citlivý.

12-31 bodov: Občas sú chvíle, keď ťa otriasú veci, ktoré sa nedajú ovplyvniť. Potom nemôžeš obíť žiadneho žobráka bez nejakého milodaru. Každá otrásná alebo pochmúrna správa v televízii či tlači negatívne ovplyvní tvoju náladu. Aj smutný film ťa dojme k slzám. Dlhoto však netrvá, tvoj zmysel pre realitu ťa rýchlo vráti zas na zem. Potom si voči slzám imúnny a veci okolo berieš bez zbytočného sentimentu také, aké naozaj sú.

32 a viac bodov: Slzy - to je tvoje! Už nepatrny podnet ich u teba vyvolá. Všetky nešťastia sveta doliehajú na tvoje bedrá. Strácaš tu zmysel pre realitu a často zbytočne pláčeš. Obrň sa a staň sa odolnejším! (Slovenka 50/97)

STÁVA SA...

NAOMI VO FORME. Svojho času sme písali o osobných problémoch tmavokožej modelky Naomi Campbellovej, v súvislosti s čím tlač začala publikovať dohad, že sa pôvabná 28-ročná kráska vzdáva svojej činnosti. Zdá sa však, že Naomi už má problémy za sebou. Opäť sa ukazuje na prehliadkach módy, vyvíja aktívnu charitatívnu činnosť a vo voľnom čase sa stretáva s istým duibajským miliardárom. Prednedávnom na prehliadke v Paríži predvádzala bikinky. Ukázalo sa, že je v znamenitej forme. Nebolo by na tom nič zvláštne, keby nie fakt, že na tejto prehliadke vystupovala aj jej 45-ročná matka

Valerie, ktorá je taktiež veľmi atraktívna a má stále peknú postavu. Ako žartovne povedala novinárom, nechce súperiť s dcérou, preto obyčajne vystupuje na iných prehliadkach ako Naomi. Má hodne ponúk, preto dobre zarába. Na snímke: krásna Naomi.

DOSTIHY v britskom mestečku Ascot vzbudzujú každý rok veľký záujem návštěvníkov. Tento záujem však vyvolávajú nie len kone bojujúce na tamnejost dostihovej dráhe, ale aj originálne klobúky, v ktorých na preteky prichádzajú dámky zo spoločnosti. Účastníci dostihov majú možnosť vidieť desiatky, ba skôr stovky rozmanitých prikrývok hlavy, ktoré majú fantastické a nezriedka priam bláznivé formy. Bývalá modelka, milionárka českého pôvodu Ivana Trumpová, prišla v tomto roku na dostihy v ružovom klobúku ozdobenom množstvom pier a kvetov. Pretekov sa sa už tradične zúčastnila aj britská

kráľovná Alžbeta II. s rodinou, aj keď nekompletnej. Chýbala totiž princezná Margaret, ktorá sa po nedávnom výrone krvi ešte neukazuje na verejnosti. Na snímke: Ivana Trumpová vo svojom klubúku.

NOVÝ ZÁVET? V minulom čísle sme písali (na základe zahraničnej tlače), že nedávno zosnulý americký spevák Frank Sinatra zapísal skoro celý svoj majetok (odhadovaný na 300 miliónov dolárov) manželke Barbare a ich trom deťom: Nancy (57 rokov), Frankovi (53) a Tine (49). Z posledných správ však vyplýva, že to nebola celkom pravda. Skoro celý majetok dostala výlučne Barbara, kym deti len nepatrné sumy. V závete vrazil F. Sinatra vylúčil zároveň možnosť, aby jeho deti mohli byť po smrti pochované pri ňom v rodinnej hrobke, v ktorej sú uložené pozostatky Frankových rodičov a jeho mnohorocného ochranára J. Rizza.

Poznamenajme ešte, že krátko po Sinatrovej smrti americké noviny uviedli výhlásenie istej Deany Moorovej z Austrálie,

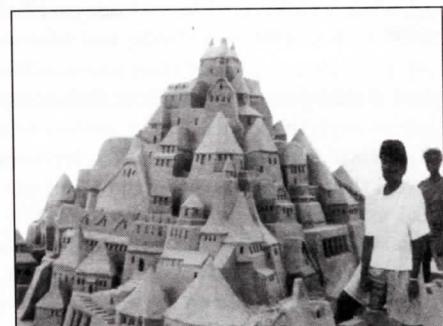
že je dcérou slávneho speváka, hoci ju otec za svoju nikdy neuznal. Jej matka, herečka Eva Bartoková, mala s Frankom lúbostný pomer v polovici päťdesiatych rokov, keď hrali spolu vo filme. Sinatra práve prežíval manželskú krízu s Avou Gardnerovou, kym Eva bola vtedy manželkou nemeckého herca Kurta Jurgensa. Preto keď v septembri 1957 porodila v Londýne Deanu, jej pôvod utajila. Neskor sa s manželom rozvedla a až po rokoch oznámila Frankovi, že má s ňou dcéru. Deana sa viackrát chcela stretnúť s otcom, ale nikdy k tomu nedošlo. Dnes, hoci nie je bohatá, tvrdí, že nechce Sinatrove peniaze, ale len potvrdenie svojej totožnosti v závete. Na snímke: Deana.

KONIEC SVETA SPICE GIRLS? V minulom roku sme písali o veľkom úspechu tejto mladej britskej skupiny, ktorá v priebehu

roka urobila veľkú kariéru a vlasti patria k najlepšie zarábajúcim hudobným formáciám na svete. Mohlo sa zdať, že ich nič nerodzeli, tým viac, že spolu získali slávu a obrovské peniaze. A jednako stalo sa: prednedávnom zo skupiny odišla hnedovlasá Geri, a tak sa na skôr plánované turné po USA vybrała štvorica frustrovaných Spice Girls. Ich obdivovatelia sú sklamani, ba mnohí sa zamýšľajú nad budúcnosťou tejto neobvykle populárnej skupiny. Kto bude nasledovať po Geri? Či skupina pretrvá? Dievčatá sú však ešte mladé a vďaka veľkému kontu v banke majú iste čas pokojne sa zamyslieť nad svojou hudobnou budúcnosťou. Na rozlúčku s priebojnou, aj keď hašterivou päticou predstavujeme jeden z posledných spoločných záberov.

LETO SA UŽ SKONČILO, ale piesoční majstri na kalifornských plážach majú ešte stále tvorivú sezónu. Keďže stavebného materiálu, čiže piesku, na stavanie ich fantázie je dosť, návštěvníci pláží majú stále čo obdivovať: obrovské veľryby, slony, gorily, krokodíly, ba aj prečudovitý zámok (na snímke), ktorý 7 dní budovalo 60 ľudí... Tvorcovia týchto diel patria väčšinou do Národného pieskového sochárskeho združenia v Kalifornii. Len škoda, že ako všetko na svete, ani ich práce netrvajú večne, ba pominú sa značne rýchlejšie ako tradičné umelecké diela - pohltia ich vlny prvého väčšieho prílivu.

V Podsrni

ZBOHOM PRÁZDNINY

Foto: D. Kollárik a J. Pivovarčík

V Podviku

Vo Vyšných Lapšoch

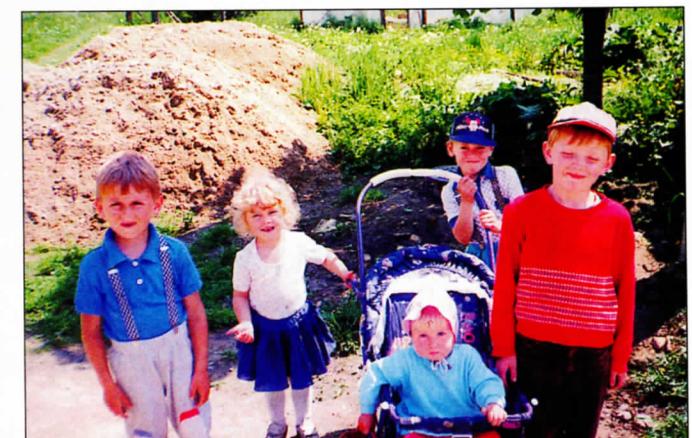
Beľania v Krakove

V Dolnej Zubrici

V Krempachoch

V Jablonke

Vo Veľkej Lipnici

Zátišie s lavičkou. Foto: J. Pivočarčík

DRUKARNIA TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE

WYKONUJE:

jedno- i wielobarwne druki wysokiej jakości
w formatach A2 i B3

(prospekty, etykiety, ulotki, akcydensy, książki itp.)

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE:

Biuro Zarządu Głównego TSP
ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków
tel.: 632-66-04, 633-09-41, tel./fax: 634-11-27
nr konta: BDK w Lublinie II/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW

poleca do nabycia następujące publikacje:

Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.I</i> , (rocznik), Kraków 1993	6,00 zł
Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.III</i> , (rocznik), Kraków 1995	7,00 zł
J. Ciągwa, J. Szpernoga, <i>Słowacy w Powstaniu Warszawskim</i> , Kraków 1994	5,00 zł
Zbigniew Tobijański, <i>Czesi w Polsce</i> , Kraków 1994	7,00 zł
J. Ciągwa, <i>Dzieje i współczesność Jurgowa</i> , Kraków 1996	7,00 zł
M. Homza, St. A. Sroka, <i>Štúdie z dejín stredovekého Spiša</i> , Kraków 1998	8,00 zł
<i>Miejsce w zdarzeniu - antologia współczesnych opowiadań słowackich</i> , Kraków 1998	9,00 zł